

52/
206

2^e ed.

ARBOBESLUITEN

EG-RICHTLIJNEN VERTAALD NAAR NEDERLANDSE WETGEVING

WETTEKSTEN/TOELICHTING/BIJLAGEN

Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden

NIA0090077

NIA

ARBOBESLUITEN

EG-RICHTLIJNEN VERTAALD NAAR NEDERLANDSE WETGEVING

WETTEKSTEN/TOELICHTING/BIJLAGEN

Nederlands Instituut voor
Arbeidsomstandigheden NIA
bibliotheek-documentatie-informatie
De Boelelaan 30, Amsterdam-Buitenveldert

ISN-nr. 20.175
plaats 52-206 (2^e ex.)
datum 04 AUG. 1994

Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA 1994

COLOFON

Uitgave van het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA

CIP-gegevens

Arbobesluiten: EG-richtlijnen vertaald naar de Nederlandse wetgeving / Tekst: M.C. Akkermans / Redactie: L. Hoogendijk, J.H. Kwantes / Amsterdam; Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA

ISBN: 90-6365-089-2

Trefw: arbobesluiten, arbeidsomstandigheden

Tekst: mr. drs. M.C. Akkermans

Redactie: L. Hoogendijk, J.H. Kwantes

Omslagontwerp: Josje van Koppen

Eerste druk, juli 1994

Te bestellen bij:
NIA, afdeling Verkoop
Postbus 75665
1070 AR Amsterdam
Tel. (020) 54 98 404/465/504
Telefax. (020) 64 43 102

Copyright © 1994 NIA

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder de schriftelijke toestemming van de uitgever, het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA.

INHOUD

VOORWOORD	7
1. INLEIDING	9
1.1 Europese regelgeving	9
1.2 Van richtlijn naar besluit	10
1.3 Artikel 24 Arbowet	10
1.4 Relatie tussen arbobesluiten en veiligheidsbesluiten	11
1.5 Opbouw van arbobesluiten	11
2. <i>BESLUIT BEELDSCHERMWERK</i>	12
2.1 Wetttekst	12
2.2 Toelichting	13
3. <i>BESLUIT FYSIEKE BELASTING</i>	16
3.1 Wetttekst	16
3.2 Toelichting	16
4. <i>BESLUIT PERSOONLIJKE BESCHERMINGSMIDDELEN</i>	19
4.1 Wetttekst	19
4.2 Toelichting	20
5. <i>BESLUIT ARBEIDSMIDDELEN</i>	23
5.1 Wetttekst	23
5.2 Toelichting	24
6. <i>BESLUIT ARBEIDSPAATSEN</i>	28
6.1 Wetttekst	28
6.2 Toelichting	29
7. <i>BESLUIT VEILIGHEIDS- EN GEZONDHEIDSSIGNALERING</i>	33
7.1 Wetttekst	33
7.2 Toelichting	35
8. <i>BESLUIT KANKERVERWEKKENDE STOFFEN EN PROCESSEN</i>	46
8.1 Wetttekst	46
8.2 Toelichting	50
9. <i>BESLUIT ZWANGERE WERKNEEMSTERS</i>	54
9.1 Wetttekst	54
9.2 Toelichting	55
10. <i>BESLUIT BIOLOGISCHE AGENTIA</i>	57
10.1 Wetttekst	57
10.2 Toelichting	61

<i>11. ONTWERP-BOUWPROCESBESLUIT</i>	65
11.1 Wettekst	65
11.2 Toelichting	69
<i>12. ONTWERP-BESLUIT WINNINGSINDUSTRIE IN DAGBOUW</i>	75
12.1 Wettekst	75
12.2 Toelichting	77
<i>BIJLAGEN: ARTIKEL 24 ARBOWET</i>	81
<i>OVERZICHT VAN EG-RICHTLIJNEN EN ARBOBESLUITEN</i>	83
<i>LITERATUUR</i>	86
<i>ADRESSEN</i>	88

VOORWOORD

Dit is de nieuwste uitgave in de juridische reeks van het NIA. De reeks bestaat nu uit zes verschillende publikaties op het terrein van de arbowetgeving. De basis van 'Arbobesluiten' ligt voor een groot deel bij de mensen die contact opnemen met het Informatiecentrum van het NIA. Het aantal vragen over de Europese arbo-regelgeving is groeiend. Niet zo verwonderlijk als u bedenkt dat in toenemende mate de 'echte' Nederlandse arbo-regelgeving afneemt en het vacuüm wordt 'opgevuld' door EG-regelingen. De EG-Kaderrichtlijn (nu vertaald in de Arbowet) is daarvan de belangrijkste exponent. Op basis van die kaderrichtlijn worden er ook verschillende bijzondere richtlijnen uitgevaardigd. Die staan, vertaald naar de Nederlandse situatie, in dit boek centraal.

Voor wie is 'Arbobesluiten' bedoeld?

Het is bedoeld voor iedereen die binnen een organisatie betrokken is bij het arbeidsomstandighedenbeleid. Dat kan sterk variëren: de werkgever, de personeelsfunctionaris, het lid van de medezeggenschapsraad, maar ook de arbo-coördinator of de arbo-deskundige. Zij treffen in dit boek informatie aan over de regelgeving die vanuit de EG naar Nederland komt.

Hoe ziet die vertaalde regelgeving eruit en wat zijn de consequenties?

Het is mogelijk dat niet elk arbobesluit voor u van belang is. Toch heeft de redactie besloten ze allemaal op te nemen, zodat een overzicht ontstaat van de EG-regelgeving, vertaald naar de Nederlandse situatie (met uitzondering van de kaderrichtlijn, die u in de Arbowet terugvindt). Over enige tijd zal de arbowetgeving grondig worden herzien; wat ook consequenties heeft voor de verschillende arbobesluiten. Wanneer het zo ver is, zal de redactie zeker met nieuwe publikaties op die ontwikkeling aansluiten.

N.B. In titel, voorwoord en inleiding wordt gesproken van arbobesluiten. De wetgever laat echter meestal het voorvoegsel 'arbo' weg en spreekt van 'besluit'. Wanneer vanaf hoofdstuk 2 de arbobesluiten worden besproken, volgen wij de wetgever. Waarom dan verwarring scheppen met de term 'arbobesluiten', zult u misschien denken. Dit laat zich wel verklaren. De Nederlandse wetgeving kent tal van besluiten. Wij hebben het in dit boek alleen over besluiten op het terrein van de arbeidsomstandigheden. Vandaar 'arbobesluiten'.

EEN BLIK OP DE TOEKOMST

Op het moment dat dit boek verschijnt, buigt in opdracht van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de commissie Kortman zich over de vereenvoudiging van de Nederlandse arbowetgeving. De Arbowet moet eenvoudiger (en duidelijker). De vele, elkaar overlappende veiligheidsbesluiten zijn aan vernieuwing toe. Ook moeten uit de EG afkomstige besluiten een logischer plaats krijgen binnen het hele scala aan arbo-regels.

Hoe het advies van deze commissie eruit zal zien, is nog niet helemaal duidelijk. Uiteraard heeft dit gevolgen voor zowel deze publikatie, als voor de uitgaven Veiligheidsbesluit Fabrieken of Werkplaatsen (VBF) en Veiligheidsbesluit Restgroepen (VBF). Wij verwachten echter dat de invoering van één groot arbobesluit nog wel even op zich laat wachten en hopen dan ook dat u aan 'Arbobesluiten' een goede bron van informatie zult hebben.

1. INLEIDING

Wie het nieuws op TV en in kranten volgt, weet dat Europa volop in beweging is. Door het Verdrag van Maastricht is de Europese Unie in 1993 een feit geworden en zijn de burgers van de verschillende lidstaten nu ook Europees burger. Hoewel de meningen over de komst van één Europa verdeeld zijn, staat het buiten kijf dat dit groeiende invloed heeft op ons dagelijkse leven. Vooral waar het gaat om regelgeving.

9

1.1 EUROPESE REGELGEVING

De voorganger van de Europese Unie (EU) is de Europese Gemeenschap (EG). Deze is in 1965 ontstaan uit drie gemeenschappen: de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom).

De EU wordt bestuurd door de Raad van Ministers van de Europese Gemeenschappen en de Europese Commissie. Zij vertegenwoordigen tevens de wetgevende macht. Deze 'Europese regering' kan verordeningen, beschikkingen en richtlijnen uitvaardigen. Wanneer het gaat om arbeidsomstandigheden, worden er richtlijnen gebruikt. Ook deze zijn er in twee soorten: produktveiligheidsrichtlijnen en sociale richtlijnen.

Produktveiligheidsrichtlijnen worden gemaakt op grond van artikel 100a van het EEG-verdrag en gaan vooral in op eisen rond ontwerp en constructie van allerlei producten. Deze richtlijnen geven regels die verschillen tussen de lidstaten gelijk moeten trekken.

Sociale richtlijnen zijn gebaseerd op artikel 118a van het EEG-verdrag. In dit artikel gaat het om de arbeidsomstandigheden op zich, en vooral om de verbetering daarvan. Deze richtlijnen geven een minimum niveau aan, waaraan alle lidstaten zich tenminste moeten houden. Afwijkingen zijn alleen naar boven toegestaan; soms zelfs verplicht als de reeds bestaande regelgeving in een EG-lidstaat verder gaat dan de richtlijn. Wanneer in deze uitgave gesproken wordt over richtlijnen, zijn dat altijd de echte richtlijnen.

De belangrijkste sociale richtlijn is de EG-Kaderrichtlijn van 12 juni 1989 over verbetering van de veiligheid en gezondheid van de werknemers op het werk. Deze kader-richtlijn is zo genoemd, omdat er een algemeen raamwerk in staat. De kaderrichtlijn lijkt dus sterk op de Arbowet. Daarom heeft de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ervoor gekozen de kaderrichtlijn ook in de Arbowet te vertalen. De aangepaste Arbowet is op 1 januari 1994 van kracht geworden.

Op grond van de kaderrichtlijn wordt een hele serie '*bijzondere richtlijnen*' gemaakt. Deze staan, vertaald naar de Nederlandse wetgeving, centraal in 'Arbokesluiten.'

Hierboven is heel kort de EG-regelgeving aan de orde geweest. Voor wie meer over dit onderwerp wil weten, kan terecht in de uitgave 'Nieuwe grenzen aan arbeidsomstandigheden; Europese richtlijnen en hun invloed op de Nederlandse situatie'. Voor wie het fijne wil weten van de nieuwe Arbowet is er de publikatie 'Arbowet Compleet'. Voor medezeggenschapsraden is er zelfs een speciale uitgave: 'Arbowet onder de loep'. Voor meer informatie, zie het literatuuroverzicht op pagina 86.

1.2 VAN RICHTLIJN NAAR ARBOBESLUIT

Op grond van het EG-verdrag is bepaald dat richtlijnen bekend gemaakt moeten worden aan de lidstaten voor wie zij bedoeld zijn. Dit gebeurt door publikatie in het Publikatieblad van de EG (L-serie), vergelijkbaar met het Nederlandse Staatsblad. Daarin zijn de volledige tekst en de bijlage(n) opgenomen. Na publikatie is een richtlijn bindend voor de lidstaten.

In elke richtlijn is een artikel opgenomen waarin staat dat:

- de lidstaat moet nagaan of de nationale wetgeving al aan de richtlijn voldoet;
- de nationale wetgeving zonodig aangepast moet worden op alle punten die niet overeenkomen met de richtlijn.

Als de EG een arbo-richtlijn uitvaardigt, gaat de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid na of, en zo ja hoe, de richtlijn omgezet moet worden. Hij heeft daartoe twee mogelijkheden. Of hij maakt een wetsvoorstel en biedt deze aan het parlement (Tweede en Eerste Kamer) aan ter goedkeuring. Of hij maakt een ontwerp-Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB), op basis van artikel 24 van de Arbowet, dat vervolgens wordt behandeld als alle Nederlandse AMvB-wetsvoorstellen. Dit 'ontwerp-besluit' wordt ter advisering aan de Commissie Arbeidsomstandigheden van de Sociaal Economische Raad (SER) voorgelegd (de Arboraad die adviseerde over arbowetgeving is opgeheven) en wordt tevens voor commentaar gepubliceerd in de Staatscourant.

De minister verwerkt het advies - geheel of gedeeltelijk - en stuurt het nieuwe ontwerp-besluit naar de Raad van State die ook advies uitbrengt. Deze bekijkt met name de relatie tot andere wetgeving. Vervolgens kan de minister het ontwerp-besluit weer bijstellen en het voor ondertekening naar de Koningin sturen. Na publikatie in het Staatsblad kan de AMvB van kracht worden.

Als de nieuwe of gewijzigde wet, dan wel de AMvB is aangenomen, stuurt de overheid deze aan de Europese Commissie. Deze controleert of de richtlijn correct is omgezet. Bij elke richtlijn wordt aangegeven wanneer deze uiterlijk moet zijn omgezet. Meestal krijgen de lidstaten twee tot drie jaar de tijd. Het aangeven van een tijdlimiet moet voorkomen dat lidstaten door opzettelijke laksheid langer economisch of sociaal voordeel hebben. Formeel zal de betreffende lidstaat een verzoek krijgen van de Europese Commissie haast te maken met de omzetting. Effectiever is het als de overige lidstaten gebruik maken van hun recht om bij het Europese Hof van Justitie een aanklacht in te dienen. Overigens heeft Nederland een slechte naam; veel richtlijnen worden te laat omgezet.

Zodra een richtlijn is omgezet in de nationale wetgeving, valt de naleving volledig onder het Nederlands recht.

1.3 ARTIKEL 24 ARBOWET

Voor de omzetting van de meeste EG-richtlijnen in Nederlandse arbobesluiten maakt de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gebruik van artikel 24, lid 6 van de Arbowet (zie pagina 81 voor de volledige tekst van dit artikel). Artikel 24 schetst het kader waarbinnen de overheid door middel van AMvB's nadere regels kan vaststellen. Het artikel geeft een uitgebreide opsomming van onderwerpen en thema's waarop die regels kunnen ingaan. Goed beschouwd vallen hieronder alle mogelijke regels omtrent de veiligheid, de gezondheid en het welzijn van de werknemer op het werk.

1.4 RELATIE TUSSEN ARBOBESLUITEN EN VEILIGHEIDSBESLUITEN

In dit boek staan de arbobesluiten centraal. Maar hoe verhouden die zich tot de veiligheidsbesluiten, zoals bijvoorbeeld het VBF en het VBR? Het antwoord op die vraag is gelukkig helder. *Een arbobesluit staat boven een veiligheidsbesluit.* Dat betekent dat de bepalingen uit een arbobesluit gelden boven de bepalingen uit een veiligheidsbesluit. Dit geldt uiteraard alleen in de situatie dat een arbobesluit bepalingen bevat, die overeenkomen met bepalingen uit een veiligheidsbesluit.

11

Het is wel mogelijk dat in een arbobesluit een artikel is opgenomen, waarin staat dat bepalingen uit bepaalde veiligheidsbesluiten van kracht blijven naast het arbobesluit. Dit is alleen zo, wanneer de bepalingen uit de veiligheidsbesluiten niet in het arbobesluit zijn geregeld of wanneer zij verdergaande eisen stellen.

Een voorbeeld ter verduidelijking: het arbobesluit persoonlijke beschermingsmiddelen geeft regels omtrent het gebruik van deze middelen. In artikel 10 van dit arbobesluit staat dat regels omtrent persoonlijke beschermingsmiddelen uit het Asbestbesluit - dat veel strenger is - onverminderd van kracht zijn.

1.5 OPBOUW VAN ARBOBESLUITEN

Net als de EG-richtlijnen hebben de besluiten allemaal een vergelijkbare opzet. Elk besluit kent drie delen: een inleiding, een middenstuk en een slot. In de inleiding wordt veelal aangegeven waar het in het betreffende besluit om gaat. Anders gezegd: wie valt in welke situatie onder de werking van het besluit. In het middenstuk wordt de kern van het besluit weergegeven; hier staan de wettelijke eisen op een rij.

Een voorbeeld ter illustratie: in het Besluit Beeldschermwerk staat in artikel 5 welke maatregelen de werkgever moet nemen om de ogen en het gezichtsvermogen van de werknemer zo goed mogelijk te beschermen. Ook komen in het middenstuk de rechten en plichten van werknemers en Arbeidsinspectie (tegenwoordig Dienst voor Inspectie en Informatie, I-SZW) aan de orde. Elk besluit wordt afgesloten met een artikel dat de consequenties van dit besluit aangeeft voor andere regels, de datum van inwerkingtreding en eventuele andere slotbepalingen.

Hierna volgt per hoofdstuk een overzicht van de arbobesluiten op grond van artikel 24 Arbowet die nu van kracht zijn, en van de ontwerp-besluiten die binnenkort van kracht zullen worden. Van elk besluit krijgt u eerst de volledige wettekst en daarna een uitgebreide toelichting. Hierin staat aangegeven wat het arbobesluit inhoudt, welke consequenties zo'n besluit heeft en wat de (eventuele) relatie is tot andere wetgeving.

2. BESLUIT BEELDSCHERMWERK

12

2.1 WETTEKST

Definities

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. werknemer: een werknemer die bij het verrichten van zijn arbeid gewoonlijk gedurende tenminste twee uren per etmaal gebruik maakt van beeldschermapparatuur;
- b. beeldscherm: een alfanumeriek of grafisch scherm, ongeacht het gebruikte afbeeldingsprocédé;
- c. werkplek: het geheel van de beeldschermapparatuur, waarvan een werknemer gebruik maakt, met inbegrip van de onmiddellijke werkomgeving;
- d. richtlijn: de Richtlijn van de Raad der Europese Gemeenschappen van 29 mei 1990 betreffende minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid met betrekking tot het werken met beeldschermapparatuur (90/270/EEG;PbEG 1990 L156).

Toepassingsgebied

Artikel 2

Het in dit besluit bepaalde is niet van toepassing op:

- a. bestuurdersplaatsen op voertuigen of machines;
- b. computersystemen in transportmiddelen;
- c. computersystemen die in de eerste plaats bestemd zijn voor gebruik door het publiek;
- d. zogenaamde draagbare systemen die niet aanhoudend worden gebruikt op een werkplek;
- e. rekenmachines, kassa's en andere apparatuur die voorzien is van een klein display voor gegevens of hoeveelheden, dat nodig is voor het directe gebruik van die apparatuur;
- f. conventionele schrijfmachines met display.

Inventarisatie en evaluatie

Artikel 3

De werkgever is verplicht tot een analyse van de risico's voor het gezichtsvermogen en van de lichamelijke en geestelijke belasting tengevolge van arbeid aan een beeldscherm. De werkgever moet passende maatregelen nemen om de bij de inventarisatie en evaluatie vastgestelde risico's te ondervangen, rekening houdend met de samenvoeging en de combinatie van de gevolgen van de vastgestelde risico's.

Dagindeling van de arbeid

Artikel 4

De werkgever moet ervoor zorgen dat de arbeid van de werknemer zodanig is georganiseerd dat arbeid aan een beeldscherm telkens na ten hoogste twee achtereenvolgende uren wordt afgewisseld door andersoortige arbeid of door een rusttijd, zodanig dat de belasting van het verrichten van arbeid aan een beeldscherm wordt verlicht.

Maatregelen met betrekking tot de bescherming van de ogen en het gezichtsvermogen van de werknemers

Artikel 5

1. Voordat de werknemer voor de eerste maal arbeid aan een beeldscherm gaat verrichten, moet hij in de gelegenheid worden gesteld een onderzoek aan de ogen en van het gezichtsvermogen te ondergaan in verband met de arbeid aan een beeldscherm.
2. De werknemer moet periodiek, en tevens indien zich bij hem gezichtsstoornissen voordoen die het gevolg kunnen zijn van het verrichten van arbeid aan een beeldscherm, opnieuw in de gelegenheid worden gesteld om een onderzoek als bedoeld in het eerste lid te ondergaan.
3. Indien de resultaten van het onderzoek, bedoeld in het eerste en het tweede lid, dit vereisen, moet de betrokken werknemer in de gelegenheid worden gesteld een oftalmologisch onderzoek te ondergaan.
4. Indien de resultaten van het onderzoek, bedoeld in het eerste tot en met het derde lid, dit vereisen, en normale oogcorrectiemiddelen niet kunnen worden gebruikt, moet de werkgever de desbetreffende werknemer speciale, met betrokken arbeid verband houdende oogcorrectiemiddelen verstrekken.
5. Het onderzoek, bedoeld in het eerste tot en met het derde lid, moet worden uitgevoerd door dan wel in opdracht van een, al dan niet gezamenlijke, bedrijfsgezondheidsdienst, gecombineerde dienst of arbodienst, die zodanig is georganiseerd, uitgerust en bemand en zodanig wordt geleid, dat hij de taken, genoemd in artikel 18, derde lid, van de Arbeidsomstandighedenwet naar behoren kan vervullen.

Voorschriften voor de inrichting van werkplekken

Artikel 6

1. De inrichting van de werkplek moet voldoen aan de voorschriften, neergelegd in de bijlage van de richtlijn.
2. Indien de bijlage van de richtlijn wordt gewijzigd doet Onze Minister daarvan mededeling in de Staatscourant; hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging moet worden toegepast.

13

Eis tot naleving

Artikel 7

Het districtshoofd kan aan een werkgever een eis stellen betreffende de wijze waarop de voorschriften, gesteld bij dit besluit, moeten worden nageleefd.

Verplichtingen van de werkgever

Artikel 9

De werkgever is verplicht tot naleving van de voorschriften, gesteld bij dit besluit.

Overgangsbepalingen

Artikel 10

Werkplekken die op het tijdstip van de inwerkingtreding van dit besluit reeds in gebruik zijn, moeten uiterlijk op 31 december 1994 voldoen aan de voorschriften, neergelegd in de bijlage bij de richtlijn.

Slotbepaling

Artikel 12

1. Dit besluit treedt in werking op 31 december 1992.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit beeldschermwerk.

2.2 TOELICHTING

Het Besluit beeldschermwerk is de uitvoering van EG-richtlijn 90/270/EEG van 29 mei 1990. Het is een *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft minimum voorschriften te geven om gevaar voor veiligheid en gezondheid bij beeldschermwerk te voorkomen. Het gaat hierbij met name om de ergonomische aspecten. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van kaderrichtlijn 89/391/EEG van 12 juni 1989, waarin *algemene* voorschriften staan voor regelingen die moeten zorgen voor veiligheid en gezondheid van werknemers.

Het Besluit beeldschermwerk is met ingang van 31 december 1992 van toepassing. De volledige tekst van besluit en toelichting is gepubliceerd in Staatsblad 1992, nummer 677. De tekst van de richtlijn en de bijlagen is terug te vinden in EG-Publikatieblad 1990, L 156.

Reikwijdte

De *werknemer* in de zin van dit besluit is degene wiens werkzaamheden voor een aanzienlijk deel uit beeldschermwerk bestaat. Op grond van technisch en ergonomisch onderzoek wordt hierbij gerekend met een tijd van minimaal twee uur beeldschermwerk per etmaal.

De *werkplek* is het beeldscherm en alles wat zich daarbij in de buurt bevindt. Bijvoorbeeld telefoon, printer, werktafel, stoel, bureau.

Niet elk werk met beeldschermen valt onder dit besluit. Uitzonderingen zijn:

- bestuurdersplaatsen en computersystemen in en op voertuigen, (lucht)vaartuigen en machines;
- computersystemen voor gebruik door publiek;
- draagbare systemen die onregelmatig gebruikt worden;
- rekenmachines en kassa's;
- schrijfmachines zonder apart beeldscherm.

Maatregelen ter voorkoming van risico's

De werkgever moet onderzoeken welke risico's, lichamelijk en geestelijk, het beeldschermwerk oplevert voor de werknemer en hoe groot die risico's zijn. De uitslag van dit onderzoek moet op schrift komen te staan. Speciaal de gevaren voor de ogen en het gezichtsvermogen vragen om beschermende maatregelen. De kosten daarvan zijn voor rekening van de werkgever.

Verplicht zijn de medische oogonderzoeken. Voordat de werknemer voor het eerst begint met beeldschermwerk moet een oogonderzoek plaatsvinden. Daarna moet dat onderzoek regelmatig worden herhaald. Zo'n herhalingsonderzoek moet ook volgen als er oogklachten zijn die mogelijk verband houden met het beeldschermwerk. Eventueel volgt een uitgebreider (oftalmologisch) onderzoek. De arbodienst is de aangewezen instantie om deze onderzoeken te verrichten. Deze dienst kan namelijk zorgen voor een geïntegreerde preventieve aanpak via werkplekonderzoek en werktijdenaanpassing.

De Arbeidsinspectie (I-SZW) heeft een Publikatieblad (P-blad 184) uitgebracht over beeldschermwerk, waarin de oogonderzoeken ter sprake komen. Als een speciale bril nodig blijkt, dient de werkgever die te vergoeden.

Er mag niet langer dan twee uur achtereen aan het beeldscherm gewerkt worden. Daarna moet óf een pauze volgen óf ander werk. Beide mogelijkheden zijn bedoeld om de werknemer te laten uitrusten van het beeldschermwerk. Als het werk enkel uit beeldschermwerk bestaat, dan zou de pauze minstens tien minuten moeten duren. Die pauze wordt als arbeidstijd gerekend.

Werkplekeisen

Voor een werkplek, in gebruik genomen ná 31 december 1992, gelden de onderstaande eisen. Voor de andere werkplekken is een overgangsregeling getroffen. Die moeten op 1 januari 1995 aan de volgende normen voldoen.

1. Beeldscherm

- De tekens op het scherm moeten scherp, duidelijk en groot genoeg zijn. Het beeld mag niet flikkeren of op andere manieren instabiel zijn.
- De gebruiker moet helderheid en contrast makkelijk kunnen regelen.
- Het beeldscherm moet draaibaar zijn en vrij en makkelijk beweegbaar. Het moet vrij zijn van weerkaatsingen en spiegelingen.

2. Toetsenbord

- Het toetsenbord moet schuin staan en het mag niet één geheel vormen met het beeldscherm. Het moet de werknemer in staat stellen een comfortabele houding aan te nemen, die geen vermoeidheid van armen of handen veroorzaakt. Er moet vóór het toetsenbord ruimte zijn om handen en armen te steunen. Het toetsenbord moet een mat oppervlak hebben. De symbolen op de toetsen moeten voldoende contrast hebben.

3. Werktafel

- De werktafel moet groot genoeg zijn om verschillende opstellingen mogelijk te maken van beeldscherm, toetsenbord, documenten en accessoires.
- Documenthouders moeten op dezelfde hoogte staan als het beeldscherm om snelle hoofd- en oogbewegingen tot een minimum te beperken.

4. *Werkstoel*

- De werkstoel moet stabiel zijn maar mag de bewegingsvrijheid niet beperken. De hoogte van de zitting moet verstelbaar zijn. De hoogte en de hellingshoek van de rugleuning moeten aangepast kunnen worden voor een comfortabele houding. Wie een voetsteun wil hebben, moet die kunnen krijgen.

5. *Verlichting*

- De omgevingsverlichting moet behoorlijke arbeidsomstandigheden bieden en een goed contrast tussen scherm en achtergrond mogelijk maken. Zo nodig moeten er verstelbare lampen geplaatst worden die niet verblinden en niet op het scherm weerkaatsen.

6. *Weerkaatsing en schittering*

- Beeldschermen moeten zo geplaatst worden dat er geen raam tegenover het scherm of tegenover de gebruiker is gesitueerd. Ramen moeten behoorlijk verduisterd kunnen worden.

7. *Lawaai*

- Bij de inrichting van de werkplek moet rekening gehouden worden met het lawaai van de apparatuur. Dit lawaai mag niet storend zijn voor de aandacht, of voor luis-teren en praten.

8. *Hitte*

- De hitte van de apparatuur mag geen hinder geven.

9. *Straling*

- Er moet voortdurend geprobeerd worden de stralingen van het beeldscherm te verminderen.

10. *Vochtigheid*

- Er moet een voldoende vochtigheidsgraad ingesteld en gehandhaafd worden.

11. *Interface computer/mens*

- Bij het maken van programma's en de taken die daaruit voortvloeien, moet rekening gehouden worden met psycho-sociale factoren. In programma's mag geen clandestien controle-apparaat (verklikker) worden ingebouwd zonder medeweten van de werknemers.
- De principes van de programmeringsergonomie moeten vooral worden toegepast op de behandeling van menselijke informatie.

Deze normen zijn te vinden in de bijlage bij de richtlijn 90/270/EEG (zie ook het overzicht van EG-richtlijnen op pagina 84). Mogelijke toekomstige veranderingen in deze bijlage zullen in de Staatscourant worden gepubliceerd.

Controle op de naleving

De Arbeidsinspectie (I-SZW) kan de verplichtingen die dit besluit aan de werkgever oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als men het niet eens is met die eis is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de I-SZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

3. BESLUIT FYSIEKE BELASTING

16

3.1 WETTEKST

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder fysieke belasting: de door een werknemer in verband met de arbeid in te nemen werkhouding, uit te voeren bewegingen of uit te oefenen krachten.

Artikel 2

De werkgever is verplicht de arbeid zodanig te organiseren, de arbeidsplaats zodanig in te richten, een zodanige productie- en werkmethode toe te passen, dan wel zodanige hulpmiddelen en persoonlijke beschermingsmiddelen te laten gebruiken, dat de fysieke belasting van de werknemer geen gevaren met zich mee kan brengen voor de veiligheid en gezondheid van die werknemer.

Artikel 3

1. Voor zover de in artikel 2 bedoelde gevaren redelijkerwijs niet kunnen worden voorkomen, moet de werkgever de arbeid zodanig organiseren, de arbeidsplaats zodanig inrichten, een zodanige productie- en werkmethode toepassen en zodanige hulpmiddelen en persoonlijke beschermingsmiddelen laten gebruiken dat die gevaren zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, worden beperkt.
2. Bij de uitvoering van het eerste lid wordt uitgegaan van de inventarisatie en evaluatie, bedoeld in artikel 4 van de Arbeidsomstandighedenwet, waarvan deel uitmaakt een inventarisatie en evaluatie van de gevaren verbonden aan fysieke belasting.

Artikel 4

1. Met betrekking tot fysieke belasting, bestaande uit het door een werknemer tillen, duwen, trekken, dragen of op een andere wijze verplaatsen of ondersteunen van een of meer lasten, moet de werkgever bij de naleving van zijn verplichtingen krachtens de artikelen 2 en 3 de bijlagen I en II van de richtlijn nummer 90/269/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 29 mei 1990 betreffende de minimum veiligheids- en gezondheidsvoorschriften voor het handmatig hanteren van lasten met gevaar voor met name rugletsel voor de werknemers (PbEG L 156) in acht nemen.
2. Indien een van de bijlagen van de richtlijn waarnaar in dit artikel wordt verwezen wordt gewijzigd, maakt Onze Minister dit bekend in de Staatscourant. Hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging in acht dient te worden genomen.

Artikel 5

1. De werkgever is verplicht tot naleving van de bij dit besluit gestelde voorschriften.
2. De werknemer is verplicht tot het gebruiken van hem ter beschikking gestelde hulp- en beschermingsmiddelen.

Artikel 6

Betreffende de wijze waarop de regelen gesteld bij dit besluit dienen te worden nageleefd, kan een eis worden gesteld overeenkomstig artikel 36, eerste lid, van de Arbeidsomstandighedenwet.

Artikel 7

Het Arbeidsbesluit 1920 (Staatsblad 1920, 694) wordt ingetrokken.

Artikel 9

1. Dit besluit treedt in werking op 9 februari 1993.
2. Dit besluit kan worden aangehaald als: Besluit fysieke belasting.

3.2 TOELICHTING

Het Besluit fysieke belasting is de uitvoering van EG-richtlijn 90/269/EEG. Het is een *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft minimum voorschriften te geven om met name rugletsel te voorkomen bij werknemers als gevolg van handmatig hanteren van lasten. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van kaderrichtlijn 89/391/EEG waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor regelingen om veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

Het Besluit fysieke belasting is op 9 februari 1993 in werking getreden. De volledige tekst van besluit en toelichting is gepubliceerd in Staatsblad 1993, nummer 68. De tekst van de richtlijn en de bijlagen is terug te vinden in EG-Publikatieblad 1990, L 156.

Reikwijdte

De EG-richtlijn manueel hanteren van lasten richt zich vooral op situaties waarin getild, gedragen, geduwd of getrokken wordt. De werkhouding blijft grotendeels buiten beeld. Het Besluit fysieke belasting omschrijft het begrip belasting wat ruimer dan de richtlijn. De definitie van fysieke belasting bestrijkt namelijk *elke* vorm van gedrag in verband met arbeid. De nadruk ligt daarbij weliswaar op tillen, dragen, ondersteunen, duwen en trekken. Maar ook werkhoudingen als zitten en staan vallen eronder.

17

De Arbeidsinspectie (I-SZW) zal twee P-bladen uitbrengen over fysieke belasting. Daarin zullen de regelingen uitgelegd worden. De Arbeidsinspectie (I-SZW) zal bovendien bij bepaalde voorschriften aangeven hoe daaraan voldaan kan worden.

Maatregelen ter voorkoming van risico's

Het gaat in dit besluit om de belasting van de individuele werknemer. De werkgever mag dus niet de gemiddelde werknemer als uitgangspunt nemen maar de concrete persoon die de arbeid verricht. Niet alleen zijn lijf, ook zijn conditie is bepalend voor de maatregelen die de werkgever moet treffen om gevaar te voorkomen. Als de arbeid op één plaats afwisselend door verschillende personen wordt verricht, zal telkens de persoon die werkt, beschermd moeten zijn. *Dat kan betekenen dat die arbeidsplaats elke keer aangepast wordt.* Als bijvoorbeeld materialen onder handbereik liggen, moet dit voor elke werknemer gelden ongeacht diens individuele afmetingen. Een volgende stap is de mogelijkheid om technische hulp- en beschermingsmiddelen in te zetten.

Ook als een bepaalde houding niet bijzonder belastend is, bijvoorbeeld bukken, kan langdurige herhaling toch voor risico's zorgen. Door afwisseling van taken en roulatie van werknemers kan in veel gevallen gevaar voor gezondheid en veiligheid voorkomen worden.

Voor de meting van fysieke belasting bij het tillen is een bijzonder instrument ontwikkeld, de NIOSH-methode. In één van de hierboven genoemde P-bladen zal daaraan aandacht worden besteed.

Niet elk gevaar kan elk moment voorkomen worden. Soms is het onredelijk om de werkgever te vragen dat hij 100 procent veiligheid biedt. Bijvoorbeeld als de gevolgen van maatregelen niet acceptabel zijn, zoals een onaanvaardbaar groot produktieverlies. De 'redelijkheidstoetsing' moet antwoord geven op de vraag wat een werkgever nog wel behoort te doen om nadelige gevolgen voor de werknemer te voorkomen, en wat niet van hem kan worden gevergd.

De werkgever moet in beginsel alles doen wat technisch mogelijk en economisch haalbaar is om schade door fysieke belasting te voorkomen. Een beschermende maatregel die technisch mogelijk is, moet genomen worden; ook als die (veel) geld kost. Alleen als de economische gevolgen te groot zijn, kan de werkgever er van afzien. De gesignaleerde gevaren dienen dan wel in de toekomst voorkomen te worden. Dit moet blijken uit toekomstplannen of -programma's. Als de werkgever de te nemen maatregelen te duur vindt, terwijl vast komt te staan dat deze destijds bij nieuwbouw veel goedkoper te realiseren waren, dan wordt gerekend met het laagste bedrag.

Artikel 4 van de Arboret verplicht de werkgever tot het maken van een lijst, waarin hij aangeeft welke gevaren de werknemer bedreigen als gevolg van fysieke belasting en in welke mate. Die lijst is het uitgangspunt bij het nemen van maatregelen om de genoemde gevaren te voorkomen.

Tillen

Een bijzondere vorm van fysieke belasting is het met de hand tillen en dragen van lasten, inclusief allerlei andere vormen, zoals duwen en trekken. In dat geval gelden voor de werkgever in het bijzonder de bijlagen I en II van de Europese richtlijn manueel hanteren van lasten (Richtlijn 90/269/EEG, PbEG L 156). Daarin valt te lezen welke factoren met name van invloed zijn op het ontstaan van rugletsel. In bijlage I worden genoemd:

- *last*, onder andere te groot, te zwaar, instabiel;
- *vereiste lichamelijke inspanning*, onder andere te groot, in onstabiele positie;
- *werkomgeving*, onder andere te weinig ruimte, onstabiele bodem, verkeerde temperatuur of luchtcirculatie;
- *taak*, onder andere te weinig rust, te hoog werktempo.

Bijlage II somt de risicofactoren op van de individuele werknemer.

Die loopt gevaar als:

- hij fysiek niet in staat is de taak uit te voeren;
- hij verkeerde kleding, schoeisel of andere persoonlijke uitrusting draagt;
- zijn kennis of opleiding onvoldoende of niet aangepast is.

Veranderingen in de tekst van de bijlagen worden meegedeeld in de Staatscourant. Zo bevat de Staatscourant van 28 januari 1993 een bericht over effectieve voorlichting en instructies over het manueel hanteren van lasten (ministeriële regeling fysieke belasting van 25 januari 1993).

Controle op de naleving

De Arbeidsinspectie (I-SZW) kan de verplichtingen die dit besluit aan werkgever en werknemer oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als men het niet eens is met die eis, dan is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de Arbeidsinspectie (I-SZW). Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Dit besluit is bedoeld om de gevaren van fysieke belasting te vermijden voor elke individuele werknemer.

Consequenties voor overige wetgeving

Met de invoering van het Besluit fysieke belasting werd het Arbeidsbesluit 1920 ingetrokken.

4. BESLUIT PERSOONLIJKE BESCHERMINGS- MIDDELEN

4.1 WETTEKST

Definities

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. persoonlijk beschermingsmiddel: iedere uitrusting die bestemd is om door de werknemer gedragen of vastgehouden te worden ten einde hem te beschermen tegen een of meer risico's die zijn veiligheid of gezondheid op het werk kunnen bedreigen, alsmede alle aanvullingen of accessoires die daartoe kunnen bijdragen;
- b. richtlijn: de richtlijn van de Raad der Europese Gemeenschappen van 30 november 1989 betreffende de minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor het gebruik op het werk van persoonlijke beschermingsmiddelen door werknemers (89/656/EEG; PbEG 1989, nr. L393).

Toepassingsgebied

Artikel 2

Dit besluit is niet van toepassing op:

- a. gewone en uniforme werkkleding die niet specifiek bedoeld is om de veiligheid en de gezondheid van de werknemer te beschermen;
- b. sportuitrusting;
- c. zelfverdedigings- of afschrikkingsmateriaal;
- d. draagbare apparaten voor het opsporen en signaleren van risico's en belastingsfactoren.

Algemene verplichtingen

Artikel 3

1. Een door de werkgever aan de werknemer ter beschikking gesteld persoonlijk beschermingsmiddel dient in overeenstemming te zijn met de desbetreffende bepalingen inzake ontwerp en constructie op het gebied van veiligheid en gezondheid neergelegd in het besluit persoonlijke beschermingsmiddelen en het Warenwetbesluit persoonlijke beschermingsmiddelen. Het in de vorige volzin bepaalde geldt slechts voor zover bedoeld persoonlijk beschermingsmiddel niet buiten het toepassingsgebied van het besluit persoonlijke beschermingsmiddelen en het Warenwetbesluit persoonlijke beschermingsmiddelen vallen.
2. In alle gevallen moet een persoonlijk beschermingsmiddel:
  - a. geschikt zijn voor de te vermijden risico's, zonder zelf een vergroot risico in te houden;
  - b. beantwoorden aan de bestaande omstandigheden op de arbeidsplaats;
  - c. afgestemd zijn op de ergonomische eisen en de vereisten met betrekking tot de gezondheid van de werknemers;
  - d. na de nodige aanpassingen geschikt zijn voor de drager.
3. Indien verscheidene risico's het tegelijkertijd dragen van meer dan één persoonlijk beschermingsmiddel noodzakelijk maken, zijn deze op elkaar afgestemd en blijven deze doelmatig tegen het betrokken risico dan wel de betrokken risico's.
4. De keuze van het persoonlijk beschermingsmiddel en de wijze waarop deze gebruikt moet worden, met name wat betreft de duur van het dragen, worden bepaald afhankelijk van de ernst van het risico, de frequentie van de blootstelling aan het risico en de kenmerken van de werkplek van iedere werknemer afzonderlijk, alsmede van de doelmatigheid van het persoonlijk beschermingsmiddel.
5. Een persoonlijk beschermingsmiddel is in beginsel bestemd voor gebruik door één persoon. Indien de omstandigheden vereisen dat een persoonlijke beschermingsmiddel door meer dan één persoon gebruikt wordt, worden passende maatregelen genomen, opdat een dergelijk gebruik geen gezondheids- of hygiëneproblemen oplevert voor de onderscheiden gebruikers.
6. Adequate gegevens over ieder persoonlijk beschermingsmiddel die nodig zijn voor de toepassing van het eerste, tweede, derde en vierde lid, zijn in het bedrijf of de inrichting beschikbaar en worden zonodig doorgegeven.
7. De persoonlijke beschermingsmiddelen mogen slechts voor de beoogde doeleinden worden gebruikt. Zij worden gebruikt overeenkomstig de gebruiksaanwijzing.

Artikel 4

1. Alvorens een persoonlijk beschermingsmiddel te kiezen, maakt de werkgever in het kader van de inventarisatie en evaluatie, bedoeld in artikel 4 van de Arbeidsomstandighedenwet, een beoordeling van de uitrusting die hij voornemens is te gebruiken, ten einde na te gaan in hoeverre deze voldoet aan de in artikel 3, eerste, tweede en derde lid, gestelde voorwaarden.

Deze beoordeling omvat:

- a. een analyse en een evaluatie van de risico's die niet met andere middelen vermeden kunnen worden;
  - b. de omschrijving van de kenmerken die de persoonlijke beschermingsmiddelen moeten bezitten om de onder a vermelde risico's te kunnen ondervangen, rekening houdend met eventuele risicobronnen die de persoonlijke beschermingsmiddelen zelf kunnen vormen;
  - c. de evaluatie van de kenmerken van de betrokken persoonlijke beschermingsmiddelen die beschikbaar zijn, vergeleken met de onder b bedoelde kenmerken.
2. De in het eerste lid bedoelde beoordeling wordt herzien voor zover veranderingen in de onderdelen waaruit deze bestaat daartoe aanleiding geven.

Artikel 5

1. Indien gevaar voor de veiligheid of de gezondheid van een werknemer op de werkplek aanwezig is of kan ontstaan, zijn voor de werknemers die aan dat gevaar blootstaan of kunnen blootstaan, persoonlijke beschermingsmiddelen, in voldoende aantal, beschikbaar en wordt ervoor gezorgd dat die werknemers die middelen gebruiken.
2. Persoonlijke beschermingsmiddelen worden onderhouden, gerepareerd en zindelijk gehouden en de noodzakelijke vervangingen voor het goed functioneren worden gedaan.

Verplichtingen werkgever

Artikel 7

De werkgever is verplicht tot naleving van de bij dit besluit gestelde voorschriften en verboden.

Verplichtingen werknemers

Artikel 8

De werknemer is verplicht tot naleving van artikel 5, eerst lid, van dit besluit, voor zover daarin het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen wordt voorgeschreven en van artikel 5, tweede lid, voor zover het betreft de zindelijkheid van aan een werknemer verstrekte persoonlijke beschermingsmiddelen.

Eis tot naleving

Artikel 9

Betreffende de wijze waarop de regelen, gesteld bij dit besluit, worden nageleefd kan een eis worden gesteld overeenkomstig het bepaalde in artikel 36, eerste lid, van de Arbeidsomstandighedenwet.

Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 10

Onverminderd de bepalingen van dit besluit zijn met betrekking tot het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen van toepassing de bepalingen van het Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen 1938, het Landbouweiligheidsbesluit, het Veiligheidsbesluit Restgroepen, het Veiligheidsbesluit Stuwadoorsarbeid, het Veiligheidsbesluit Binnenvaart, Veiligheidsbesluit Loodwit, het Loodbesluit en het Asbestbesluit Arbeidsomstandigheden, voor zover zij een onderwerp betreffen dat niet is geregeld in dit besluit dan wel een aanvulling geven op de minimum voorschriften daarvan.

Artikel 12

1. Dit besluit treedt in werking op 24 augustus 1993.
2. Dit besluit wordt aangehaald als:
Arbeidsomstandighedenbesluit persoonlijke beschermingsmiddelen.

4.2 TOELICHTING

Het Besluit persoonlijke beschermingsmiddelen is de uitvoering van EG-richtlijn 89/656/EEG van 30 november 1989. Het is een *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft minimum voorschriften te geven voor het gebruik op het werk van persoonlijke beschermingsmiddelen tegen gevaren voor veiligheid en gezondheid. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van kaderrichtlijn 89/391/EEG (12 juni 1989), waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor regelingen om veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

In combinatie met twee andere besluiten, het Warenwetbesluit persoonlijke beschermingsmiddelen en het besluit persoonlijke beschermingsmiddelen dat bij de Wet op de Gevaarlijke Werktuigen hoort, geeft dit besluit regels om het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen op het werk te bevorderen.

Het Besluit persoonlijke beschermingsmiddelen is per 24 augustus 1993 van kracht. De volledige tekst van besluit en toelichting is gepubliceerd in Staatsblad 1993, nummer 422. De tekst van de richtlijn en de bijlagen is terug te vinden in EG-Publikatieblad 1989, L 393.

Reikwijdte

Voor personen bij overheidsdiensten zoals leger, politie of brandweer geldt de kader-richtlijn niet bij bepaalde activiteiten. Sommige bezigheden zijn niet uitvoerbaar als de kaderrichtlijn onverkort wordt toegepast. In die gevallen moet wel de veiligheid en gezondheid zoveel mogelijk beschermd zijn.

Daarnaast gelden voor hen twee besluiten met afwijkende regelingen: het Arbeidsomstandighedenbesluit burgerlijke openbare dienst en het Arbeidsomstandighedenbesluit defensie. Zij bestrijken de uitvoering van met name genoemde wettelijke taken en situaties.

Een *persoonlijk beschermingsmiddel* is alles wat bedoeld is om door de werknemer gedragen of vastgehouden te worden om zijn veiligheid en gezondheid te beschermen. Daaronder vallen niet:

- gewone werkkleding;
- sportuitrusting;
- zelfverdedigings- of afschrikkingsmateriaal;
- draagbare apparaten voor het opsporen van risico's en belastingfactoren.

Eisen aan beschermingsmiddelen

Bijlage 2 van de richtlijn bevat een (onvolledige) lijst met beschermingsmiddelen. Er is een verdeling gemaakt in: hoofdbescherming, gehoorbescherming, oog- en gezichtsbescherming, adembescherming, hand- en armbescherming, voet- en beenbescherming, huidbescherming, bescherming van romp en buikstreek, bescherming van het hele lichaam. Per categorie worden groepen beschermingsmiddelen genoemd. Een voorbeeld: bij hoofdbescherming horen onder meer veiligheidshelmen, beschermende hoofddeksels en anti-scalpeerhoofddeksels.

Een persoonlijke beschermingsuitrusting moet:

- geschikt zijn voor het betreffende risico;
- aangepast zijn aan de individuele werknemer;
- beantwoorden aan de omstandigheden op de werkplek;
- voldoen aan ergonomische eisen;
- rekening houden met de gezondheidstoestand van de werknemer;
- voor de gebruiker noodzakelijke corrigerende onderdelen bevatten.

Ontwerp en constructie van persoonlijke beschermingsmiddelen moeten voldoen aan de eisen die het Besluit persoonlijke beschermingsmiddelen en het Warenwetbesluit persoonlijke beschermingsmiddelen stellen.

Beschermingsmiddelen die gelijktijdig gedragen worden, moeten met elkaar verenigbaar zijn. De regels voor het gebruik van beschermingsmiddelen (vooral de duur van het gebruik) moeten afgestemd zijn op de ernst van het risico, de frequentie van blootstelling en de kenmerken van de werkplek.

Maatregelen ter voorkoming van risico's

Voordat de werkgever kiest voor een persoonlijke beschermingsuitrusting, moet hij een risico-analyse maken waarin beschreven staat welke gevaren de werknemer loopt. Bijlage I van de richtlijn bevat hiervoor een schema. Daarin worden de risico's verdeeld in fysische, chemische en biologische en gekoppeld aan lichaamsdelen: hoofd, bovenste ledematen, onderste ledematen en diversen, (zoals huid, romp, buik, etcetera).

Een persoonlijk beschermingsmiddel is in principe bestemd voor persoonlijk gebruik. Als een uitrusting onder bepaalde omstandigheden door meerdere personen gebruikt kan worden, moet ervoor gezorgd worden dat er geen problemen ontstaan voor de gezondheid en de hygiëne van de verschillende gebruikers. Gegevens die van belang zijn voor de toepassing van deze voorschriften, moeten aan de gebruikers verstrekt worden. De werkgever moet gratis voldoende beschermingsmiddelen beschikbaar stellen en hij moet zorgen voor goed functioneren, hygiëne, onderhoud, reparatie en vervanging.

In een aantal veiligheidsbesluiten (bijvoorbeeld het Loodwitbesluit en Asbestbesluit) zijn voor specifieke gevaarsituaties reeds regelingen gegeven. Omdat het onmogelijk is alle gevaarsituaties te inventariseren, geeft dit besluit een algemene regeling voor het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen, ongeacht de bijzondere oorzaak van het risico.

De werknemer heeft op grond van dit besluit ook verplichtingen. Daarmee gaat dit besluit verder dan de richtlijn die alleen de werkgever plichten oplegt. De werknemer moet van de beschermingsuitrusting gebruik maken als dat nodig is. Bovendien moet hij terwille van de hygiëne die uitrusting schoon houden.

Controle op de naleving

De ISZW kan de verplichtingen, die dit besluit aan werkgever en werknemer oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als men het niet eens is met die eis, is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de ISZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Consequenties voor overige wetgeving

In artikel 10 van dit besluit staat dat, onverminderd de bepalingen met betrekking tot het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen, bepalingen in een aantal veiligheidsbesluiten van kracht zijn. Dit is alleen het geval als de bepalingen uit die veiligheidsbesluiten over onderwerpen gaan die niet in het Besluit persoonlijke beschermingsmiddelen voorkomen, of wanneer zij aanvulling geven op de minimumvoorschriften uit het besluit.

5. BESLUIT ARBEIDSMIDDELEN

5.1 WETTEKST

Definities

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. arbeidsmiddelen: alle bij de arbeid gebruikte machines, apparaten, gereedschappen en installaties;
- b. gebruik van arbeidsmiddelen: elke activiteit met betrekking tot een arbeidsmiddel, zoals ingebruikneming of buitengebruikstelling, aanwending, vervoer, reparatie, ombouwing, onderhoud, verzorging, waaronder met name ook reiniging;
- c. gevaarlijke zone: elke zone in of rondom een arbeidsmiddel waar de aanwezigheid van een blootgestelde werknemer een gevaar voor diens veiligheid of gezondheid oplevert;
- d. blootgestelde werknemer: elke werknemer die zich geheel of gedeeltelijk in een gevaarlijke zone bevindt;
- e. bediener: de werknemer die tot taak heeft een arbeidsmiddel te gebruiken;
- f. wet: Arbeidsomstandighedenwet;
- g. richtlijn: Richtlijn 89/655/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 30 november 1989 inzake veiligheid en gezondheid bij het gebruik door werknemers van arbeidsmiddelen op de arbeidsplaats (PbEG L 393/13).

Verplichtingen van de werkgever

Artikel 2

1. De werkgever neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat arbeidsmiddelen die ter beschikking van de werknemers worden gesteld, geschikt zijn voor het uit te voeren werk of daartoe behoorlijk zijn aangepast, zodat de veiligheid en de gezondheid van de werknemers tijdens het gebruik van de arbeidsmiddelen kunnen worden gewaarborgd.
2. Bij de keuze van de arbeidsmiddelen die hij overweegt ter beschikking te stellen, houdt de werkgever rekening met de specifieke kenmerken van de arbeid, met de omstandigheden waaronder deze wordt verricht en met de op de werkplek bestaande risico's voor de veiligheid, de gezondheid en het welzijn van de werknemers of de risico's die daaraan zouden kunnen worden toegevoegd door het gebruik van de desbetreffende arbeidsmiddelen.
3. Voor zover het redelijkerwijs niet mogelijk is de veiligheid en de gezondheid van de werknemers volledig te waarborgen bij het gebruik van de arbeidsmiddelen, moet de werkgever zodanige maatregelen treffen dat de risico's zoveel mogelijk worden beperkt.
4. Bij de uitvoering van het bepaalde in dit artikel dient de werkgever uit te gaan van de inventarisatie en evaluatie, bedoeld in artikel 4 van de wet, van risico's die aan het gebruik van arbeidsmiddelen zijn verbonden.

Artikel 3

1. Onverminderd artikel 2 moeten de arbeidsmiddelen die de werkgever na inwerkingtreding van dit besluit voor de eerste maal ter beschikking van de werknemers stelt, voldoen aan:
  - a. de bepalingen van alle op die arbeidsmiddelen van toepassing zijnde wet- en regelgeving voor zover die in overeenstemming zijn met de toepasselijke bepalingen van andere richtlijnen van de Europese Gemeenschap, of
  - b. de minimum voorschriften als bedoeld in de bijlage van de richtlijn, voor zover op die arbeidsmiddelen geen wet- of regelgeving ter uitvoering van andere richtlijnen van de Europese Gemeenschap van toepassing is, of
  - c. de minimum voorschriften als bedoeld in de bijlage van de richtlijn, ter aanvulling van wet- of regelgeving op grond van op die arbeidsmiddelen ten dele van toepassing zijnde andere richtlijn van de Europese Gemeenschap.
2. De werkgever neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de arbeidsmiddelen tijdens de gehele gebruiksduur door geëigend onderhoud in een zodanige staat worden gehouden dat zij, naar gelang het geval, voldoen aan de bepalingen van dit besluit.

Artikel 4

De werkgever neemt passende maatregelen om ervoor te zorgen dat, indien het gebruik van een arbeidsmiddel een specifiek gevaar voor de veiligheid of de gezondheid van de werknemers kan opleveren,

- het gebruik van het arbeidsmiddel voorbehouden blijft aan werknemers die met het gebruik belast zijn en
- de betrokken werknemers die belast zijn met reparatie, ombouwing, onderhoud of verzorging daartoe een specifieke deskundigheid en ervaring bezitten.

Verplichtingen van werknemers

Artikel 5

De werknemers zijn verplicht tot naleving van de op grond van de artikelen 3 en 4 getroffen maatregelen en voorschriften voor het gebruik van arbeidsmiddelen, voor zover en op de wijze als daarbij is voorgeschreven.

Eis tot naleving

Artikel 6

Betreffende de wijze waarop de regelen gesteld bij dit besluit, moeten worden nageleefd, kan een eis worden gesteld overeenkomstig het bepaalde in artikel 36, eerste lid, van de wet.

Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 7

Onverminderd artikel 2 moeten de arbeidsmiddelen, die op het tijdstip van inwerkingtreding van dit besluit reeds ter beschikking van de werknemers staan, uiterlijk op 31 december 1996 tenminste voldoen aan de in de bijlage van de richtlijn bedoelde minimum voorschriften.

Artikel 8

Indien de bijlage van de richtlijn, waarnaar in dit besluit wordt verwezen, wordt gewijzigd, maakt Onze Minister dit bekend in de Staatscourant; hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging in acht wordt genomen, zonedig met betrekking tot welke arbeidsmiddelen.

Artikel 9

Onverminderd de bepalingen van dit besluit zijn met betrekking tot het gebruik van arbeidsmiddelen op de arbeidsplaats de bepalingen van het Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen 1938, het Elektrotechnisch Veiligheidsbesluit 1938, het Landbouwveiligheidsbesluit, het Veiligheidsbesluit Stuwadoorsarbeid, het Veiligheidsbesluit Binnenvaart of het Veiligheidsbesluit Restgroepen van toepassing, voor zover die bepalingen een onderwerp betreffen dat niet is geregeld in dit besluit, dan wel zover zij een aanvulling bevatten op de minimum voorschriften die bij dit besluit worden gesteld.

Artikel 11

Dit besluit treedt in werking op 28 oktober 1993.

Artikel 12

Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit arbeidsmiddelen. Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat daarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State.

5.2 TOELICHTING

Het Besluit arbeidsmiddelen is de uitvoering van EG-richtlijn 89/655/EEG van 30 november 1989. Het is een *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft minimum voorschriften te geven voor het gebruik van arbeidsmiddelen op de werkplek tegen gevaar voor veiligheid en gezondheid. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van kader-richtlijn 89/391/EEG (12 juni 1989) waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor regelingen om veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

Het Besluit arbeidsmiddelen is op 28 oktober 1993 in werking getreden. De volledige tekst van besluit en toelichting is gepubliceerd in Staatsblad 1993, nummer 437. De tekst van de richtlijn en de bijlagen is terug te vinden in EG-Publikatieblad 1989, L 393/13.

Reikwijdte

Dit besluit geldt voor het gebruik van alle arbeidsmiddelen, dus ook voor die middelen waarvoor bijzondere regels gelden in andere besluiten zoals onder andere het Elektrotechnisch Veiligheidsbesluit 1938 en het Landbouwveiligheidsbesluit.

Arbeidsmiddelen zijn alle machines, apparaten of installaties die een risico voor de veiligheid en gezondheid van werknemers kunnen opleveren. Hierop zijn uitzonderingen, zoals de elektrische installatie. Deze valt onder de bepalingen van het Besluit arbeidsplaatsen. Ook machines of installaties die bij vervoermiddelen zorgen voor de voortstuwing vallen niet onder dit besluit.

Het begrip arbeidsplaats wordt in dit besluit niet omschreven. Daarom wordt aangenomen dat dit besluit geldt op elke werkplek die valt onder de Arbeidsomstandighedenwet.

Maatregelen ter voorkoming van risico's

De arbeidsmiddelen moeten op grond van artikel 3 van de Arbeidsomstandighedenwet aangepast zijn aan de werknemer. Dit besluit vult die verplichting aan met de eis dat arbeidsmiddelen ook geschikt moeten zijn voor of aangepast aan het werk.

25

De werkgever heeft tot 31 december 1996 de tijd om de bestaande arbeidsmiddelen die de werknemers (kunnen) gebruiken, aan te passen aan de eisen die dit besluit stelt. Ze moeten daarna in ieder geval voldoen aan de normen die bijlage 1 van de richtlijn noemt:

1. *Machines*

- Bedieningsorganen: buiten gevarenczones, bedieningsman/vrouw moet goed overzicht hebben van gevarenczones.
- Stoppen van bewegende delen: moet mogelijk zijn vanaf elke werkplek waar bewegende delen invloed hebben op de veiligheid.
- Inschakelen/opnieuw aanzetten: mag alleen mogelijk zijn door doelbewuste bediening van een bedieningsorgaan.
- Automatische systemen: moet in geval van nood met de hand te stoppen zijn.
- Vallende voorwerpen, weggeslingerd materiaal, dampen: afvoer, afscherming.
- Instabiele machines: vastzetten of op andere manier stabiel maken.
- Bewegende delen: zo mogelijk dusdanig afschermen dat werknemers er niet mee in aanraking komen.
- Afschermingen: bewegende delen moeten tot stilstand komen als afscherming wordt geopend of verwijderd; machinedelen mogen niet opnieuw in beweging komen als afscherming is weggenomen.
- Verlichting: afgestemd op werkzaamheden.
- Machinedelen met zeer hoge of lage temperatuur: afschermen.
- Alarmsignalen: goed waarneembaar en ondubbelzinnig.
- Geen gebruik van machines voor bewerkingen waarvoor ze niet ontworpen zijn of onder omstandigheden waarvoor ze ongeschikt zijn.
- Onderhoud: al wat voor de veiligheid nodig is; onderhoudswerk buiten gevarenczones of na uitschakeling; onderhoudsboekjes goed bijhouden; schriftelijke aanwijzing voor veilig onderhoud ter beschikking werknemers.
- Loskoppeling van alle krachtbronnen moet mogelijk zijn.
- Alle voor de veiligheid noodzakelijke signaleringen aanbrengen.
- Waarschuwborden: duidelijk zichtbaar bij alle gevaarlijke zones of delen.

2. *Machines voor bewerking van hout en dergelijke*

- De voorschriften voor machines (hierboven onder 1) gelden ook hier.
- Een werktafel waarop een werkstuk met de hand wordt vastgehouden, moet stabiel zijn en mag verplaatsing van het werkstuk niet belemmeren.
- Gereedschap moet zo uitgevoerd zijn dat gevaar voor ongevallen wordt uitgeschaakeld of ernst van ongevallen wordt beperkt.

3. *Mobiele machines*

Hiervoor zijn nog geen voorschriften geformuleerd.

Bij de keuze van nieuwe arbeidsmiddelen moet de werkgever speciaal letten op risico's voor de veiligheid en gezondheid van werknemers. Hij moet zich overtuigen van de veiligheid van arbeidsmiddelen:

- bij de bestelling;
- bij de levering en ingebruikneming;
- tijdens het gebruik;
- bij onderhoud, reparatie of wijzigingen.

Daarbij moet hij letten op de punten die bijlage 2 van de richtlijn aangeeft. Hieronder volgen alleen de hoofdzaken van deze checklist, het is dus geen volledige opsomming.

1. *Machines*

- Identificatie gevaarlijke delen en blootgestelde personen.
- Algemene beoordeling voor normale en abnormale omstandigheden; beschermingsmiddelen en veiligheidscertificaat.
- Materialen waarmee de machine gebouwd is, waarmee de machine werkt (bijvoorbeeld brandstof), waarmee de produkten gemaakt worden.
- Verlichting tijdens het werk, bij inspectie en bij onderhoud.
- Hantering: risico's bij montage; problemen door gewicht en vorm.
- Bedieningsorganen: betrouwbaarheid, vorm, plaatsing en werking.
- In- en uitschakelen, noodstop.
- Keuzeschakelaar.
- Energietoevoer, stroomketen, apparatuur.
- Mechanische risico's: stabiliteit, breuk tijdens werking, vallende of weggeslingerde voorwerpen, gecombineerde machines, bewegende delen.
- Afschermingen: vast, afneembaar, verstelbaar.
- Beveiligingsinrichtingen.
- Ruwe oppervlakken, scherpe hoeken en randen.
- Elektrische veiligheid.
- Statische elektriciteit.
- Hydraulische, pneumatische en thermische energie.
- Extreme temperaturen.
- Brand, explosie.
- Lawaai, trillingen, straling: uitstoot van dampen, gassen, vloeistoffen, stof.
- Onderhoud: buiten gevarenszones, bij stilstand, diagnose-apparatuur, toegankelijkheid, ontkoppeling van krachtbronnen.
- Alarmvoorzieningen, signalering van risico's.
- Aanduidingen van werk en veiligheid, gebruiksaanwijzing.
- Ergonomische principes: overzicht, bedieningshandelingen, mentale belasting, lichamelijke vermoeidheid.

2. *Machines voor bewerking van hout en dergelijke*

- Werkstuk met de hand vastgehouden: stabiliteit werktafel, verplaatsing werkstuk.
- Gevaar voor wegslingerend hout.
- Niet gebruikt gereedschap.
- Snijgereedschappen.

Als nieuwe arbeidsmiddelen voorzien zijn van een CE-merkteken, voldoen ze aan de eisen van een bijzondere richtlijn. De werkgever mag dan veronderstellen dat die middelen ook voldoen aan de voorwaarden die dit besluit stelt.

De werkgever is verantwoordelijk voor de veiligheid van de arbeidsmiddelen waarmee gewerkt wordt. Dat geldt ook voor de middelen die door de werknemers zelf zijn meegebracht of door een ander ter beschikking zijn gesteld.

Niet elk risico bij het gebruik van arbeidsmiddelen kan voorkomen worden. Soms is het onredelijk om de werkgever te vragen dat hij 100 procent veiligheid biedt. Bijvoorbeeld als de gevolgen van maatregelen niet acceptabel zijn. De 'redelijkheids-toetsing' moet antwoord geven op de vraag wat een werkgever nog wel behoort te doen om nadelige gevolgen voor de werknemer te voorkomen, en wat niet van hem kan worden gevergd.

De werkgever moet in beginsel alles doen wat technisch mogelijk en economisch haalbaar is om te voorkomen dat veiligheid en gezondheid van de werknemer gevaar lopen bij het gebruik van arbeidsmiddelen. Als maatstaf geldt wat technisch mogelijk is in de sector waarin het bedrijf werkzaam is. Alleen als de economische gevolgen te bezwaarlijk zijn, kan de werkgever er van afzien; als de arbeidssituatie dit tenminste toelaat. De gesignaleerde gevaren dienen dan wel in de toekomst voorkomen te worden. Dit moet blijken uit toekomstplannen of -programma's. Als de werkgever de kosten van nieuwe arbeidsmiddelen te hoog vindt, terwijl vast komt te staan dat ze destijds bij nieuwbouw of bij bestelling veel lager waren, dan wordt gerekend met het laagste bedrag.

Risico-inventarisatie en -evaluatie

De werkgever moet een risico-inventarisatie en evaluatie van het gebruik van arbeidsmiddelen uitvoeren en op basis van deze resultaten voorlichting en onderricht geven om die gevaren te vermijden.

Voor arbeidsmiddelen met bijzondere risico's moet de werkgever telkens dezelfde werknemers inschakelen. Hun werkervaring met die middelen moet het risico zo klein mogelijk maken. Bij reparatie, ombouw, onderhoud of verzorging van die arbeidsmiddelen moet de betreffende werknemer op dat terrein extra deskundig of ervaren zijn. Anders moet de werkgever dit werk uitbesteden aan een deskundige derde. Eigen werknemers die wel deskundig zijn maar niet voldoende ervaring hebben, zouden kunnen werken onder deskundige begeleiding. Misschien is een aanvullende praktijkopleiding in zo'n geval ook een goede oplossing.

Naast de werkgever is ook de werknemer verplicht de regels van dit besluit na te leven.

Controle op de naleving

De I-SZW kan de verplichtingen, die dit besluit aan werkgever en werknemer oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als men het niet eens is met die eis, is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de I-SZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Consequenties voor overige wetgeving

In artikel 9 van dit besluit staat dat onverminderd de bepalingen met betrekking tot het gebruik van arbeidsmiddelen, bepalingen in een aantal veiligheidsbesluiten van kracht zijn. Dit is alleen het geval als de bepalingen uit die veiligheidsbesluiten over onderwerpen gaan die niet in het Besluit arbeidsmiddelen voorkomen, of wanneer zij aanvulling geven op de minimum voorschriften uit het besluit.

Wijzigingen in de bijlagen van de richtlijn die gevolgen hebben voor de regels van dit besluit (inclusief het tijdstip waarop ze in werking treden), zullen gepubliceerd worden in de Staatscourant.

6. BESLUIT ARBEIDSPLAATSEN

28

6.1 WETTEKST

Definities

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. arbeidsplaats: elke plaats die bestemd is als lokatie voor werkplekken in gebouwen van de onderneming of inrichting, met inbegrip van elke andere plaats op het terrein van de onderneming of inrichting waartoe de werknemer in het kader van zijn werk toegang heeft;
- b. richtlijn: de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 30 november 1989 betreffende minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor arbeidsplaatsen (89/654/EEG; PbEG 1989 nr. L393).

Toepassingsgebied

Artikel 2

Het in dit besluit bepaalde is niet van toepassing op:

- a. buiten de onderneming of de inrichting gebruikte transport- middelen, noch op arbeidsplaatsen binnen de transportmiddelen;
- b. tijdelijke of mobiele werkplaatsen;
- c. vissersvaartuigen;
- d. velden, bossen en andere terreinen die deel uitmaken van een landbouwbedrijf of bosbouwbedrijf, maar buiten het bebouwde gebied van dat bedrijf gelegen zijn.

Algemene verplichtingen

Artikel 3

Ter bescherming van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers dient de werkgever er zorg voor te dragen:

- a. dat de wegen naar de uitgangen en nooduitgangen, alsmede de uitgangen en nooduitgangen zelf, worden vrijgehouden zodat er te allen tijde gebruik van kan worden gemaakt;
- b. dat technisch onderhoud van de arbeidsplaatsen en de installaties en inrichtingen, met name van de in de bijlagen I en II van de richtlijn genoemde, plaatsvindt en dat de geconstateerde gebreken die de veiligheid en de gezondheid van de werknemers kunnen beïnvloeden, zo snel mogelijk worden hersteld;
- c. dat de arbeidsplaatsen en installaties en inrichtingen, met name de in de bijlage I, punt 6 en bijlage II, punt 6, van de richtlijn genoemde, regelmatig worden schoongemaakt, ten einde voor adequate hygiënische omstandigheden te zorgen;
- d. dat de ter voorkoming of eliminatie van gevaren aangebrachte veiligheidsvoorzieningen en -inrichtingen, met name de in de bijlagen I en II van de richtlijn genoemde, regelmatig worden onderhouden en dat de werking ervan wordt gecontroleerd.

Voor de eerste maal gebruikte arbeidsplaatsen

Artikel 4

Arbeidsplaatsen die na 31 december 1992 voor de eerste maal worden gebruikt, moeten voldoen aan de in bijlage I van de richtlijn opgenomen minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid.

Wijzigingen van de arbeidsplaatsen

Artikel 5

Bij wijziging, uitbreiding of verbouwing van arbeidsplaatsen na 31 december 1992 treft de werkgever de nodige maatregelen om te waarborgen dat de uitgevoerde wijziging, uitbreiding of verbouwing in overeenstemming is met de desbetreffende minimum voorschriften die in bijlage I van de richtlijn zijn opgenomen.

Verplichtingen werkgever

Artikel 6

De werkgever is verplicht tot naleving van de bij dit besluit gestelde voorschriften en verboden.

Eis tot naleving

Artikel 7

Betreffende de wijze waarop de regelen, gesteld bij dit besluit, worden nageleefd, kan een eis worden gesteld overeenkomstig het bepaalde in artikel 36, eerste lid, van de Arbeidsomstandighedenwet.

Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 8

De arbeidsplaatsen die reeds vóór 1 januari 1993 in gebruik waren, moeten uiterlijk drie jaar na die datum voldoen aan de in bijlage II van de richtlijn opgenomen minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid.

Artikel 9

Indien de bijlagen I en II van de richtlijn, waarnaar in dit besluit wordt verwezen, worden gewijzigd, doet Onze Minister daarvan mededeling in de Staatscourant; hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging in acht wordt genomen.

Artikel 10

Onverminderd de bepalingen van dit besluit zijn met betrekking tot arbeidsplaatsen, bedoeld in artikel 4, van toepassing de bepalingen van het Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen 1938, het Landbouwveiligheidsbesluit, het Veiligheidsbesluit Restgroepen, het Veiligheidsbesluit Stuwadoorsarbeid en het Veiligheidsbesluit Binnenvaart, voor zover zij een onderwerp betreffen dat niet is geregeld in dit besluit dan wel een aanvulling geven op de minimum voorschriften daarvan.

Artikel 11

De artikelen 42 en 43 van het Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen 1938 komen te vervallen.

Artikel 12

Aan artikel 16 van het Arbeidsomstandighedenbesluit justitiële Rijksinrichtingen wordt na 'Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen 1938' de volgende zinsnede toegevoegd: alsmede het Arbeidsomstandighedenbesluit Arbeidsplaatsen voor zover betrekking hebbend op de punten 6.1, 7.1, 8.1 en 18 en 13 van Bijlage II van de Richtlijn nummer 89/654/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 30 november 1989 betreffende minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor arbeidsplaatsen (PbEG L 393).

Artikel 13

Artikel 78 van het Veiligheidsbesluit Restgroepen treedt in werking.

Artikel 14

1. Dit besluit treedt in werking op 26 oktober 1993.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit arbeidsplaatsen.
Lasten en bevelen dat dit besluit met daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat daarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State.

6.2 TOELICHTING

Het Besluit arbeidsplaatsen is de uitvoering van EG-richtlijn nummer 89/654/EEG van 30 november 1989. Het is een *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft minimum voorschriften te geven voor het gebruik van arbeidsplaatsen op de werkplek tegen gevaren voor veiligheid en gezondheid. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van kaderrichtlijn 89/391/EEG (12 juni 1989) waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor regelingen om veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

Naast dit besluit gelden soms tegelijkertijd andere veiligheidsbesluiten op de arbeidsplaats. Die kunnen dit besluit aanvullen. Het Besluit arbeidsplaatsen heeft voorrang op deze veiligheidsbesluiten, tenzij de bepalingen uit de veiligheidsbesluiten andere of verdergaande eisen stellen.

Het Besluit arbeidsplaatsen is op 26 oktober 1993 in werking getreden. De volledige tekst van besluit en toelichting is gepubliceerd in Staatsblad 1993, nummer 534. De tekst van de richtlijn en de bijlagen is terug te vinden in EG-Publikatieblad 1989, L 393.

Reikwijdte

Elke plek waar gewerkt wordt is een arbeidsplaats, als die plek tenminste 'vast' is en niet rijdt, vaart of vliegt. Dat wil niet zeggen dat op die uitgezonderde werkplekken geen regels gelden. Andere veiligheidsbesluiten blijven van kracht als ze op die plaatsen van toepassing zijn. Ook plaatsen als toiletten, vluchtwegen en kantines behoren bij de arbeidsplaats.

Dit besluit beperkt zich niet tot arbeidsplaatsen in de industrie maar geldt ook voor andere sectoren zoals landbouw, onderwijs, dienstverlening.

Dit besluit legt de werkgever een aantal verplichtingen op:

- Voortdurend vrijhouden van uitgangen en nooduitgangen. Dat geldt ook voor de weg er naar toe.
- Zorg voor technisch onderhoud van arbeidsplaatsen. Gebreken moeten zo snel mogelijk hersteld worden. Als gebreken met ernstig risico niet onmiddellijk hersteld kunnen worden, moet het werk onderbroken worden.
- Er moet schoongemaakt worden en er moet voor hygiënische omstandigheden gezorgd worden.
- Regelmatig onderhoud en controle van veiligheidsvoorzieningen.
- Werknemers (of hun vertegenwoordigers) moeten geïnformeerd en geraadpleegd worden volgens de regels van de Kaderrichtlijn 89/391/EEG van 12 juni 1989. Zij moeten bij de werkgever kunnen vragen om maatregelen voor veiligheid en gezondheid.

Overgangsbepalingen

Er kunnen verschillende regels gelden voor nieuwe en al bestaande arbeidsplaatsen. 'Nieuw' zijn arbeidsplaatsen die op of na 1 januari 1993 in gebruik zijn genomen. Ze moeten voldoen aan de voorschriften van bijlage I van de richtlijn. Dat geldt ook voor bestaande arbeidsplaatsen die ingrijpend vernieuwd, uitgebreid of veranderd zijn op of na 27 oktober 1993.

Die voorschriften geven geen technische specificaties en getallen. Ze vormen meer een checklist dan een verzameling regels. Er is gemakkelijk uit af te lezen op welke punten maatregelen en voorzieningen nodig zijn, maar niet wat die maatregelen en voorzieningen in detail moeten inhouden. Er staat bijvoorbeeld in dat een werkruimte groot genoeg moet zijn, maar niet *hoe* groot dat is. Aan de orde komen de volgende onderwerpen:

- Stabiliteit en stevigheid van gebouwen: stevig genoeg voor het soort gebruik.
- Veiligheid van de elektrische installatie: geen brand- of ontploffingsgevaar, bescherming tegen aanraken van delen die onder spanning staan.
- Nooduitgangen: langs de kortste weg, voldoende aantal, op geschikte plaatsen, groot genoeg, naar buiten opengaand, duidelijke en duurzame wegwijzers.
- Brand: brandmelders, alarmsysteem, blusmiddelen, markering en onderhoud van brandmelders en blusmiddelen.
- Ventilatie van gesloten ruimten: voldoende gezonde lucht, kunstmatige ventilatie moet altijd goed functioneren, waarschuwingssysteem bij storingen.
- Temperatuur: gezonde temperatuur, afgestemd op het gebruik van de ruimte, klimaatregeling moet altijd goed functioneren en schoongemaakt worden, er mag niet te veel zon naar binnen schijnen.
- Verlichting: voldoende daglicht, voldoende kunstlicht, veilige verlichting, eventueel noodverlichting.
- Vloeren, muren en plafonds: vlakke, vaste/stabiele en slipvrije vloeren, thermische isolatie van vloeren; schoonmaak en onderhoud van vloeren, muren en plafonds; beveiliging van transparante wanden; beveiliging van niet beloopbare daken.
- Ramen en bovenlichtvoorzieningen: openen, sluiten, regelen en vastzetten vanaf een veilige plaats; geen risico in geopende toestand; veilige schoonmaak.
- Deuren, poorten en automatische deuren: plaats, aantal en afmetingen passend bij bestemming en gebruik van de ruimte; beveiliging van klapdeuren, schuifdeuren en deuren die naar boven opengaan; voetgangersdeuren bij poorten voor voertuigen; beveiliging, noodstop en handbediening van automatische deuren.

- Routes: gemakkelijk en veilig gebruik, voldoende afmetingen, veilige afstand tussen voetgangers en transportmiddelen, duidelijke afbakening.
- Gevarenzones: toegang beletten, duidelijk markeren.
- Gassen, dampen, nevels, stof: ingeval van ontoelaatbare concentraties afzuigen bij de bron.
- Roltrappen en rolpaden: beveiliging en noodstop.
- Laadplatforms: breed genoeg, voldoende uitgangen, beveiliging tegen vallen.
- Ruimtelijke afmetingen: groot genoeg, voldoende luchtvolume, voldoende bewegingsruimte.
- Verpozingsruimten: verplicht bij ongezonde werkzaamheden en werkomstandigheden; groot genoeg, voldoende gemeubileerd; bescherming van niet-rokers.
- Kleedkamers en garderobekasten: verplicht als omkleeden elders bezwaarlijk is; gescheiden ruimten voor mannen en vrouwen; ingeval van hoge temperatuur dichtbij de werkplek; groot genoeg, afsluitbaar, eventueel afzonderlijke kasten voor vuile/gevaarlijke werkkleding.
- Wasruimten en wastafels: verplicht als werkzaamheden of hygiëne daartoe reden geven; gescheiden ruimten voor mannen en vrouwen; groot genoeg, voldoende faciliteiten, hygiënisch verantwoord.
- Toiletten en wastafels: voldoende aantal, in de buurt van de werkplek.
- Eerste hulp: afhankelijk van grootte bedrijf, aard van werkzaamheden en ongevalenfrequentie één of meer ruimten voor eerste hulp; voldoende uitrusting voor medische eerste hulp; gemakkelijk bereikbaar met brancard; duidelijk en duurzaam gemarkeerd.
- Gehandicapten: in voorkomend geval voor aanpassingen zorgen; vooral: deuren, gangen, trappen, toiletten, wasruimten en werkplekken.
- Arbeidsplaatsen in de open lucht: snel te verlaten bij gevaar; veilige routes en laadplatforms; kunstmatige verlichting bij onvoldoende daglicht; bescherming tegen ongunstige weersinvloeden; bescherming tegen hinderlijke invloeden (lawaai, gassen, dampen, stof).

Bestaande arbeidsplaatsen moeten uiterlijk op 1 januari 1996 voldoen aan de minimum voorschriften in bijlage II van de richtlijn. Ook hierin staan geen technische specificaties en geen getallen.

Het gaat om de volgende onderwerpen:

- Stabiliteit en stevigheid van gebouwen: aangepast aan het gebruik.
- Nooduitgangen: langs de kortste weg, voldoende aantal, op geschikte plaatsen, groot genoeg, naar buiten opengaand, wegwijzers.
- Eerste hulp en brand: voldoende en geschikte middelen, duidelijke en duurzame markering.
- Zones met gevaar voor vallen en of vallende voorwerpen: zoveel mogelijk toegang beletten.
- Noodverlichting: verplicht in werkruimten, vluchtwegen en andere wegen als door uitvallen kunstverlichting risico voor werknemers ontstaat.
- Klapdeuren: moeten transparant zijn of transparante panelen hebben.
- Veilig verkeer van personen en goederen: inrichting daarop instellen.
- Sanitair: voldoende wastafels en toiletten in afgescheiden ruimten in de buurt van de werkplek.
- Verpozingsruimten: bescherming van niet-rokers.

Controle op de naleving

De I-SZW kan de verplichtingen, die dit besluit aan de werkgever oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als hij het niet eens is met die eis, is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de I-SZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Consequenties voor overige wetgeving

In artikel 10 van dit besluit staat dat onverminderd de bepalingen met betrekking tot de arbeidsplaatsen, bepalingen uit een aantal veiligheidsbesluiten van kracht zijn. Dit is alleen het geval als de bepalingen uit die veiligheidsbesluiten over onderwerpen gaan die niet in het Besluit arbeidsplaatsen voorkomen, of wanneer zij aanvulling geven op de minimum voorschriften uit dit besluit.

Daarnaast heeft de invoering van het Besluit arbeidsplaatsen consequenties voor het VBF, in die zin dat de artikelen 42 en 43 komen te vervallen. Het Arbobesluit Justitiële Rijksinrichtingen wordt als gevolg van het Besluit arbeidsplaatsen uitgebreid. Tot slot treedt artikel 78 van het VBR door het Besluit arbeidsplaatsen in werking.

Wijzigingen in de bijlagen van de richtlijn die gevolgen hebben voor de regels van dit besluit (inclusief het tijdstip waarop ze in werking treden), zullen gepubliceerd worden in de Staatscourant.

7. BESLUIT VEILIGHEIDS- EN GEZONDHEIDS-SIGNALERING

7.1 WETTEKST

Definities

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. veiligheids- of gezondheidssignalering: een signalering die, toegepast op een bepaald object, een bepaalde activiteit of een bepaalde situatie, door middel van - al naargelang het geval - een bord, een kleur, een lichtsignaal, een akoestisch signaal, een mondelinge mededeling of een hand- of armsein een aanwijzing of een voorschrift verstrekt met betrekking tot de veiligheid of gezondheid op het werk;
- b. verbodssignaal: een signaal dat een handelwijze waardoor gevaar zou kunnen worden gelopen of gevaar zou kunnen ontstaan, verbiedt;
- c. waarschuwingssignaal: een signaal dat voor een risico of een gevaar waarschuwt;
- d. gebodssignaal: een signaal dat een bepaalde handelwijze voorschrijft;
- e. reddings- of hulpsignaal: een signaal dat aanwijzingen geeft met betrekking tot nooduitgangen of hulp- en reddingsmiddelen;
- f. aanwijzingssignaal: een signaal dat andere aanwijzingen geeft dan bedoeld onder b tot en met e;
- g. bord: een signaal dat door de combinatie van een geometrische vorm, kleuren en een symbool of pictogram een bepaalde aanwijzing verstrekt en waarvan de zichtbaarheid wordt gegarandeerd door een voldoende sterke verlichting;
- h. aanvullend bord: een bord dat samen met een onder g genoemd bord wordt gebruikt en dat aanvullende aanwijzingen verstrekt;
- i. veiligheidskleur: een kleur waaraan een bepaalde betekenis is toegekend;
- j. symbool of pictogram: een afbeelding die een situatie beschrijft of een handelwijze voorschrijft en die wordt aangebracht op een bord of een verlicht oppervlak;
- k. lichtsignaal: een signaal, uitgezonden door een toestel bestaande uit een doorzichtig of doorschijnend materiaal dat van binnenuit of van achteren wordt verlicht, zodat een lichtgevend oppervlak wordt waargenomen;
- l. akoestisch signaal: een gecodeerd geluidssignaal, uitgezonden en verspreid door een daartoe ontworpen toestel, zonder gebruikmaking van de menselijke stem of van spraaksynthese;
- m. mondelinge mededeling: een overgeekomen mondelinge boodschap, met gebruikmaking van de menselijke stem of van spraaksynthese;
- n. hand- of armsein: een beweging of stand van de armen of handen in gecodeerde vorm bedoeld om aanwijzingen te geven aan personen die handelingen verrichten waarbij risico of gevaar voor werknemers bestaat;
- o. wet: de Arbeidsomstandighedenwet;
- p. richtlijn: de Richtlijn 92/58/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 24 juni 1992 betreffende de minimum voorschriften voor de Veiligheids- en/of Gezondheidssignalering op het werk (PbEG 1992, L 245).

Toepassingsgebied

Artikel 2

Dit besluit is niet van toepassing op de in of op een luchtvaartuig, een zeeschip of een binnenvaartuig, dan wel een voertuig op de openbare weg, spoor- of tramweg gebruikte veiligheids- of gezondheidssignalering, voor zover deze signalering op grond van enig ander wettelijk voorschrift is voorgeschreven.

Verplichtingen van de werkgever

Artikel 3

1. Ter voorkoming of beperking van gevaren voor de veiligheid en de gezondheid van werknemers zorgt de werkgever naast collectieve technische beschermingsmiddelen of maatregelen, methoden of handelwijzen in de sfeer van de werkorganisatie voor veiligheids- of gezondheidssignalering op het werk, die voldoet aan het bepaalde in de bijlagen van de richtlijn.
2. Onverminderd de bepalingen in dit besluit gebruikt de werkgever binnen de onderneming of inrichting, als daar reden toe is, de signalering die van toepassing is op het weg-, spoorweg- en luchtverkeer en de binnen- en zeescheepvaart.
3. Bij de uitvoering van het eerste en tweede lid gaat de werkgever uit van elke bij of krachtens de wet voor zijn onderneming of inrichting opgestelde inventarisatie en evaluatie van de gevaren voor de gezondheid of de veiligheid.

Artikel 4

De werkgever is verplicht tot naleving van de bij dit besluit gestelde voorschriften.

Eis tot naleving

Artikel 5

Betreffende de wijze waarop de regels, gesteld bij dit besluit, worden nageleefd, kan een eis worden gesteld overeenkomstig artikel 36, eerste lid, van de wet.

Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 6

Veiligheids- of gezondheidssignalering die reeds voor de inwerkingtreding van dit besluit in gebruik was, voldoet uiterlijk 18 maanden hierna aan de in de bijlagen van de richtlijn opgenomen minimum voorschriften.

Wijziging van de bijlagen

Artikel 7

Indien één van de bijlagen van de richtlijn, waarnaar in dit besluit wordt verwezen, wordt gewijzigd, maakt Onze Minister dit bekend in de Staatscourant; hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging in acht wordt genomen.

Artikel 8

Het Elektrotechnisch Veiligheidsbesluit 1938 (Staatsblad 873) wordt als volgt gewijzigd:

- A. In artikel 41, tweede lid, wordt de zinsnede 'waarschuwingssignalen moeten voldoen aan het krachtens artikel 54b, eerste lid, bepaalde' vervangen door: signalering moet voldoen aan het bepaalde in het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.
- B. In artikel 45 vervalt de tweede zin;
- C. Na artikel 54 vervalt het opschrift 'Veiligheidssignalering', alsmede de artikelen 54a en 54b.

Artikel 9

Het Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen 1938 (Staatsblad 872) wordt als volgt gewijzigd:

- A. In artikel 36, derde lid, wordt de zinsnede 'het signaal nooduitgang, als voorgeschreven krachtens artikel 188b, eerste lid' vervangen door: een signalering als voorgeschreven in het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.
- B. In artikel 153 vervallen de leden vier en vijf onder vernummering van het zesde tot het vierde lid.
- C. In artikel 173b vervalt het derde lid.
- D. In artikel 179b, achtste lid, wordt 'signalen' vervangen door: een signalering als voorgeschreven in het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.
- E. Na artikel 188 vervallen de aanduiding 'Paragraaf 19' en het opschrift 'Veiligheidssignalering', alsmede de artikelen 188a en 188b.

Artikel 10

Het Landbouwveiligheidsbesluit (Staatsblad 1950, K 107) wordt als volgt gewijzigd:

- A. In artikel 68b, achtste lid, wordt 'signalen' vervangen door: een signalering als voorgeschreven in het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.
- B. Na artikel 76 vervallen de aanduiding 'paragraaf 6' en het opschrift 'Veiligheidssignalering', alsmede de artikelen 76a en 76b.

Artikel 11

Het Veiligheidsbesluit Stuwadoorsarbeid (Staatsblad 1950, K519) wordt als volgt gewijzigd:

- A. In artikel 155, derde lid, wordt de zinsnede 'het signaal nooduitgang, als voorgeschreven krachtens artikel 179b, eerste lid' vervangen door: een signalering als voorgeschreven in het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.
- B. Na artikel 179 vervallen de aanduiding 'paragraaf 21' en het opschrift 'veiligheidssignalering', alsmede de artikelen 179a en 179b.
- C. In artikel 188b achtste lid, wordt 'signalen' vervangen door: een signalering als voorgeschreven in het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.

Artikel 12

Het Veiligheidsbesluit Loodwit (Staatsblad 1939, 865) wordt als volgt gewijzigd: na artikel 9 vervallen de aanduiding 'paragraaf 4a' en het opschrift 'Veiligheidssignalering', alsmede de artikelen 9a en 9b.

Artikel 13

Het Veiligheidsbesluit Restgroepen (Staatsblad 1990, 49) wordt als volgt gewijzigd:

- A. In artikel 38 vervalt het vierde lid onder vernummering van het vijfde tot het vierde lid.
- B. In artikel 50, achtste lid, wordt 'signalen' vervangen door: een signalering als voorgeschreven in het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.
- C. Na artikel 57 vervallen de aanduiding 'paragraaf 10' en het opschrift 'Veiligheidssignalering', alsmede de artikelen 58 en 59.

Artikel 14

Het Veiligheidsbesluit Binnenvaart (Staatsblad 1963, 170) wordt als volgt gewijzigd: in artikel 70b, achtste lid, wordt 'signalen' vervangen door: een signalering als voorgeschreven in het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.

Artikel 15

Het Besluit veiligheidssignalering op de arbeidsplaats (Staatscourant 1982, 142) wordt ingetrokken.

Artikel 16

Dit besluit treedt in werking op 21 oktober 1993.

Artikel 17

Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

7.2 TOELICHTING

Het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering is de uitvoering van richtlijn 92/58/EEG van 24 juni 1992. Het is een *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft minimum voorschriften te geven voor de veiligheids- en/of gezondheidssignalering op het werk. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van kaderrichtlijn 89/391/EEG van 12 juni 1989, waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor regelingen om veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

Het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering is op 21 oktober 1993 in werking getreden. De volledige tekst van besluit en toelichting is gepubliceerd in Staatsblad 1993, nummer 530. De tekst van de richtlijn en de bijlagen is terug te vinden in EG-Publikatieblad 1992, L 245.

Reikwijdte

Dit besluit geldt voor veel arbeidssituaties, maar niet bij het verkeer over de weg en het spoor, bij de binnen- en zeevaart en bij de luchtvaart. Daar gelden signaleringen die vastliggen in internationale verdragen. Verdragen gaan boven een besluit. De signaleringen van deze verdragen moeten wel zoveel mogelijk ook *binnen* het bedrijf gebruikt worden. Een vrijwillig gehanteerd signaleringssysteem moet wijken voor dit besluit.

Maatregelen ter voorkoming van risico's

De werkgever dient gevaren voor veiligheid en gezondheid te voorkomen door het werk goed te organiseren en door het treffen van collectieve technische beschermingsmaatregelen. Daarnaast moet hij mogelijke gevaren adequaat signaleren. Daarbij moet hij rekening houden met de risico-inventarisaties en -evaluaties die de Arbowet en/of andere arbobesluiten hem verplicht opleggen. Bij die signalering moet de werkgever zich houden aan de voorschriften, zoals die te vinden zijn in de bijlagen bij de richtlijn. De voornaamste voorschriften zijn hieronder aangegeven.

V&G-signalering

Een belangrijke definitie in die richtlijn is die van de veiligheids- en gezondheidssignalering (hierna aangeduid als V&G-signalering): een signalering die, toegepast op een bepaald object of een bepaalde activiteit of situatie, door middel van - al naar gelang het geval - een bord, een kleur, een licht- of akoestisch signaal, een mondelinge mededeling of een hand- of armsein, een aanwijzing of een voorschrift verstrekt met betrekking tot een risico of een gevaar voor de veiligheid en/of gezondheid op het werk.

BIJLAGE 1

36

Algemene bepalingen voor V&G-signalering op het werk:

KLEUR	BETEKENIS/DOEL	AANWIJZING/TOELICHTING
Rood	Verbodssignaal	Gevaarlijke houding
	Gevaar-alarmp	Stop, stilstand, noodschakelaars. Evacuatie
	Brandbestrijdings- materiaal en brandweeruistrusting	Identificatie en lokalisatie
Geel of oranje- geel	Waarschuwings- signaal	Pas op, wees voorzichtig. Verificatie.
Blauw	Gebodssignaal	Handelwijze of specifieke actie. Verplichting tot het dragen van de persoonlijk beschermingsuistrusting
Groen	Reddingssignaal Eerste hulpsignaal	Deuren, uitgangen, wegen, materiaalposten, lokalen
	Veilige situatie	Terugkeer naar de normale situatie

Andere bepalingen uit bijlage 1 hebben onder andere betrekking op:

- de vormen van signalering die tegelijk gebruikt kunnen worden;
- het onderhoud van signaleringsmiddelen.

BIJLAGE 2

Minimum voorschriften inzake *signaleringsborden*.

37

De bijlage bevat algemene bepalingen en een lijst van oude en nieuwe signaleringsborden. Hieronder een overzicht van de nieuwe borden.

I. Verbodsborden

- Geen toegang voor onbevoegden.
- Verboden voor transportvoertuigen.
- Niet aanraken.
- Verboden voor dragers van pacemakers.
- Verboden een beschermingsmiddel te verwijderen of te neutraliseren (samen met een ander bord ter aanduiding van de bedoelde bescherming).

II. Waarschuwborden

- Oxyderende stoffen.
- Niet-ioniserende stralen.
- Belangrijk magnetisch veld.
- Struikelen.
- Vallen door hoogteverschil.
- Glibberig oppervlak.
- Biologisch risico.
- Lage temperatuur.
- Schadelijke of irriterende stoffen.

III. Gebodsborden

- Veiligheidspak verplicht.
- Gelaatsbescherming verplicht.
- Individueel veiligheidsharnas verplicht.
- Algemene verplichting (eventueel met aanvullend bord).
- Verplichte oversteekplaats voor voetgangers.

IV. Reddingsborden

- Brancard.
- Veiligheidsdouche.
- Ogen spoelen.
- Telefoon voor redding en eerste hulp.

V. Borden in verband met brandbestrijdingsmateriaal

- Brandslang.
- Blusapparaat.
- Ladder.
- Naar...(samen met één van de hier genoemde borden).
- Brandbestrijdingstelefoon.

BIJLAGE 3

38

Minimum voorschriften inzake de signalering op *vaten en leidingen*.

De belangrijkste bepalingen zijn:

- Vaten of leidingen moeten voorzien zijn van etiketten. Afhankelijk van het type gevaarlijke stof of preparaat moet de daarbij behorende etikettering worden toegepast. Deze etiketteringsvoorschriften zijn gebaseerd op EG-richtlijnen met betrekking tot gevaarlijke stoffen.
- De etikettering mag worden vervangen door waarschuwborden (zie bijlage 2 onder II) met hetzelfde symbool/pictogram.
- De etikettering mag worden aangevuld met informatie, zoals de naam/formule van de stof/preparaat.
- De signalering moet op de zichtbare zijde(n) worden aangebracht in de vorm van hard of zelfklevend materiaal of verf.
- De op de leidingen aangebrachte etikettering moet zichtbaar en voldoende herhaald worden aangebracht in de nabijheid van de meest gevaarlijke plaatsen, zoals kleppen en aansluitingspunten.
- Ook ruimten die worden gebruikt voor de opslag van aanzienlijke hoeveelheden gevaarlijke stoffen of preparaten moeten zijn aangegeven door waarschuwborden of zijn voorzien van de relevante etikettering.

BIJLAGE 4

Minimum voorschriften inzake de *identificatie en lokalisatie van het brandbestrijdingsmateriaal*.

Het gaat om materiaal dat enkel gebruikt wordt voor brandbestrijding.

1. Identificatie van het brandbestrijdingsmateriaal moet geschieden door het kleuren van het materiaal en door een lokalisatiebord en/of het kleuren van de plaatsen of toegangen tot de plaatsen waar het brandbestrijdingsmateriaal zich bevindt.
2. De identificatiekleur van het brandbestrijdingsmateriaal is rood. Met het oog op een gemakkelijke identificatie moet het rode oppervlak groot genoeg zijn.
3. De in bijlage 2 onder punt V bedoelde borden moeten worden gebruikt naar gelang de plaats waar dit materiaal zich bevindt.

BIJLAGE 5

Minimum voorschriften inzake de signalering van *obstakels en gevaarlijke plaatsen* en de *markering van verkeerswegen*.

39

1. Signalering van obstakels en gevaarlijke plaatsen

- 1.1 De signalering van gevaar door stoten tegen obstakels door vallende voorwerpen of personen geschiedt door middel van geel, afgewisseld met zwart of rood, afgewisseld met wit, binnen de bebouwde zones van de onderneming waartoe de werknemer in het kader van zijn werk toegang heeft.
- 1.2 De afmetingen van de signalering dienen rekening te houden met de afmetingen van het gesignaleerde obstakel of de gesignaleerde gevaarlijke plaats.
- 1.3 De gele en zwarte of rode en witte banden moeten onder een hoek van 45 graden worden aangebracht en ongeveer dezelfde afmetingen hebben

2. Markering van verkeerswegen

- 2.1 Wanneer het gebruik en de uitrusting van lokalen dat vereisen voor de bescherming van werknemers, dienen de verkeerswegen voor voertuigen duidelijk te worden aangegeven met doorlopende strepen met een goed zichtbare kleur, bij voorkeur wit of geel, maar afhankelijk van de kleur van de grond.
- 2.2 Bij het aanbrengen van de strepen moet rekening worden gehouden met de nodige veiligheidsafstanden tussen de voertuigen die er kunnen rijden en elk voertuig dat zich in de nabijheid en tussen de voetgangers en de voertuigen kan bevinden.
- 2.3 De zich buiten in de bebouwde zones bevindende permanente wegen zouden ook moeten worden gemarkeerd, voor zo ver dat nodig is, tenzij zij voorzien zijn van passende hekken of een passende bestrating.

BIJLAGE 6

Minimum voorschriften inzake de *lichtsignalen*.

40

1. *Intrinsieke kenmerken*

- 1.1 Rekening houdend met de gebruiksomstandigheden moet het door een signaal uitgezonden licht een aan de omgeving aangepast lichtcontrast veroorzaken, dat niet tot verblinding mag leiden maar voldoende zichtbaar moet zijn.
- 1.2 Het lichtoppervlak dat een signaal uitzendt, moet uniform van kleur zijn of een pictogram op een bepaalde achtergrond bevatten.
- 1.3 De uniforme kleur moet beantwoorden aan de tabel inzake de betekenis van de kleuren, opgenomen in bijlage 1.
- 1.4 Wanneer het signaal een pictogram bevat, moet dit voldoen aan alle op signaleringsborden van toepassing zijnde regels, als nader omschreven in bijlage 2.

2. *Bijzondere gebruiksregels*

- 2.1 Wanneer een voorziening een continu en intermitterend (onderbroken) signaal kan uitzenden, moet het intermitterend signaal worden gebruikt om ten opzichte van het continue signaal aan te geven dat het gaat om een situatie die een groter gevaar inhoudt, of waarbij de gewenste of verplichte interventie of actie met grotere spoed moet worden uitgevoerd. De duur van elke flits en de frequentie van de flitsen van een intermitterend lichtsignaal moeten zodanig zijn geregeld, dat een goede waarneming van de boodschap wordt gegarandeerd en wordt vermeden dat er verwarring ontstaat tussen verschillende lichtsignalen, respectievelijk tussen een intermitterend en een continu lichtsignaal.
- 2.2 Wanneer een intermitterend lichtsignaal wordt gebruikt in plaats van, of ter aanvulling van een geluidssignaal moet de code van het signaal identiek zijn.
- 2.3 Een voorziening voor het uitzenden van een lichtsignaal ingeval van ernstig gevaar moet speciaal gecontroleerd worden of worden voorzien van een hulplamp.

BIJLAGE 7

Minimum voorschriften inzake de *geluidssignalen*.

1. *Intrinsieke kenmerken*

- 1.1 Een geluidssignaal moet:
  - a. een geluidsniveau hebben dat duidelijk hoger is dan het niveau van het omgevingslawaai, zodat het goed hoorbaar is, maar niet te luid of te pijnlijk voor de oren;
  - b. gemakkelijk herkenbaar zijn, met name rekening houdend met de duur van de impulsen en met het interval tussen impulsen en groepen van impulsen, en gemakkelijk te onderscheiden zijn van een ander geluidssignaal en andere omgevingsgeluiden.
- 1.2 Wanneer een voorziening een geluidssignaal met variabele en vaste frequentie kan uitzenden, moet de variabele frequentie worden gebruikt om ten opzichte van de vaste frequentie aan te geven dat het gaat om een situatie die een groter gevaar inhoudt of waarbij de gewenste of verplichte interventie of actie met grotere spoed moet worden uitgevoerd.

2. *Te gebruiken code*

Het geluid van een ontruimingssignaal moet continu zijn.

BIJLAGE 8

Minimum voorschriften inzake de *mondellinge mededeling*.

41

1. *Intrinsieke kenmerken*

- 1.1 De mondelinge mededeling vindt plaats tussen een spreker of zender en één of meer toehoorders, en wel in de vorm van korte teksten, woordgroepen en/of afzonderlijke woorden, eventueel gecodeerd.
- 1.2 De mondelinge boodschappen moeten zo kort, eenvoudig en duidelijk mogelijk zijn; de taalvaardigheid van de spreker en het gehoorvermogen van de toehoorder(s) moeten voldoende zijn om een ondubbelzinnige communicatie tot stand te brengen.
- 1.3 De mondelinge mededeling is direct (gebruik van menselijke stem) of indirect (menselijke stem of spraaksynthese, verspreid door een middel ad hoc).

2. *Bijzondere gebruiksregels*

- 2.1 De betrokken personen moeten de gebruikte taal goed kennen, zodat zij de mondelinge boodschap correct kunnen uitspreken en begrijpen en zich al naar gelang de boodschap op passende wijze kunnen gedragen op het vlak van de veiligheid en/of gezondheid.
- 2.2 Wanneer een mondelinge mededeling wordt gebruikt in plaats of ter aanvulling van hand- en armseinen moeten, als er geen codes worden gebruikt, woorden worden gebezigd zoals bijvoorbeeld:
  - start: om het begin van een commando aan te duiden;
  - stop: om een beweging te onderbreken of te beëindigen;
  - einde: om de werkzaamheden stop te zetten;
  - hijsen: om een last te doen ophijsen;
  - vieren: om een last te doen vieren;
  - vooruit/achteruit/naar rechts/naar links: de betekenis van deze bewegingen dient in voorkomend geval gecoördineerd te worden met de dienovereenkomstige hand- en armseinen;
  - gevaar: om een noodstop af te dwingen;
  - snel: om uit veiligheidsoverwegingen een beweging te versnellen.

BIJLAGE 9

Minimum voorschriften inzake de *hand- en armseinen*.

42

1. Kenmerken

Een hand- en armsein moet precies en eenvoudig zijn, uit een breed gebaar bestaan, gemakkelijk te geven en te begrijpen zijn en goed van een ander hand- en armsein kunnen worden onderscheiden. Het gelijktijdig gebruik van beide armen dient symmetrisch te verlopen en mag slechts één signaal weergeven.

Als zij een ten minste gelijkwaardige betekenis en begrijpelijkheid hebben en beantwoorden aan de hierboven genoemde kenmerken, mogen de gebruikte hand- en armseinen licht afwijken van of meer gedetailleerd zijn dan de hieronder in punt 3 opgenomen voorstellingen.

2. Bijzondere gebruiksregels

- 2.1 De persoon die seinen geeft, de seingever genaamd, geeft met behulp van hand- en armseinen besturingsinstructies door aan de ontvanger van de seinen, bestuurder genaamd.
- 2.2 De seingever moet de hele besturingsoperatie kunnen zien zonder daarbij door de handeling gehinderd te worden.
- 2.3 De seingever mag zijn aandacht uitsluitend wijden aan het geven van de besturingsinstructies en de veiligheid van de werknemers die zich in de nabijheid bevinden.
- 2.4 Wanneer niet aan de in punt 2.2 genoemde voorwaarden kan worden voldaan, dienen één of meer bijkomende seingever te worden ingeschakeld.
- 2.5 De bestuurder moet de in uitvoering zijnde transportbeweging stopzetten om nieuwe instructies te vragen wanneer hij de ontvangen orders niet met de nodige veiligheids garanties kan uitvoeren.
- 2.6 Maatregelen ter ondersteuning van hand- en armseinen:
  - De seingever moet gemakkelijk door de bestuurder kunnen worden herkend. De seingever dient één of meer geëigende herkenningstekens te dragen; bijvoorbeeld jas, helm, ondermouwen, bats.
  - Deze genoemde herkenningstekens dienen een heldere, bij voorkeur voor alle tekens gelijke kleur te hebben die uitsluitend door de seingever mag worden gebruikt.

3. Te gebruiken gecodeerde gebaren

De hieronder aangegeven gecodeerde gebaren doen geen afbreuk aan het gebruik van andere op communautair (gemeenschappelijk) niveau van toepassing zijnde codes, met name in bepaalde bedrijfssectoren, waarmee dezelfde handelingen worden aangeduid.

BETEKENIS	BESCHRIJVING
<i>algemene gebaren</i> BEGIN Pas op! Begin van commando STOP Onderbreking Einde van de beweging EINDE Einde van de werkzaamheden	 beide armen worden horizontaal gestrekt met de handpalmen naar voren de rechterarm is opgeheven en de rechter-handpalm naar voren gehouden beide handen zijn ter hoogte van de borst samengevoegd
<i>verticale bewegingen</i> HIJSEN VIEREN VERTICALE AFSTAND	 met de opgeheven rechterarm en naar voren gebrachte rechter-handpalm wordt traag een cirkelbeweging gemaakt met de naar beneden gerichte rechterarm en naar binnen gehouden rechter-handpalm wordt traag een cirkelbeweging gemaakt de afstand wordt met de handen aangegeven

BETEKENIS	BESCHRIJVING
<p><i>horizontale bewegingen</i></p> <p>VOORUIT</p> <p>ACHTERUIT</p> <p>NAAR RECHTS ten opzichte van signaalgever</p> <p>NAAR LINKS ten opzichte van de signaalgever</p> <p>HORIZONTALE AFSTAND</p>	<p>beide armen worden gebogen, beide handpalmen worden naar binnen gehouden en met de voorarmen worden trage bewegingen naar het lichaam toe gemaakt</p> <p>beide armen worden gebogen, beide handpalmen worden naar buiten gehouden en met de voorarmen worden trage bewegingen van het lichaam af gemaakt</p> <p>met de ongeveer horizontaal gestrekte rechterarm en de naar beneden gehouden rechter palm worden trage richting-aanwijzende bewegingen gemaakt</p> <p>met de ongeveer horizontaal gestrekte linkerarm en de naar beneden gehouden linker handpalm worden trage richtingaanwijzende bewegingen gemaakt</p> <p>de afstand wordt met de handen aangegeven</p>
<p><i>gevaar</i></p> <p>GEVAAR Noodstop</p> <p>SNELLE BEWEGING</p> <p>TRAGE BEWEGING</p>	<p>beide armen opgeheven, handpalmen naar voren</p> <p>de gecodeerde, bevelende gebaren ter aangeving van de bewegingen worden zeer snel uitgevoerd</p> <p>de gecodeerde, bevelende gebaren, ter aangeving van de bewegingen worden zeer langzaam uitgevoerd</p>

Controle op de naleving

De I-SZW kan de verplichtingen die dit besluit aan de werkgever oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als die het niet eens is met die eis, dan is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de I-SZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Consequenties voor overige wetgeving

Omdat in een behoorlijk aantal veiligheidsbesluiten bepalingen zijn opgenomen over veiligheidssignalering, heeft de invoering van dit besluit consequenties voor al deze veiligheidsbesluiten. In alle gevallen worden de oude bepalingen vervangen door de bepalingen uit het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering. De veiligheidsbesluiten waar het om gaat zijn: het Elektrotechnisch Veiligheidsbesluit, het Veiligheidsbesluit Fabrieken of Werkplaatsen, het Landbouwveiligheidsbesluit, het Veiligheidsbesluit Stuwadoorsarbeid, het Veiligheidsbesluit Loodwit, het Veiligheidsbesluit Restgroepen en het Veiligheidsbesluit Binnenvaart.

45

Wijzigingen in de bijlagen van de richtlijn die gevolgen hebben voor de regels van dit besluit (inclusief het tijdstip waarop ze in werking treden), zullen gepubliceerd worden in de Staatscourant.

8. BESLUIT KANKERVERWEKKENDE STOFFEN EN PROCESSEN

8.1 WETTEKST

Paragraaf 1
Definities en toepasselijkheid

Artikel 1

1. In dit besluit en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:
  - a. de wet: de Arbeidsomstandighedenwet;
  - b. de Richtlijn: de Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 28 juni 1990 (90/394/EEG) betreffende de bescherming van werknemers tegen de risico's van blootstelling aan carcinogene agentia op het werk (PbEG 1990 L 196);
  - c. kankerverwekkende stof:
    1. een enkelvoudige stof die moet worden ingedeeld in de categorie carcinogeen, bedoeld in artikel 34, tweede lid, onderdeel 1 van de Wet milieugevaarlijke stoffen, volgens de criteria van bijlage VI van de Richtlijn van de Raad van de Europese gemeenschappen van 27 juni 1967 betreffende de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen inzake de indeling, de verpakking en het kenmerken van gevaarlijke stoffen (PbEG 196), alsmede een stof als bedoeld in bijlage 1 van de Richtlijn;
    2. een meervoudige stof die bestaat uit één of meer stoffen, bedoeld onder 1 waarbij de concentratiegrens is vastgesteld in Bijlage 1 van de Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 27 juni 1967 (67/548/EEG) betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen inzake de indeling, de verpakking en het kenmerken van gevaarlijke stoffen (PbEG 196) en, voor zover het een stof betreft die in laatstbedoelde Bijlage niet is opgenomen dan wel zonder concentratiegrens is opgenomen, een stof waarbij de concentratiegrens is vastgesteld in Bijlage 1 van de Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 7 juni 1988 (88/379/EEG), betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de Lidstaten inzake de indeling, de verpakking en het kenmerken van gevaarlijke preparaten (PbEG L 187), alsmede een meervoudige stof als bedoeld in bijlage 1 van de Richtlijn;
  - d. kankerverwekkend proces: een proces als bedoeld in bijlage 1 van de Richtlijn alsmede een stof die vrijkomt bij een proces als bedoeld in bijlage 1 van de Richtlijn;
  - e. afdeling: organisatorische eenheid binnen een bedrijf of inrichting;
  - f. gevarezone: plaats binnen een bedrijf of inrichting waar gevaar voor de gezondheid of veiligheid van werknemers bestaat ten gevolge van blootstelling dan wel de mogelijkheid van blootstelling aan kankerverwekkende stoffen en processen.
2. Dit besluit is niet van toepassing op kankerverwekkende stoffen, waarop de Richtlijn van de Raad van de Europese gemeenschappen van 7 juni 1988 (88/379/EEG) betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen inzake de indeling, verpakking en het kenmerken van gevaarlijke preparaten (PbEG 1187), ingevolge artikel 1, derde lid, onderdelen a tot en met g, van die richtlijn, niet van toepassing is.

Paragraaf 2
Schriftelijke beoordeling en vastlegging van gegevens

Artikel 2

1. Indien arbeid wordt verricht waarbij werknemers ten gevolge van hun werk worden of kunnen worden blootgesteld aan kankerverwekkende stoffen en processen, neemt de werkgever met betrekking tot deze stoffen of processen, die gelet op de aard van de bedrijvigheid met enige regelmaat aanwezig zijn of worden toegepast, de volgende gegevens in een register op:
  - a. met betrekking tot de identiteit;
    1. in geval van een enkelvoudige stof: de chemische naam of namen en, indien van toepassing, het nummer waaronder deze stof is opgenomen in de lijst van stoffen, vastgelegd in bijlage 1 bij de Richtlijn van de Raad van de Europese gemeenschappen van 27 juni 1967 (67/548/EEG) betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen inzake de indeling, de verpakking en kenmerken van gevaarlijke stoffen (PbEG 196);
    2. in geval van een meervoudige stof: de handelsnaam of -namen alsmede de chemische naam of namen en de gewichtspercentages van de component die aanleiding geeft tot indeling van de stof in de categorie carcinogeen;
    3. in geval van een proces: de beschrijving van het proces en de chemische naam van de stoffen die daarbij vrijkomen.
  - b. de reden waarom het gebruik van een kankerverwekkende stof dan wel het toepassen van een kankerverwekkend proces voor het verrichten van de arbeid strikt noodzakelijk is en vervanging technisch niet uitvoerbaar is;
  - c. een aanduiding van de afdeling of afdelingen waar een kankerverwekkende stof pleegt voor te komen, dan wel een kankerverwekkend proces pleegt te worden toegepast;

- d. de benaming van het gevaar of de gevaren van de kankerverwekkende stof of het kankerverwekkende proces;
  - e. de hoeveelheid van de kankerverwekkende stof die per jaar pleegt te worden vervaardigd of gebruikt, dan wel aanwezig pleegt te zijn in verband met de opslag, onderscheidenlijk de frequentie waarmee een proces per jaar pleegt te worden toegepast;
  - f. de soort arbeid die met de kankerverwekkende stof pleegt te worden verricht, dan wel waarbij het kankerverwekkende proces pleegt te worden toegepast;
  - g. het aantal werknemers dat aan een kankerverwekkende stof of proces pleegt te worden blootgesteld of kan worden blootgesteld;
  - h. de wijze waarop de in onderdeel g bedoelde werknemers aan een kankerverwekkende stof of proces plegen te worden blootgesteld of kunnen worden blootgesteld;
  - i. de maatregelen die zijn genomen ter naleving van het bepaalde bij of krachtens dit besluit.
2. Een exemplaar van het in het eerst lid bedoelde register wordt verstrekt aan de ondernemingsraad of, bij het ontbreken daarvan, aan de belanghebbende werknemers alsmede, voor zover van toepassing, aan de bedrijfsarts en de bedrijfsgezondheidsdienst en moet desgewenst door de werknemers kunnen worden ingezien.

Artikel 3

1. In het kader van de inventarisatie en evaluatie, bedoeld in artikel 4, eerste lid van de wet, worden voor alle arbeid waarbij werknemers aan kankerverwekkende stoffen of processen kunnen worden blootgesteld, worden de aard, de mate en de duur van mogelijke blootstelling bepaald, teneinde de gevaren voor de gezondheid en veiligheid van de werknemers te kunnen beoordelen. Bij de beoordeling wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met voorzienbare gebeurtenissen die kunnen leiden tot een aanzienlijke toename van de mate van blootstelling.
2. De beoordeling, bedoeld in het eerste lid, wordt schriftelijk vastgelegd en op gezette tijden, maar in ieder geval bij elke relevante wijziging van omstandigheden herhaald.
3. Met betrekking tot de aard van de mogelijke blootstelling wordt in elk geval bepaald aan welke kankerverwekkende stoffen en processen werknemers worden of kunnen worden blootgesteld, in welke situaties blootstelling zich kan voordoen en op welke wijze blootstelling kan plaatsvinden.
4. Met betrekking tot de mate van blootstelling wordt in elk geval bepaald wat het blootstellingsniveau is op de plaats waar de arbeid wordt verricht. Voor het doeltreffend vaststellen van het blootstellingsniveau maakt de werkgever gebruik van bestaande, geschikte meetmethodes voor kankerverwekkende stoffen, tenzij dit niveau door middel van ander methodes doeltreffend kan worden bepaald.
5. Bij de beoordeling, bedoeld in het eerste lid, wordt zo veel mogelijk rekening gehouden met de mogelijke versterkende effecten die al dan niet kankerverwekkende stoffen of processen op elkaar kunnen hebben.
6. Bij ministeriële regeling kunnen met betrekking tot het in dit artikel bepaalde nadere regels worden gesteld. Deze regels kunnen betrekking hebben op:
  - a. de methoden waarmee het blootstellingsniveau, bedoeld in het vierde lid doeltreffend wordt bepaald;
  - b. het gebruik van bestaande geschikte meetmethoden voor blootstelling aan kankerverwekkende stoffen of processen;
  - c. de wijze waarop meetresultaten moeten worden beoordeeld en geregistreerd.

Artikel 4

1. De werkgever houdt een lijst bij van werknemers die belast zijn met werkzaamheden, die blijkens de beoordeling, bedoeld in artikel 3, gevaar opleveren voor de veiligheid en de gezondheid, onder vermelding van de blootstelling die zij hebben ondergaan, indien hierover gegevens beschikbaar zijn.
2. Elke werknemer heeft recht op inzage in de gegevens die in de lijst, bedoeld in het eerste lid, met betrekking tot hem zijn opgenomen.

Paragraaf 3 **Grenswaarden**

Artikel 5

1. Bij ministeriële regeling worden regels gesteld met betrekking tot de grenswaarden, waarboven het blootstellingsniveau of het gemiddelde blootstelling van kankerverwekkende stoffen en stoffen die vrijkomen bij kankerverwekkende processen niet mag uitgaan.
2. Bij overschrijding van een waarde als bedoeld in het eerste lid worden onverwijld maatregelen genomen om die concentratie terug te brengen tot beneden die waarde.
3. Zolang de maatregelen, bedoeld in het tweede lid, nog niet volledig ten uitvoer zijn gelegd, mag de arbeid alleen worden voortgezet, indien doeltreffende maatregelen zijn genomen om schade aan de gezondheid van werknemers te voorkomen.

Paragraaf 4 **Voorkoming of vermindering van blootstelling**

Artikel 6

Zodanige technische en organisatorische maatregelen moeten zijn genomen dat het gevaar van blootstelling van werknemers aan kankerverwekkende stoffen en processen zoveel mogelijk bij de bron daarvan wordt voorkomen, met name door kankerverwekkende stoffen en processen voor zover dit technische uitvoerbaar is te vervangen door stoffen dan wel processen, waarbij de werknemers, gelet op de eigenschappen van die stoffen of processen, de aard van de arbeid, de werkmethoden en de werkomstandigheden niet of minder aan gevaar voor hun veiligheid of gezondheid worden blootgesteld.

Artikel 7

1. Voor zover uit de resultaten van de in artikel 3, eerste lid bedoelde beoordeling blijkt dat er gevaar voor de gezondheid van de werknemers bestaat en dat het op doeltreffende wijze voorkomen van blootstelling door het nemen van maatregelen als bedoeld in artikel 6 technisch niet uitvoerbaar is, wordt het gevaar van blootstelling, voor zover dit technisch uitvoerbaar is bij de bron daarvan voorkomen, met name door de productie en het gebruik van kankerverwekkende stoffen of processen plaats te doen vinden in een gesloten systeem.
2. Indien het voorkomen van blootstelling bedoeld in het eerste lid technisch niet uitvoerbaar is, worden kankerverwekkende stoffen op doeltreffende wijze aan de bron verwijderd, onder meer door plaatselijke afvoer van de lucht, zo nodig aangevuld door algemene ventilatie, waarbij gelijktijdig voldoende toevoer van niet-verontreinigde lucht is gewaarborgd, zonder dat hierbij gevaar ontstaat voor de volksgezondheid en het milieu.
3. Indien de in het tweede lid bedoelde maatregelen technisch niet uitvoerbaar zijn, worden maatregelen getroffen om blootstelling van werknemers te beperken tot een zo laag mogelijk niveau als technisch uitvoerbaar is door zoveel mogelijk mens en bron te scheiden.
4. Wanneer het technisch niet uitvoerbaar is om de blootstelling van werknemers te voorkomen of te beperken door middel van de in het derde lid bedoelde maatregelen, stelt de werkgever aan de werknemers die worden of kunnen worden blootgesteld persoonlijke beschermingsmiddelen ter beschikking.
Indien de werkzaamheden worden verricht met het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen, mag dit niet blijvend op deze wijze geschieden en moet de duur van het dragen daarvan voor elk van deze werknemers tot het strikt noodzakelijke worden beperkt.

Artikel 8

In alle gevallen waarin arbeid wordt verricht, waarbij werknemers ten gevolge van hun werk kunnen worden blootgesteld aan kankerverwekkende stoffen of processen, worden de volgende maatregelen getroffen om blootstelling van werknemers te voorkomen of te beperken tot een zo laag mogelijk niveau:

- a. kankerverwekkende stoffen zijn in geen grotere hoeveelheid aanwezig en het aantal werknemers dat wordt of kan worden blootgesteld, is niet groter dan voor het verrichten van de arbeid strikt noodzakelijk is;
- b. de duur van de blootstelling wordt zoveel mogelijk beperkt;
- c. de werknemers die worden of kunnen worden blootgesteld, zijn voldoende vertrouwd met de aard van hun werkzaamheden en hebben voldoende kennis van de gevaren die aan de blootstelling zijn verbonden en van de voorzieningen die getroffen zijn of door hen moeten worden getroffen om die gevaren te voorkomen of te beperken;
- d. bij de arbeid wordt de grootst mogelijke ordelijkheid en zindelijkheid betracht en zijn de noodzakelijke hygiënische voorzieningen getroffen;
- e. voorkomen wordt dat gevarenzones worden betreden door anderen dan de werknemers of andere personen, die de zones in verband met hun arbeid moeten betreden;
- f. gevarenzones worden gemarkeerd door middel van doeltreffende waarschuwings- en veiligheidssignalen;
- g. zodanige voorzieningen zijn getroffen dat het gevaar dat zich bij de arbeid een ongewilde gebeurtenis voordoet zoveel mogelijk is vermeden;
- h. zodanige voorzieningen zijn getroffen dat ingeval zich bij de arbeid een ongewilde gebeurtenis voordoet de gevolgen daarvan zoveel mogelijk worden beperkt;
- i. gebruik wordt gemaakt van doeltreffende middelen voor risicovrij opslaan, hanteren en vervoeren van kankerverwekkende stoffen door gebruik van hermetisch gesloten en duidelijk zichtbaar gekenmerkte houders;
- j. gebruik wordt gemaakt van middelen voor het veilig verzamelen, opslaan en verwijderen van afvalstoffen, met inbegrip van het gebruik van hermetisch gesloten, duidelijk zichtbaar gekenmerkte houders.

Paragraaf 5

Hygiënische en individuele beschermingsmaatregelen

Artikel 9

1. In gevarenzones wordt niet gegeten, gedronken en gerookt; aparte ruimtes moeten zijn ingericht, waar de werknemers zonder gevaar voor blootstelling kunnen eten en drinken.
2. Indien kans op blootstelling bestaat, wordt aan werknemers doelmatige werkkleding ter beschikking gesteld, die door de werknemers bij de arbeid steeds wordt gedragen en die zo vaak als nodig is wordt gereinigd.
3. De werkkleding wordt op een andere plaats opgeborgen dan de overige kleding.
4. Voor de werknemers zijn doelmatige sanitaire voorzieningen beschikbaar, die zindelijk worden gehouden.
5. Persoonlijke beschermingsmiddelen worden volgens instructie op de daartoe aangewezen plaats bewaard, na ieder gebruik gecontroleerd en zo vaak als nodig gereinigd, hersteld of vervangen.

Paragraaf 6

Onvoorziene toename van het blootstellingsniveau

Artikel 10

1. Indien zich een gebeurtenis voordoet die kan leiden tot een onvoorziene toename van het blootstellingsniveau, bedoeld in artikel 3, vierde lid, licht de werkgever de werknemers onverwijld hierover in en draagt er zorg voor dat zij zich verwijderen uit de gevarezone.
2. Indien zich een onvoorziene toename van het blootstellingsniveau voordoet, wordt de ondernemingsraad of, bij het ontbreken daarvan, worden de belanghebbende werknemers onmiddellijk in kennis gesteld van de oorzaken, de hoogte van het blootstellingsniveau en van de maatregelen die worden getroffen om de oorzaken weg te nemen en blootstelling zoveel mogelijk te voorkomen, dan wel te beperken.

3. Indien zich een onvoorzien toename van het blootstellingsniveau voordoet, mogen uitsluitend de werknemers of andere personen, belast met de uitvoering van de noodzakelijke herstelwerkzaamheden, met gebruik van doeltreffende persoonlijke beschermingsmiddelen de gevarenzone betreden. Deze werknemers en andere personen mogen niet langer dan strikt noodzakelijk voor het herstel van de normale toestand in de betrokken zone aanwezig zijn.
4. De werkgever draagt er zorg voor dat wordt voorkomen dat anderen dan de in het derde lid bedoelde personen de gevarenzones betreden.

Paragraaf 7

Arbeidsgezondheidskundig onderzoek

Artikel 11

1. Onverminderd artikel 24a van de wet, wordt:
  - a. elke werknemer die belast wordt met werkzaamheden die, blijkens de beoordeling bedoeld in artikel 3, gevaar kunnen opleveren voor de veiligheid en gezondheid, wordt in de gelegenheid gesteld om voor de aanvang van zijn arbeid een passend arbeidsgezondheidskundig onderzoek te ondergaan;
  - b. indien bij een werknemer een afwijking wordt geconstateerd, die het gevolg zou kunnen zijn van blootstelling aan kankerverwekkende stoffen of processen, worden werknemers die op soortgelijke wijze zijn blootgesteld tussentijds in de gelegenheid gesteld een arbeidsgezondheidskundig onderzoek te ondergaan.
2. Op verzoek van de werkgever of de betrokken werknemer wordt het arbeidsgezondheidskundig onderzoek opnieuw uitgevoerd. De resultaten van het hernieuwde onderzoek treden in de plaats van het daaraan voorafgaande.
3. Een werknemer als bedoeld in het eerste lid, wordt geïnformeerd over de wijze waarop hij na beëindiging van blootstelling in de gelegenheid wordt gesteld een arbeidsgezondheidskundig onderzoek te ondergaan.

Artikel 12

1. Een arbeidsgezondheidskundig onderzoek als bedoeld in artikel 11 wordt uitgevoerd door een bedrijfsarts, die bekend is met de specifieke werksituatie van elk van de betrokken werknemers.
2. De bedrijfsarts heeft recht op inzage in de in artikel 4 bedoelde lijst van blootgestelde werknemers. Hem staan voorts alle gegevens ter beschikking die hij nodig heeft om de blootstelling van de werknemers aan kankerverwekkende stoffen en processen te kunnen beoordelen en te kunnen adviseren over de periodiciteit en inhoud van het periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek bedoeld in artikel 11, tweede lid, de te nemen preventieve maatregelen, dan wel persoonlijk beschermende maatregelen.
3. Het arbeidsgezondheidskundig onderzoek, bedoeld in artikel 11, eerste lid en artikel 24a van de wet, vindt plaats met inachtneming van bijlage II bij de Richtlijn.

Artikel 13

1. De bedrijfsarts houdt van elke werknemer, die een onderzoek als bedoeld in artikel 11 heeft ondergaan, een persoonlijk medisch dossier bij.
2. Elke werknemer heeft recht op inzage in het hem betreffende medisch dossier.
3. De resultaten van het arbeidsgezondheidskundig onderzoek worden, voorzien van een toelichting, in statistische, niet tot individuen herleidbare vorm, ter kennis gebracht van de ondernemingsraad of, bij het ontbreken daarvan, van de betrokken werknemer.
4. De resultaten van het arbeidsgezondheidskundig onderzoek worden in passende vorm geregistreerd en voor elke werknemer tot ten minste 40 jaar na beëindiging van diens blootstelling aan kankerverwekkende stoffen of processen bewaard, evenals de in artikel 4 bedoelde lijst van blootgestelde werknemers.
5. In geval de werkzaamheden in het bedrijf of de inrichting van de werkgever gedurende de termijn van 40 jaar, bedoeld in het vierde lid, worden gestaakt, worden de in vierde lid bedoelde documenten overgedragen aan het districtshoofd.

Paragraaf 8

Verplichtingen van werkgever en werknemers

Artikel 14

De werkgever is verplicht tot naleving van de bij of krachtens dit besluit gestelde voorschriften.

Artikel 15

1. Een werknemer die arbeid verricht waarop een voorschrift als vervat in artikel 7 en de artikelen 9 en 10 betrekking heeft, is verplicht dat voorschrift na te leven.
2. Een werknemer die werkzaamheden verricht, waarop een voorschrift als vervat in artikel 7, vierde lid, artikel 8, onderdelen c en d, artikel 9, derde lid of artikel 10 betrekking heeft, is verplicht de persoonlijke beschermingsmiddelen en de werkkleding die op grond van dat voorschrift aanwezig zijn, te gebruiken.

Paragraaf 9

Slotbepalingen

Artikel 16

Betreffende de wijze waarop de voorschriften, gesteld bij of krachtens dit besluit moeten worden nageleefd kan een eis worden gesteld overeenkomstig het bepaalde in artikel 36, eerste lid van de wet.

Artikel 17

Indien bijlage I of bijlage II van de Richtlijn wordt gewijzigd maakt Onze Minister dit bekend in de Staatscourant. Hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging in acht wordt genomen.

Artikel 18

A Het Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen 1938 wordt als volgt gewijzigd:

1. Aan artikel 182a wordt een nieuw lid toegevoegd, luidende: 10. Dit artikel is niet van toepassing ingeval werknemers bij hun arbeid worden of kunnen worden blootgesteld aan stoffen die op grond van het Besluit kankerverwekkende stoffen en processen als kankerverwekkend zijn aangemerkt.
2. In artikel 188c, eerste lid, wordt de zinsnede 'met uitzondering van de categorie voor het milieu gevaarlijk,' vervangen door de zinsnede 'met uitzondering van de categorieën voor het milieu gevaarlijk en carcinogeen.'

B Het Veiligheidsbesluit Restgroepen wordt als volgt gewijzigd:

1. Aan artikel 52 wordt een nieuw lid toegevoegd, luidende: 10. Dit artikel is niet van toepassing ingeval werknemers bij hun arbeid worden of kunnen worden blootgesteld aan stoffen die op grond van het Besluit kankerverwekkende stoffen en processen als kankerverwekkend zijn aangemerkt.
2. In artikel 60, eerste lid, wordt de zinsnede 'met uitzondering van de categorie voor het milieu gevaarlijk,' vervangen door de zinsnede 'met uitzondering van de categorieën voor het milieu gevaarlijke en carcinogeen.'

C Het Landbouwveiligheidsbesluit wordt als volgt gewijzigd:

Voor de tekst van artikel 69 wordt het cijfer 1, geplaatst, waarna een tweede lid wordt toegevoegd, luidende: 2. Dit artikel is niet van toepassing ingeval arbeiders bij hun arbeid worden of kunnen worden blootgesteld aan stoffen die op grond van het Besluit kankerverwekkende stoffen en processen als kankerverwekkend zijn aangemerkt.

D Het Veiligheidsbesluit Stuwadoorsarbeid wordt als volgt gewijzigd: Voor de tekst van artikel 181 wordt het cijfer 1,

geplaatst, waarna een tweede lid wordt toegevoegd, luidende: 2. Dit artikel is niet van toepassing ingeval werknemers bij hun arbeid worden of kunnen worden blootgesteld aan stoffen die op grond van het Besluit kankerverwekkende stoffen en processen als kankerverwekkend zijn aangemerkt.

E Het Veiligheidsbesluit Binnenvaart wordt als volgt gewijzigd: Voor de tekst van artikel 64 wordt het cijfer 1,

geplaatst, waarna een tweede lid wordt toegevoegd, luidende: 2. Dit artikel is niet van toepassing ingeval werknemers bij hun arbeid worden of kunnen worden blootgesteld aan stoffen die op grond van het Besluit kankerverwekkende stoffen en processen als kankerverwekkend zijn aangemerkt.

Artikel 19

De Regeling aanvulling registratieverplichting kankerverwekkende stoffen wordt ingetrokken.

Artikel 20

1. Dit besluit treedt in werking op 22 februari 1994.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit kankerverwekkende stoffen en processen.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

8.2 TOELICHTING

Het Besluit Kankerverwekkende stoffen en Processen is de uitvoering van EG-richtlijn 90/394/EEG van 3 december 1992. Het is een *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft minimum voorschriften te geven om werknemers te beschermen tegen de gevaren van kankerverwekkende stoffen en die gevaren te voorkomen. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van kaderrichtlijn 89/391/EEG (12 juni 1989) waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor regelingen om veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

Het Besluit kankerverwekkende stoffen en processen geldt met ingang van 22 februari 1994. De volledige tekst van besluit en toelichting is gepubliceerd in Staatsblad 1994, nummer 91. De tekst van de richtlijn en de bijlagen is terug te vinden in EG-Publikatieblad 1990, L 196.

Extra eisen

Dit besluit gaat op twee punten verder dan de richtlijn. Het noemt meer stoffen kankerverwekkend omdat de (ruimere) criteria worden aangehouden van de Wet Milieugevaarlijke Stoffen. Daarnaast is de plicht tot registratie van kankerverwekkende stoffen uitgebreider dan in de richtlijn.

Reikwijdte

Het besluit geldt voor elke vorm van arbeid waarbij werknemers blootgesteld (kunnen) worden aan kankerverwekkende stoffen of processen. In Publikatieblad 187 staat een lijst van deze stoffen en processen. Aanvullingen daarop zullen in de Staatscourant worden gepubliceerd.

Dit besluit rekent een aantal preparaten niet tot de kankerverwekkers. Het gaat daarbij om geneesmiddelen, cosmetische produkten, afvalmengsels, bestrijdingsmiddelen en afgewerkte vormen van voedsel. In andere richtlijnen zijn hiervoor regels gesteld.

Overigens bepaalt het Arbeidsbesluit dat werknemers jonger dan 18 jaar geen werkzaamheden mogen verrichten waarbij de kans bestaat dat ze blootgesteld worden aan kankerverwekkende stoffen.

Maatregelen ter voorkoming van risico's

Om de gevaren voor de werknemer goed te kunnen inschatten, moet de werkgever met name vaststellen:

- om welke stoffen het gaat;
- hoe de werknemers eraan blootgesteld worden, bijvoorbeeld door inademing en inwerking op de huid;
- wanneer die blootstelling plaatsvindt. Daarbij horen ook situaties die een verhoogde kans op blootstelling geven zoals reparaties, onderhoud en schoonmaak van installaties;
- in welke mate blootstelling plaats vindt. Daarbij moet rekening gehouden worden met versterkende effecten, zoals zware lichamelijke arbeid en op elkaar reagerende stoffen.

Deze beoordeling moet op schrift gesteld worden. Een bepaald niveau van blootstelling mag niet overschreden worden. Deze grenswaarden zijn te vinden in bijlage III van de richtlijn.

De werkgever moet een lijst opstellen van werknemers die op risicoplekken werken met vermelding van de mate van blootstelling.

Naast de schriftelijke beoordeling is er een registratieplicht. Die geldt altijd als er kankerverwekkende stoffen op de arbeidsplaats aanwezig zijn, ook als er niet mee wordt gewerkt. Vermeld moet worden waarom ze daar zijn, en waarom ze niet door minder gevaarlijke stoffen vervangbaar zijn.

De voornaamste verplichting van de werkgever is zoveel mogelijk te voorkomen dat werknemers blootgesteld worden aan kankerverwekkende stoffen en processen. Waar dat technisch mogelijk is, moeten deze stoffen en processen vervangen worden door stoffen die geen of zo min mogelijk gevaar opleveren. Als die vervangingsplicht niet uitvoerbaar is moet de werkgever het gevaar bij de bron bestrijden en preventieve maatregelen treffen. Het gebruik of produktie van een kankerverwekker moet dan plaatsvinden in een gesloten systeem. Is ook dit technisch niet haalbaar, dan moeten de volgende maatregelen worden toegepast:

- de hoeveelheid kankerverwekkers beperken;
- het aantal werknemers dat wordt blootgesteld, beperken;
- zoveel mogelijk vermijden dat kankerverwekkers vrijkomen;
- een passende aanpak van kankerverwekkers aan de bron en passende afzuiging of ventilatie, met inachtneming van het milieu en de volksgezondheid;
- passende meetmethodes ter opsporing gebruiken;
- geschikte arbeidsprocedures en -methodes toepassen;

- collectieve beschermingsmiddelen toepassen en in laatste instantie persoonlijke beschermingsmiddelen;
- hygiënische reinigingsmaatregelen nemen;
- voorlichting geven aan de werknemers;
- gevaarlijke gebieden afbakenen door middel van veiligheids- en waarschuwingssignalen;
- noodmaatregelen treffen bij onvoorziën hoge blootstelling;
- middelen gebruiken voor veilige opslag, behandeling en vervoer;
- middelen gebruiken voor veilige inzameling, opslag en verwijdering van afval.

Bescherming werknemer

Als werknemers per ongeluk worden blootgesteld aan kankerverwekkers, moet de werkgever hen zo snel mogelijk inlichten. Hij moet alle werknemers, die niet in de gevarenzone betrokken zijn bij de werkzaamheden om de normale toestand te herstellen, daaruit (laten) verwijderen.

Werknemers moeten de gelegenheid krijgen medisch onderzoek te laten verrichten:

- voordat ze aan kankerverwekkers worden blootgesteld;
- daarna met regelmatige tussenpozen.

Wordt bij een werknemer iets ongewoons gevonden, dan kan de arts verlangen dat andere werknemers ook onderzocht worden. Er moeten persoonlijke dossiers worden bijgehouden van medische onderzoeken. De arts stelt voor iedere werknemer individueel beschermende of preventieve maatregelen voor. De werknemer heeft recht op inlichtingen en advies over elk onderzoek.

In bijlage II van de richtlijn staan praktische aanbevelingen voor het gezondheidskundig onderzoek en toezicht. De arts moet de nodige informatie hebben over de werkplek en de omstandigheden waaronder blootstelling aan kankerverwekkers plaatsvindt. Hij moet minstens een medisch en beroepsdossier van iedere werknemer bijhouden, een persoonlijk gesprek met hem voeren, hem zonodig onderzoeken en eventuele tests (laten) doen.

De gezondheidsdossiers moeten minstens tot 40 jaar na afloop van de blootstelling bewaard worden. Als een bedrijf gesloten wordt moeten de papieren aan de ISZW worden overgedragen.

Controle op de naleving

Werkgever en werknemers zijn verplicht de voorschriften van dit besluit na te leven. De ISZW kan de verplichtingen, die dit besluit aan de werkgever oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als hij het niet eens is met die eis, is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de ISZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Consequenties voor overige wetgeving

In artikel 11 van dit besluit staat dat de bepalingen met betrekking tot het arbeidsgezondheidskundig onderzoek van kracht zijn naast de bepaling uit de Arbowet over dit arbeidsgezondheidskundig onderzoek. Daarnaast heeft de komst van het Besluit kankerwekkende stoffen en processen gevolgen voor een flink aantal veiligheidsbesluiten die bepalingen kende op het terrein van deze stoffen en processen. Het besluit vervangt de oude regels. De veiligheidsbesluiten die zijn aangepast, zijn het VBF, het VBR, het Landbouwveiligheidsbesluit, het Veiligheidsbesluit Stuwadoorsarbeid en het Veiligheidsbesluit Binnenvaart.

Wijzigingen in de bijlagen van de richtlijn die gevolgen hebben voor de regels van dit besluit (inclusief het tijdstip waarop ze in werking treden), zullen gepubliceerd worden in de Staatscourant.

9. BESLUIT ZWANGERE WERKNEEMSTERS

9.1 WETTEKST

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. zwangere werknemster: de werknemster die zwanger is en haar werkgever hiervan in kennis heeft gesteld;
- b. werknemster tijdens de lactatie: de werknemster die haar kind borstvoeding geeft en haar werkgever hiervan in kennis heeft gesteld;
- c. richtlijn: de richtlijn nummer 92/85/EEG van de Raad van de Europese gemeenschappen van 19 oktober 1992 betreffende maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en gezondheid van werknemers tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de lactatie (PbEG L348).

Artikel 2

De werkgever organiseert de arbeid zodanig, richt de arbeidsplaats zodanig in, past een zodanige productie- en werkmethode toe en laat zodanige hulpmiddelen gebruiken dat de arbeid geen gevaren met zich kan brengen voor de veiligheid en gezondheid van de zwangere werknemster en de werknemster tijdens de lactatie en geen verstoring kan veroorzaken van de zwangerschap of lactatie.

Artikel 3

1. Indien nakoming van artikel 2 redelijkerwijs niet mogelijk is, wordt door een tijdelijke aanpassing van de arbeid of door een tijdelijke aanpassing van de arbeids- en rusttijden, voorkomen dat gevaar voor de veiligheid en gezondheid van de zwangere werknemster en de werknemster tijdens de lactatie wordt veroorzaakt en wordt voorkomen dat de zwangerschap of lactatie wordt verstoord.
2. Indien nakoming van het eerste lid redelijkerwijs niet mogelijk is, worden de werknemster tijdelijk andere werkzaamheden gegeven.
3. Indien nakoming van het tweede lid redelijkerwijs niet mogelijk is, wordt de werknemster tijdelijk vrijgesteld van het verrichten van arbeid.

Artikel 4

Bij de uitvoering van artikel 2 en 3 wordt met inachtneming van bijlage I van de richtlijn, uitgegaan van de inventarisatie en evaluatie, bedoeld in artikel 4 van de Arbeidsomstandighedenwet, van de aan de arbeid verbonden gevaren voor de veiligheid en gezondheid van de zwangere werknemster en werknemster tijdens de lactatie en van gevaren voor het verstoren van zwangerschap of lactatie.

Artikel 5

1. De werkgever is verplicht tot naleving van de bij dit besluit gestelde voorschriften.
2. De zwangere werknemster en de werknemster tijdens de lactatie zijn verplicht tot het gebruiken van de hun ter beschikking gestelde hulpmiddelen.

Artikel 6

Betreffende de wijze waarop de regels gesteld bij dit besluit moeten worden nageleefd, kan een eis worden gesteld overeenkomstig het bepaalde in artikel 36, eerste lid, van de Arbeidsomstandighedenwet.

Artikel 7

Indien bijlage I van de richtlijn waarnaar in dit besluit wordt verwezen wordt gewijzigd, maakt Onze Minister dit bekend in de Staatscourant. Hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging in acht dient te worden genomen.

Artikel 8

Het Loodbesluit (Staatsblad 1988, nummer 100) wordt als volgt gewijzigd:

Na artikel 14 wordt een artikel ingevoegd luidende:

Artikel 14a

Een zwangere werknemster en een werknemster tijdens de lactatie als bedoeld in artikel 1, onderdeel a en onderdeel b, van het Besluit zwangere werknemers mogen niet worden verplicht arbeid te verrichten waarbij zij kunnen blootgesteld worden aan lood en loodderivaten die door het menselijk organisme kunnen worden opgenomen. De artikelen 2 en 3 van Besluit zwangere werknemers zijn van overeenkomstige toepassing.

Artikel 9

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin het wordt geplaatst.

9.2 TOELICHTING

Het Besluit zwangere werknemers is de uitvoering van de artikelen 4, 5 en 6 van de EG-richtlijn 92/85/EEG van 19 oktober 1992. Het is de tiende *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft maatregelen te nemen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en gezondheid van werknemers tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de zoogperiode. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van kaderrichtlijn 89/391/EEG (12 juni 1989), waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor regelingen om veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

Het Besluit zwangere werknemers is op 20 mei 1994 in werking getreden. De volledige tekst van besluit en toelichting zijn gepubliceerd in Staatsblad 1994, nummer 337. De tekst van de richtlijn en de bijlagen zijn terug te vinden in het EG-Publikatieblad 1992, L 348.

Reikwijdte

Dit besluit geeft enkele definities. De zwangere werknemer is de werknemer die zwanger is en haar werkgever daarover inlicht. De werknemer tijdens de zoogperiode is de werknemer die borstvoeding geeft en haar werkgever daarover inlicht. Vanaf het moment waarop de werkgever in kennis is gesteld, kan dus aanspraak gemaakt worden op bescherming door dit besluit.

Maatregelen ter voorkoming van risico's

Dit besluit legt de werkgever verplichtingen op. Hij moet het werk zo organiseren dat het geen gevaar of nadelige invloed oplevert voor de veiligheid en gezondheid van de werknemer tijdens zwangerschap en zoogperiode. Zoveel mogelijk moet zij hetzelfde werk kunnen doen. Als dit redelijkerwijs niet kan, moet de werkgever de arbeid aanpassen. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van minder productie en/of extra rusttijden. Is aanpassing redelijkerwijs onmogelijk, dan moet hij de werknemer ander werk bieden. Is ook dit redelijkerwijs onmogelijk, dan moet hij haar vrijstellen van arbeid. Overigens is een flink aantal verplichtingen uit deze richtlijn al lang in de Nederlandse wetgeving geregeld, ondermeer in de Arbeidswet.

De term redelijkerwijs biedt ruimte voor het maken van afwegingen. Soms is het onredelijk om de werkgever te vragen dat hij door technische, operationele of economische maatregelen 100 procent veiligheid biedt. Bijvoorbeeld als de gevolgen van maatregelen niet acceptabel zijn gezien de grootte van de investeringen, afgezet tegen de korte periode waarvoor ze nodig zijn.

De 'redelijkheidstoetsing' moet antwoord geven op de vraag wat een werkgever nog wel behoort te doen om nadelige gevolgen voor de werknemer te voorkomen en wat niet van hem kan worden gevergd. De werkgever moet in beginsel alles doen wat technisch mogelijk en economisch haalbaar is om gevaar of nadelige invloed op de zwangere werknemer en haar (ongeboren) kind te voorkomen.

Zijn die maatregelen redelijkerwijs onmogelijk, dan is sprake van het noodzakelijk staken van de arbeid. Als dit medisch wordt bevestigd, is de Ziektewet van toepassing en heeft de werkneemster in principe recht op ziekgeld.

De gevaren die de zwangere werkneemster bedreigen, moeten terug te vinden zijn in een verslag van de risico-inventarisatie en -evaluatie. Bij de beoordeling van die gevaren moet de werkgever uitgaan van de factoren van bijlage I van de richtlijn. Dat zijn:

- fysische factoren bijvoorbeeld trillingen, tillen van lasten, lawaai, extreme kou of hitte, lichamelijke belasting zoals bewegingen, houdingen en verplaatsingen en geestelijke belasting;
- biologische stoffen;
- chemische stoffen.

Als die factoren gevaar opleveren voor de veiligheid en gezondheid van de zwangere werkneemster en haar (ongeboren) kind moet de werkgever maatregelen treffen om dat gevaar te voorkomen. In het uiterste geval moet hij haar vrijstellen van arbeid. In het P-blad 179 van de ISZW over zwangerschap en arbeid staan aanbevelingen voor de bovengenoemde maatregelen.

Wijzigingen in de bijlage I van de richtlijn die gevolgen hebben voor de regels van dit besluit (inclusief het tijdstip waarop ze in werking treden) zullen worden gepubliceerd in de Staatscourant.

Controle op de naleving

De ISZW kan de verplichtingen die dit besluit aan de werkgever oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als deze het niet eens is met die eis, is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de ISZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Consequenties voor overige wetgeving

In het Loodbesluit staat geformuleerd wanneer een zwangere werkneemster niet mag werken. Een nieuwe bepaling in dit besluit geeft aan dat de zwangere werkneemster en de werkneemster in lactatie niet verplicht kan worden te werken met lood en loodderivaten. De werkgever kan in die gevallen nagaan of de werkneemster ander werk kan doen. Daarbij moet hij de normen van dit besluit aanhouden.

Ook in het Besluit biologische agentia en toekomstige Besluit arbeid onder overdruk (onder meer ter vervanging van het Caissonbesluit) staan bepalingen over de bescherming van de zwangere werkneemster. Deze besluiten zijn c.q. worden na de invoering van het Besluit zwangere werkneemsters ten gunste van die laatste aangepast.

10. BESLUIT BIOLOGISCHE AGENTIA

10.1 WETTEKST

Paragraaf 1

Definities

Artikel 1

1. In dit besluit wordt verstaan onder:
  - a. biologische agentia: al dan niet genetisch gemodificeerde celculturen, menselijke endoparasieten en micro-organismen;
  - b. celcultuur: een kunstmatige kweek van cellen van meercellige organismen;
  - c. micro-organisme: een cellulaire of niet-cellulaire micro-biologische entiteit met het vermogen tot vermenigvuldiging of tot overbrenging van genetisch materiaal, daaronder mede begrepen virussen en viroden;
  - d. de wet: de Arbeidsomstandighedenwet;
  - e. de richtlijn: richtlijn 90/679/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 26 november 1990 betreffende minimum voorschriften inzake de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan biologische agentia op het werk (PbEG L 374) met inbegrip van de richtlijn 93/88/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 12 oktober 1993 tot wijziging van de Richtlijn 90/679/EEG betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan biologische agentia op het werk (PbEG L 268).
2. Voor de toepassing van dit besluit worden biologische agentia in de volgende categorieën onderscheiden:
  - a. *categorie 1*: een agens waarvan het onwaarschijnlijk is dat het bij mensen ziekte kan veroorzaken;
  - b. *categorie 2*: een agens dat bij mensen een ziekte kan veroorzaken en een gevaar voor de veiligheid en gezondheid van de werknemers kan opleveren, maar waarvan het onwaarschijnlijk is dat het zich onder de bevolking verspreidt, terwijl er een effectieve profylaxe of behandeling bestaat;
  - c. *categorie 3*: een agens dat bij mensen een ernstige ziekte kan veroorzaken en een groot gevaar voor de gezondheid en veiligheid van de werknemers kan opleveren, maar waarvan het onwaarschijnlijk is dat het zich onder de bevolking verspreidt, terwijl er een effectieve profylaxe of behandeling bestaat;
  - d. *categorie 4*: een agens dat bij mensen ernstige ziekten veroorzaakt en een groot gevaar voor de gezondheid en veiligheid van de werknemers oplevert en waarvan het zeer waarschijnlijk is dat het zich onder de bevolking verspreidt terwijl er geen effectieve profylaxe of behandeling bestaat;
3. In dit besluit wordt uitgegaan van de categorie-indeling van biologische agentia als bedoeld in bijlage III van de richtlijn.

Paragraaf 2

Inventarisatie en evaluatie van gevaren

Artikel 2

De inventarisatie en evaluatie, bedoeld in artikel 4 van de wet bevat, indien een werknemer gerede kans loopt aan een of meer bij zijn arbeid voorkomende biologische agentia te worden blootgesteld, een inventarisatie en evaluatie van de gevaren voor de werknemers verbonden aan deze blootstelling of mogelijke blootstelling. Deze inventarisatie en evaluatie geschieden met inachtneming van met name:

- a. de categorie of categorieën waarin de biologische agentia waaraan werknemers kunnen worden blootgesteld, zijn ingedeeld;
- b. informatie over ziekten die werknemers kunnen oplopen of al hebben opgelopen als gevolg van blootstelling aan biologische agentia;
- c. mogelijke allergene of vergiftigingseffecten die de werknemers als gevolg van blootstelling aan biologische agentia ondervinden of kunnen ondervinden;
- d. de resultaten van de arbeidsgezondheidskundige onderzoeken, bedoeld in artikel 12, alsmede de ziekten waarvan bekend is dat een werknemer hieraan lijdt, een en ander in statistische, niet tot individuen herleidbare vorm;
- e. de extra risico's die het gebruik van medicijnen bij blootstelling aan bepaalde biologische agentia met zich mee kunnen brengen.

Paragraaf 3

Toepassingsgebied

Artikel 3

1. Indien de arbeid gericht is op het werken met biologische agentia behorend tot categorie 2, 3 of 4 zijn de artikelen 4 tot en met 27 van toepassing.
2. Indien uit de resultaten van de inventarisatie en evaluatie, bedoeld in artikel 2, blijkt dat werknemers bij het verrichten van andere arbeid dan die bedoeld wordt in het eerste lid, zoals in de bijlage 1 van de richtlijn genoemde werkzaamheden, een gerede kans lopen aan biologische agentia van categorie 2, 3 of 4 te worden blootgesteld, zijn de artikelen 4, 6, 8, 11, 12, 14, 16, 17, 18, tweede lid, 22, 23 en 25 tot en met 27 van toepassing.
3. Bij alle niet in het eerste en tweede lid bedoelde arbeid worden anderszins de grootst mogelijke ordelijkheid en zindelijkheid betracht en worden noodzakelijke hygiënische voorzieningen getroffen.

Paragraaf 4
Beperken van het gevaar voor blootstelling

Artikel 4

1. Door de werkgever worden doeltreffende maatregelen genomen om te voorkomen dat werknemers tijdens hun arbeid kunnen worden blootgesteld aan biologische agentia in een zodanige mate dat schade kan worden toegebracht aan hun veiligheid of gezondheid.
2. Ter naleving van het eerste lid worden zodanig technische of organisatorische maatregelen genomen, dat het gevaar voor blootstelling aan biologische agentia zoveel mogelijk bij de bron daarvan wordt voorkomen, waaronder mede is begrepen het vervangen van agentia respectievelijk het toepassen van agentia waardoor werknemers, gelet op die eigenschappen van die agentia, de aard van de arbeid, de werkmethoden en de werkomstandigheden, niet, respectievelijk minder aan gevaar voor hun veiligheid of gezondheid worden blootgesteld.
3. Voor zover het op doeltreffende wijze voorkomen van blootstelling door het nemen van maatregelen als bedoeld in het tweede lid, redelijkerwijs niet mogelijk is, worden de gevaren verbonden aan deze blootstelling zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, beperkt.
4. Ter uitvoering van het derde lid worden door de werkgever ten minste de volgende maatregelen genomen:
  - a. de duur van de periode waarin de kans bestaat op blootstelling wordt zoveel mogelijk beperkt;
  - b. het aantal werknemers dat gevaar loopt aan een of meer biologische agentia te worden blootgesteld, is niet groter dan voor het verrichten van de arbeid strikt noodzakelijk is;
  - c. er worden collectieve beschermingsmaatregelen getroffen en wanneer deze geen of niet afdoende bescherming bieden, worden persoonlijke beschermingsmiddelen ter beschikking gesteld;
  - d. bij de arbeid wordt de grootst mogelijke ordelijkheid en zindelijkheid betracht om te voorkomen dat, of de kans te verminderen dat, een of meer biologische agentia buiten de plaatsen waar werknemers in verband met de arbeid verblijven, terecht komen;
  - e. biologische agentia worden zodanig bewaard en vervoerd en afvalstoffen worden op zodanige wijze verzameld, opgeslagen en verwijderd, zo nodig na passende behandeling, en voorzien van een deugdelijk opschrift, dat de kans op blootstelling zoveel mogelijk wordt voorkomen alsmede wordt voorkomen dat zij in handen van onbevoegden kunnen geraken;
  - f. indien noodzakelijk en technisch mogelijk, wordt onderzoek gedaan naar de aanwezigheid op de werkplek van biologische agentia buiten de eerste fysieke omhulling;
  - g. nabij de plaats waar de arbeid wordt verricht is een doeltreffende schriftelijke werkinstructie voor de werknemers voorhanden waarvan ten minste deel uitmaakt de bij de arbeid in acht te nemen procedures waaronder een regeling voor het veilig omgaan met en het veilig vervoeren van biologische agentia binnen de werkomgeving alsmede een doelmatig noodplan voor het geval zich ongevallen of incidenten met biologische agentia voordoen.

Paragraaf 5
Veiligheidssignalering

Artikel 5

De werkruimte wordt duidelijk afgebakend en gemarkeerd met een signalering als voorgeschreven in het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering.

Paragraaf 6
Hygiënische beschermingsmaatregelen

Artikel 6

1. De werkgever treft passende maatregelen zodat:
  - a. de werknemers niet eten, drinken of roken op plaatsen waar gevaar bestaat voor blootstelling aan biologische agentia;
  - b. doelmatige werkkleding, die bij arbeid dient te worden gedragen, aan de werknemers ter beschikking wordt gesteld;
  - c. voor de werknemers doelmatige sanitaire voorzieningen, die zindelijk dienen te worden gehouden, beschikbaar zijn, met inbegrip van oogdouches en huidantiseptica;
  - d. de vanwege de werkgever aan de werknemer verstrekte noodzakelijke beschermende uitrusting op een daartoe aangewezen plaats wordt bewaard en na ieder gebruik wordt gecontroleerd en gereinigd;
  - e. defecte uitrusting niet wordt gebruikt.
2. De in het eerste lid bedoelde werkkleding en beschermende uitrusting waarin of waarop zich biologische agentia bevinden of kunnen bevinden, worden op een ander plaats opgeborgen dan de overige kleding. Zij worden uitsluitend buiten het bedrijf of de inrichting gebracht, indien dit geschiedt met het doel deze te laten reinigen, ontsmetten of vernietigen. In dat geval worden de werkkleding en beschermende uitrusting in daartoe geschikte en gesloten verpakking vervoerd.

Paragraaf 7
Bijzondere verplichtingen van de werkgever

Artikel 7

1. Door de werkgever wordt in een register bijgehouden welke werknemers werken met biologische agentia van de derde en vierde categorie.
2. In dit register wordt tevens per werknemer geregistreerd welke werkzaamheden hij heeft verricht en voor zover dit te bepalen is, aan welk biologisch agens of agentia hij als gevolg van deze werkzaamheden of als gevolg van een incident of ongeval, is of mogelijk is blootgesteld.

3. Het in het eerste lid bedoelde register wordt ten minste tien jaar na de laatste blootstelling of mogelijke blootstelling bewaard.
4. In geval een werknemer is blootgesteld of mogelijk is blootgesteld aan een biologische agentia dat infecties tot gevolg kan hebben die:
  - a. naar bekend is hardnekkig of latent kunnen zijn;
  - b. op basis van de huidige stand van de techniek naar verwachting eerst jaren later kunnen worden onderkend;
  - c. een lange incubatietijd hebben;
  - d. ondanks behandeling steeds weer terugkeren, of
  - e. ernstige complicaties op lange termijn hebben,
 wordt in het eerste lid bedoelde register een navenant langere tijd doch niet meer dan veertig jaar na de laatste blootstelling bewaard.
5. Aan degene die het onderzoek, bedoeld in artikel 12, verricht wordt desgevraagd inzage verschafd in het register, genoemd in het eerste lid.

Artikel 8

Onverminderd artikel 6 van de wet worden de werknemers voorgelicht en onderricht over:

- a. de mogelijke gevaren voor de gezondheid die zijn verbonden aan de blootstelling aan biologische agentia;
- b. de te treffen voorzorgsmaatregelen om blootstelling te voorkomen;
- c. de te nemen actie in geval zich een ongeval voordoet met biologische agentia;
- d. de bestaande hygiënische voorschriften;
- e. het dragen en gebruiken van beschermende uitrusting en kleding.

Artikel 9

De werkgever stelt de ondernemingsraad of, bij het ontbreken daarvan, de belanghebbende werknemers op de hoogte van elk ongeval of incident dat zich heeft voorgedaan, dat zich bijna heeft voorgedaan of zich mogelijkerevijs heeft voorgedaan met biologische agentia en dat heeft geleid tot het vrijkomen, met niet vrijkomen of mogelijkerevijs vrijkomen van een of meer agentia van de tweede, derde of vierde categorie. Daarbij deelt hij tevens de oorzaken van het ongeval of incident mee, alsmede de maatregelen die hij heeft genomen of zal gaan nemen om de gevolgen te verhelpen en verdere ongevallen of incidenten te voorkomen.

Paragraaf 8

Bijzondere rechten van de ondernemingsraad en betrokken werknemers

Artikel 10

Iedere werknemer heeft recht op inzage in de hem betreffende gegevens uit het register, bedoeld in artikel 7 van dit besluit.

Artikel 11

De ondernemingsraad of, bij het ontbreken daarvan, de belanghebbende werknemers hebben overeenkomstig artikel 4 van de wet recht op inzage in de in dat artikel bedoelde gegevens in statistische, niet tot individuen herleidbare vorm.

Paragraaf 9

Arbeidsgezondheidskundig onderzoek

Artikel 12

1. Onverminderd artikel 24a van de wet wordt:
  - a. elke werknemer bij aanvang van zijn arbeid in de gelegenheid gesteld om het arbeidsgezondheidskundig onderzoek te ondergaan;
  - b. elke werknemer in de gelegenheid gesteld het arbeidsgezondheidskundig onderzoek te ondergaan indien hij aan een biologische agens is blootgesteld als gevolg waarvan hij een infectie of ziekte heeft opgelopen;
  - c. elke werknemer in de gelegenheid is gesteld het arbeidsgezondheidskundig onderzoek te ondergaan indien hij aan eenzelfde biologische agens is blootgesteld als gevolg waarvan een andere werknemer een infectie of ziekte heeft opgelopen.
2. Bij het arbeidsgezondheidskundig onderzoek bedoeld in het eerste lid en in artikel 24a van de wet, wordt bijlage IV van de richtlijn in acht genomen.
3. De resultaten van elk arbeidsgezondheidskundig onderzoek worden in passende vorm tot tien jaar na de laatste blootstelling of mogelijke blootstelling geregistreerd. In gevallen als bedoeld in artikel 7, vierde lid, worden de resultaten veertig jaar bewaard.
4. Indien het resultaat van een arbeidsgezondheidskundig onderzoek daartoe aanleiding geeft, worden doeltreffende maatregelen genomen om schade aan de gezondheid van de betrokken werknemer door blootstelling aan biologische agentia te voorkomen.
5. Elke werknemer die nog niet immuun is voor de biologische agentia waaraan hij is of waarschijnlijk zal worden blootgesteld en tegen welke agentia doeltreffende vaccins bestaan worden, met inachtneming van bijlage VII van de richtlijn, vaccins ter beschikking gesteld.
6. Op verzoek van de werkgever of de werknemer wordt het in dit artikel bedoelde onderzoek opnieuw uitgevoerd. Het resultaat van het hernieuwde onderzoek treedt in de plaats van het daaraan voorafgaande.
7. Desgevraagd wordt de werknemer inzage verleend in het hem betreffende medische dossier.
8. De werknemers worden geïnformeerd omtrent de arbeidsgezondheidskundige controle die zij na ommekomst van hun arbeid kunnen ondergaan.

Paragraaf 10
Schriftelijke kennisgeving

Artikel 13

1. Ten minste 30 dagen voorafgaand aan de eerste maal dat arbeid met een of meer biologische agentia van de tweede, derde of vierde categorie wordt verricht, doet de werkgever het districtshoofd van de I-SZW een schriftelijk kennisgeving hiervan toekomen.
2. Deze kennisgeving bevat ten minste de volgende gegevens:
  - a. de naam en het adres van de werkgever;
  - b. de naam en de functie van de persoon die verantwoordelijk is voor de gezondheid en veiligheid op het werk;
  - c. de resultaten van de in artikel 2 bedoelde inventarisatie en evaluatie;
  - d. het geslacht, de soort, de stam en de categorie waartoe het biologische agens behoort;
  - e. de voorgenomen en beschermende en preventieve maatregelen.
3. Met inachtneming van het eerste lid wordt tevens kennis gegeven van arbeid met elk volgend nieuw biologische agens van de derde categorie en elk volgend biologische agens van de vierde categorie.
4. In afwijking van het eerste en derde lid wordt het districtshoofd van de I-SZW in geval alleen diagnostische arbeid wordt verricht, hiervan slechts in kennis gesteld indien deze arbeid voor de eerste maal wordt verricht.
5. De in dit artikel bedoelde kennisgeving wordt opnieuw gedaan indien er in de procédés of procedures veranderingen hebben plaatsgevonden die gevolgen kunnen hebben voor de gezondheid en veiligheid van de werknemers waardoor eerdere kennisgevingen zijn achterhaald.

Artikel 14

Onverminderd artikel 9 van de wet stelt de werkgever het districtshoofd van de I-SZW zo spoedig mogelijk schriftelijk op de hoogte van ieder ongeval of incident dat zich heeft voorgedaan en heeft geleid of mogelijkerwijze heeft geleid tot het vrijkomen van een of meer biologische agentia van de derde of vierde categorie.

Artikel 15

In geval de werkgever de werkzaamheden staakt, wordt in het artikel 7 bedoelde register, alsmede de resultaten van het in artikel 12 bedoelde arbeidsgezondheidskundig onderzoek, in geval deze bij de werkgever berusten, aan het districtshoofd van de I-SZW overgedragen.

Paragraaf 11

Bijzondere bepalingen in verband met andere dan diagnostische arbeid in de gezondheidszorg en in de diergeneeskunde

Artikel 16

1. Onverminderd artikel 2 wordt bij de inventarisatie en evaluatie van gevaren verbonden aan andere dan diagnostische arbeid in de gezondheidszorg en in de diergeneeskunde aandacht besteedt aan:
  - a. de onzekerheid omtrent de aanwezigheid van biologische agentia en de daaraan verbonden gevaren bij patiënten of dieren en in monsters of materiaal van patiënten of dieren;
  - b. de aard van het werk verbonden gevaren.
2. Bij de in het eerste lid bedoelde arbeid worden ter bescherming van de veiligheid en gezondheid van de betrokken werknemers doeltreffend maatregelen getroffen. Deze dienen in elk geval te bestaan uit:
  - a. het opstellen en bekendmaken van ontsmetting- en desinfectieprocedures aan de betrokken werknemers;
  - b. het opstellen en bekendmaken van procedures voor een veilige omgang met en verwijdering van en met biologische agentia besmet afval.

Artikel 17

In ruimten waar patiënten of dieren aanwezig zijn die besmet zijn of mogelijkerwijs besmet zijn met biologische agentia van categorie 3 of 4, worden de beschermingsmaatregelen, bedoeld in bijlage V kolom A van de richtlijn genomen.

Paragraaf 12

Speciale maatregelen in laboratoria, ruimten voor proefdieren en industriële procédés

Artikel 18

1. Afhankelijk van de resultaten van de inventarisatie en evaluatie, bedoeld in artikel 2, worden in laboratoria, waaronder mede begrepen ruimten waarin zich dieren bevinden die opzettelijk zijn besmet met biologische agentia van categorie 2, 3 of 4, danwel dieren die drager zijn of mogelijk zouden kunnen zijn van biologische agentia van een van deze categorieën, beheersingsmaatregelen getroffen. Daarbij wordt, overeenkomstig bijlage V van de richtlijn, ten minste uitgegaan van respectievelijk de beheersingsniveaus 2, 3 en 4.
2. Indien de in het eerste lid bedoelde laboratoria arbeid wordt verricht met materiaal waarvan onzeker is of zich hierin biologische agentia van categorie 2, 3 of 4 bevinden en de arbeid is niet gericht op het werken met biologische agentia, wordt ten minste uitgegaan van beheersingsniveau 2 overeenkomstig bijlage V van de richtlijn.

Artikel 19

1. Afhankelijk van de resultaten van de inventarisatie en evaluatie, bedoeld in artikel 2, worden in elk geval biologische agentia van de categorieën 2, 3 of 4 gebruikt in industriële procédés beheersingsmaatregelen getroffen. Daarbij wordt, overeenkomstig bijlage VI van de richtlijn ten minste uitgegaan van respectievelijk de beheersingsniveaus 2, 3 en 4.
2. Van industriële procédés als bedoeld in het eerste lid is sprake indien de arbeid gericht is op het werken met biologische agentia van de categorieën 2, 3 of 4, in reactorvaten van meer dan tien liter.

Artikel 20

Indien arbeid als bedoeld in deze paragraaf wordt verricht met biologische agentia die op grond van bijlage III van de richtlijn niet in een van de artikel 1, tweede lid bedoelde categorieën zijn ingedeeld, maar waarvan wel aanwijzingen bestaan dat deze agentia naar verwachting dienen te worden ingedeeld in categorie 3 of 4, wordt ten minste beheersingsniveau 3 overeenkomstig bijlage V onderscheidenlijk VI van de richtlijn in acht genomen.

Paragraaf 13

Bijzondere bepalingen

Artikel 21

Een zwangere werknemster als bedoeld in artikel 1, onderdeel a van het Besluit zwangere werknemsters mag, tenzij geblesken is dat zij hiervoor immuun is, niet worden verplicht de in artikel 3, eerste en tweede lid bedoelde arbeid te verrichten waarbij zij aan de biologische agentia Toxoplasme en Rubeolavirus kan worden blootgesteld.

Paragraaf 14

Verplichtingen werkgever en werknemers

Artikel 22

1. De werkgever is verplicht tot naleving van de bij dit besluit tot hem gerichte voorschriften en verboden.
2. De werknemer is verplicht tot het gebruik van hem ter beschikking gestelde hulp- en beschermingsmiddelen.

Paragraaf 15

Eis tot naleving

Artikel 23

Betreffende de wijze waarop de regelen gesteld bij dit besluit, worden nageleefd, kan een eis worden gesteld overeenkomstig artikel 36, eerste lid van de wet.

Paragraaf 16

Overgangsbepaling

Artikel 24

Indien op het moment van inwerkingtreding van dit besluit reeds arbeid met de in artikel 13 bedoelde agentia wordt verricht, wordt het districtshoofd van de ISZW hiervan, overeenkomstig artikel 13, eerste en tweede lid, binnen 30 dagen na inwerkingtreding van dit besluit in kennis gesteld.

Paragraaf 17

Slotbepalingen

Artikel 25

1. Bij toepassing van dit besluit worden de bijlagen van de richtlijn waarnaar in dit besluit is verwezen, in acht genomen.
2. Indien een van de in het eerste lid bedoelde bijlagen wordt gewijzigd, maakt Onze Minister dit bekend in de Staatscourant. Hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging in acht wordt genomen.

Artikel 26

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin het wordt geplaatst.

Artikel 27

Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit biologische agentia.

Lasten en bevelen dat dit besluit met daarbij horende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

10.2 TOELICHTING

Het Besluit biologische agentia is de uitvoering van de EG-richtlijn 90/679/EEG van 26 november 1990 en de richtlijn 93/88/EEG van 12 oktober 1993 die een voorstel bevat tot wijziging daarvan.

Het is de zevende *bijzondere* richtlijn in de zin van artikel 16 van kaderrichtlijn van 12 juni 1989, waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor het treffen van maatregelen om de veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

Het Besluit biologische agentia geldt met ingang van 10 juni 1994. De volledige tekst van besluit en toelichting zijn opgenomen in Staatsblad 1994, nummer 368. De tekst

en de bijlagen van richtlijn 90/679 zijn terug te vinden in EG-Publikatieblad 1990, L 374. De tekst van richtlijn 93/88 inclusief de bijlagen III en VII staat in EG-publikatieblad 1993, L 268.

62

Doel en reikwijdte

Doel van het Besluit biologische agentia is het beschermen van werknemers tegen de risico's van blootstelling aan biologische agentia op het werk.

Onder biologische agentia wordt verstaan: al dan niet genetisch gemodificeerde cellculturen, menselijke endoparasieten en micro-organismen. In het besluit worden deze biologische agentia verdeeld in vier categorieën. Categorie 1 bevat de minst gevaarlijke en categorie 4 de meest gevaarlijke stoffen.

Deze indeling is van belang omdat bepaalde artikelen in het besluit alleen voor bepaalde categorieën van biologische agentia verplicht zijn. Indien er een gerede kans bestaat dat werknemers aan biologische agentia blootgesteld worden, moet de werkgever een risico-inventarisatie en -evaluatie uitvoeren. Blijkt dat de werknemer daadwerkelijk in contact komt met deze stoffen, dan moet de werkgever maatregelen nemen deze blootstelling te voorkomen of te beperken.

In eerste instantie is het besluit bedoeld voor werknemers in de biotechnologie en laboratoria, maar het geldt ook voor werknemers die onbedoeld in aanraking komen met biologische agentia, bijvoorbeeld artsen, verpleegkundigen, werknemers in vuilverwerkingsbedrijven en in de agrarische sector.

Relatie met andere wetgeving

De EG heeft naast de richtlijn biologische agentia nog twee andere richtlijnen vastgesteld die met dit onderwerp te maken hebben. Gezien de aard en inhoud van deze twee richtlijnen zijn deze in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd via het Besluit genetische gemodificeerde organismen. Dit besluit maakt onderdeel van de Wet milieugevaarlijke stoffen.

Er vindt een overlapping plaats tussen het Besluit biologische agentia enerzijds en het Besluit genetische gemodificeerde organismen anderzijds. De werkingssfeer van het laatste genoemde besluit is echter kleiner en richt zich tevens op de bescherming van het externe milieu.

Waar het gaat om biologische bestrijdingsmiddelen is er een overlap met de wet Bestrijdingsmiddelen. Indien deze wet verdergaande bescherming biedt dan het Besluit biologische agentia, gaat de Bestrijdingsmiddelenwet voor.

Er bestaat ook een relatie met het (ontwerp)Besluit informatie inzake rampen. Dit op de Rampenwet gebaseerde besluit bevat een informatieplicht van bedrijven naar de overheid in het kader van een ramp met gevaarlijke micro-organismen.

Verder heeft het Besluit biologische agentia raakvlakken met drie andere op de Arbo-wet gebaseerde besluiten, namelijk het Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering, het Besluit zwangere werknemers en het Besluit arbeidsmiddelen.

Maatregelen ter beperking van de risico's

Om te voorkomen dat werknemers tijdens hun arbeid worden blootgesteld aan biologische agentia, moet de werkgever een aantal maatregelen treffen, waaronder:

- voorkomen van blootstelling bij de bron, bijvoorbeeld door het toepassen van vervangende agentia;
- beperken van blootstelling in duur en frequentie indien voorkomen niet mogelijk is;
- treffen van collectieve beschermingsmaatregelen, en als dat niet voldoende is het ter beschikking stellen van persoonlijke beschermingsmaatregelen (PBM's);
- geven van werkinstructies, deel uitmakend van noodplan;
- afbakenen en markeren van werkruimten met bio-ricosignaal;
- inrichten van aparte ruimten voor eten, drinken en roken;
- verstrekken van doelmatige werkkleding en beschermende uitrusting.

Bijzondere verplichtingen van de werkgever

- Voor de derde en vierde categorie (zie artikel 1) moet de werkgever een register bijhouden van de werkzaamheden met biologische agentia.
- De werknemer moet actuele voorlichting en onderricht krijgen en - indien nodig - specifieke op zijn werksituatie toegespitste informatie.
- De ondernemingsraad (of bij het ontbreken daarvan de betrokken werknemers) moet op de hoogte gesteld worden van een ongeval of incident, waarbij biologische agentia vrij - of bijna vrij - zijn gekomen.
- Werknemers moeten de gelegenheid krijgen vooraf een medische keuring te ondergaan. Ook hebben zij recht op een medische keuring als zijzelf of een collega, als gevolg van blootstelling aan een biologische agens, een infectie of ziekte hebben opgelopen. Gelet op de soms lange incubatietijd moeten de dossiers van deze keuringen lange tijd bewaard blijven.
- Voor de derde en vierde categorie geldt een schriftelijke meldingsplicht aan de I-SZW van dertig dagen vóór het begin van de werkzaamheden met biologische agentia. Op grond hiervan kan de inspectie meer gegevens opvragen.
- Voor de werkgevers in de derde en vierde categorie geldt een meldingsplicht aan de I-SZW van ieder (bijna)-ongeval of -incident. Dit is dus een meer specifieke bepaling dan die in artikel 9 van de Arbowet. Dit schrijft voor dat slechts ernstige c.q. dodelijke ongevallen gemeld moeten worden.
- Bij diagnostisch werk in de gezondheidszorg en de diergeneeskunde moeten procedures voor ontsmettings- en desinfectiewerkzaamheden worden opgesteld en bekend gemaakt worden aan de werknemers.
- Voor laboratoria, ruimten voor proefdieren en industriële processen moeten speciale beheersingsmaatregelen worden getroffen (zie bijlage V van de richtlijn).
- Als op 10 juni 1994 reeds met biologische agentia werd gewerkt, moet de werkgever binnen 30 dagen de I-SZW daarvan in kennis stellen.

Controle op de naleving

Werkgevers en werknemers zijn verplicht de voorschriften van dit besluit na te leven. De I-SZW kan de verplichtingen die dit besluit aan de werkgever oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als men het niet eens is met die eis, is beroep mogelijk bij de

minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de I-SZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Bijlagen

In een aantal artikelen van dit besluit wordt verwezen naar de bijlagen bij de richtlijn. Daarin staan de technische uitwerkingen.

In bijlage I staat een indicatieve lijst van werkzaamheden die in principe niet gericht zijn op het werken met biologische agentia, maar waarbij de kans daarop wel aanwezig is.

Bijlage II bevat de bio-risicotekens die gelden in de EG en waarmee plaatsen worden aangegeven waar met biologische agentia wordt gewerkt.

Bijlage III geeft de indeling van de biologische agentia. Deze staat in de voorstel-richtlijn 93/88/EEG van 12 oktober 1993, die bedoeld was als wijziging op richtlijn 90/679/EEG.

Bijlage IV bevat praktische aanbevelingen voor de medische controle van werknemers.

Bijlage V geeft aanwijzingen voor beheersingsmaatregelen en beheersingsniveaus.

Bijlage VI is in principe hetzelfde als bijlage V, maar is hoofdzakelijk van toepassing op industriële processen.

Bijlage VII vermeldt de aanbevolen gedragsregels bij vaccinatie.

Toekomstige wijzigingen van de bijlagen zullen in de Staatscourant worden gepubliceerd.

11. ONTWERP-BOUWPROCESBESLUIT ARBEIDSOMSTANDIGHEDENWET

65

11.1 WETTEKST

Hoofdstuk I
Inleidende bepalingen

Definities

Artikel 1

1. In dit besluit wordt verstaan onder:
  - a. wet: de Arbeidsomstandighedenwet;
  - b. richtlijn: de richtlijn nummer 92/57/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 24 juni 1992 betreffende de minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen (PbEG L 245);
  - c. bouwplaats: elke tijdelijke of mobiele bouwplaats waar civieltechnische werken of bouwwerken tot stand worden gebracht als bedoeld in artikel 2, onderdeel a, van de richtlijn;
  - d. bouwwerk: een civieltechnisch werk of bouwwerk als bedoeld onder c;
  - e. opdrachtgever: de natuurlijke of rechtspersoon voor wiens rekening een bouwwerk tot stand wordt gebracht;
  - f. opdrachtgever-consument: de natuurlijke persoon die niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf, voor wiens rekening een bouwwerk tot stand wordt gebracht;
  - g. ontwerpende partij: de natuurlijke of rechtspersoon die in het bouwproces de ontwerpende functie vervult;
  - h. uitvoerende partij: de natuurlijke of rechtspersoon die in het bouwproces de uitvoerende functie vervult;
  - i. zelfstandig werkende: de persoon, bedoeld in artikel 27 van de wet, die bijdraagt aan de totstandbrenging van een bouwwerk;
  - j. coördinator voor de ontwerpfasen: de natuurlijke of rechtspersoon die belast is met de in artikel 7 genoemde taken inzake veiligheid en gezondheid gedurende de studie-, de ontwerp- en de uitwerkingsfase van het ontwerp van een bouwwerk;
  - k. coördinator voor de uitvoeringsfasen: de natuurlijke of rechtspersoon die belast is met de in artikel 11 genoemde taken inzake veiligheid en gezondheid gedurende de totstandbrenging van een bouwwerk.

Toepassingsgebied

Artikel 2

Dit besluit is niet van toepassing op arbeid verricht in de winningsindustrie in dagbouw als bedoeld in het Arbeidsomstandighedenbesluit winningsindustrie in dagbouw.

Hoofdstuk II

Algemene verplichtingen inzake bouwplaatsen en verplichtingen in verband met het ontwerp van een bouwwerk

Kennisgeving

Artikel 3

1. Overeenkomstig het in bijlage III bij de richtlijn opgenomen model wordt de ISZW in kennis gesteld van de voorgenomen totstandbrenging van een bouwwerk op een bouwplaats, indien
  - a. de geraamde duur van het bouwwerk meer dan 30 werkdagen beslaat en op die bouwplaats meer dan 20 werknemers tegelijkertijd arbeid verrichten, of
  - b. de geraamde duur van het bouwwerk meer dan 500 mandagen beslaat.
2. De kennisgeving wordt zichtbaar op de bouwplaats aangebracht. Indien met betrekking tot de in de kennisgeving vermelde gegevens veranderingen optreden, wordt deze dienovereenkomstig gewijzigd.

Veiligheids- en gezondheidsplan

Artikel 4

1. In geval van een bouwwerk als genoemd in bijlage II bij de richtlijn dan wel een bouwwerk ten aanzien waarvan een kennisgeving als bedoeld in artikel 3 dient plaats te vinden, wordt een veiligheids- en gezondheidsplan opgesteld, waarin tenminste vermeld worden:
  - a. een beschrijving van het tot stand te brengen bouwwerk;
  - b. een overzicht van de bij de totstandbrenging van het bouwwerk betrokken natuurlijke of rechtspersonen op de bouwplaats;
  - c. de naam van de coördinator voor de ontwerpfasen;
  - d. de naam van de coördinator voor de uitvoeringsfasen;
  - e. de naam van de dienst, bedoeld in het vierde lid;

- f. een inventarisatie en evaluatie van gevaren als bedoeld in artikel 4, eerste lid, van de wet;
  - g. de wijze waarop de bij de totstandbrenging van het bouwwerk betrokken werkgevers en, in voorkomende gevallen zelfstandig werkenden op de bouwplaats zullen samenwerken, welke voorzieningen daarbij zullen worden getroffen en op welke wijze op die voorzieningen toezicht zal worden uitgeoefend;
  - h. de wijze waarop met de bij de totstandbrenging van het bouwwerk betrokken werknemers op de bouwplaats overleg wordt gevoerd zoals voorgeschreven bij de artikelen 15 en 16, en de wijze waarop de voorlichting en het onderricht van deze werknemers plaatsvindt.
2. In de ontwerpfase van het bouwproces worden in ieder geval de gegevens, bedoeld in de onderdelen a, c, e voor zover van toepassing, en f vermeld. De gegevens, bedoeld in de onderdelen b, d, g en h worden in de ontwerpfase vermeld, tenzij die gegevens in die fase redelijkerwijs niet kenbaar zijn. In dat geval geschiedt de invulling daarvan vóór de aanvang van de werkzaamheden in de uitvoeringsfase van het bouwproces.
  3. Indien met betrekking tot de in het eerste lid bedoelde gegevens gedurende de ontwerpfase, dan wel uitvoeringsfase van het bouwproces veranderingen optreden, wordt het plan dienovereenkomstig gewijzigd.
  4. In geval van een bouwwerk als genoemd in bijlage II van de richtlijn of een bouwwerk waarvan de geraamde duur meer dan 3000 mandagen beslaat, wordt ten aanzien van de verplichting, bedoeld in het eerste lid, onderdeel e, bijstand verleend door een dienst als bedoeld in artikel 17, eerste lid, onderdeel a of c van de wet.
  5. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels worden gesteld omtrent dit artikel.

Aanstelling coördinator voor de ontwerpfase

Artikel 5

1. Ten behoeve van een bouwplaats waar twee of meer werkgevers dan wel één werkgever en één of meer zelfstandig werkenden, dan wel twee of meer zelfstandig werkenden arbeid gaan (doen) verrichten in verband met de totstandbrenging van een bouwwerk, worden één of meer coördinatoren als bedoeld in artikel 1, onderdeel j, aangesteld.

Algemene uitgangspunten inzake veiligheid, gezondheid en welzijn bij het ontwerpen van een bouwwerk

Artikel 6

In de studie-, de ontwerp- en de uitwerkingsfase van het ontwerp van een bouwwerk worden

- bij de bouwkundige, technische of organisatorische keuzen in verband met de planning van de verschillende onderdelen van het bouwwerk of de fasen waarin het bouwwerk of de onderdelen daarvan tot stand worden gebracht, alsmede
- bij de raming van de duur van deze onderdelen of fasen de artikelen 3, 4, eerste lid, en 6 van de wet in acht nemen. Voor zover van toepassing wordt daarbij tevens rekening gehouden met veiligheids- en gezondheidsplannen als bedoeld in artikel 4, die gedurende de ontwerpfase met betrekking tot verschillende onderdelen van het bouwwerk of de fasen waarin het bouwwerk of de onderdelen daarvan tot stand worden gebracht, zijn of worden opgesteld, en met dossiers als bedoeld in artikel 7, onderdeel e, alsmede met de wijzigingen daarvan op grond van artikel 11, onderdeel h.

Coördinatietaken gedurende de ontwerpfase

Artikel 7

De coördinator voor de ontwerpfase heeft tot taak om:

- a. de uitvoering van artikel 6 te coördineren;
- b. te zorgen voor de opstelling van een veiligheids- en gezondheidsplan als bedoeld in artikel 4;
- c. een dossier samen te stellen, waarin de voor de veiligheid en gezondheid van werknemers van belang zijnde bouwkundige en technische kenmerken, dan wel kenmerken betreffende de inrichting of outillage van het bouwwerk zijn beschreven, waarmee bij het verrichten van mogelijke latere werkzaamheden aan het bouwwerk rekening moet worden gehouden, dat is bestemd voor de eigenaar of beheerder van het bouwwerk, dan wel degene die kan beslissen over de uitvoering van bedoelde werkzaamheden.

Verplichtingen opdrachtgever

Artikel 8

1. Overeenkomstig het bij of krachtens dit hoofdstuk bepaalde:

- a. zorgt de opdrachtgever ervoor dat de bij of krachtens de artikelen 3 tot en met 6 gestelde voorschriften worden nageleefd;
  - b. neemt de opdrachtgever zodanige maatregelen en richt hij de werkzaamheden zodanig in dat:
    1. door de coördinator voor de ontwerpfase taken worden uitgeoefend zoals voorgeschreven bij artikel 7;
    2. de coördinator voor de ontwerpfase zijn taken naar behoren kan vervullen;
  - c. zorgt de opdrachtgever ervoor dat het veiligheids- en gezondheidsplan, bedoeld in artikel 4, deel uitmaakt van het bestek betreffende het bouwwerk.
2. De opdrachtgever zorgt ervoor dat de verplichtingen, bedoeld in de artikelen 10 en 11 worden vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst met de uitvoerende partij.
  3. Indien sprake is van meer dan één uitvoerende partij zorgt de opdrachtgever ervoor dat de verplichtingen, bedoeld in de artikelen 10 en 11 zijn vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst met één van de uitvoerende partijen.

Verplichtingen ontwerpende partij

Artikel 9

1. In geval van een opdrachtgever-consument zorgt de ontwerpende partij ervoor dat wordt voldaan aan artikel 8.

Hoofdstuk III

Verplichtingen in verband met de totstandbrenging van een bouwwerk

Aanstelling coördinator voor de uitvoeringsfase

Artikel 10

Ten behoeve van een bouwplaats waar twee of meer werkgevers, dan wel één werkgever en één of meer zelfstandig werkenden, dan wel twee of meer zelfstandig werkenden arbeid gaan (doen) verrichten in verband met de totstandbrenging van een bouwwerk, worden één of meer coördinatoren als bedoeld in artikel 1, onderdeel k, aangesteld.

Coördinatietaken gedurende de uitvoeringsfase

Artikel 11

De coördinator voor de uitvoeringsfase heeft tot taak om:

- a. de door werkgevers respectievelijk zelfstandig werkenden op grond van de artikelen 13 en 14 te treffen maatregelen en voorzieningen
  - bij de technische of organisatorische keuzen in verband met de planning van de verschillende onderdelen van het bouwwerk of de fasen waarin het bouwwerk of de onderdelen daarvan tot stand worden gebracht, alsmede
  - bij de raming van de duur van de uitvoering van deze onderdelen of fasen te coördineren, opdat die werkgevers en, indien nodig ter bescherming van de veiligheid en gezondheid van de werknemers, zelfstandig werkenden op de bouwplaats, de voor die bouwplaats bedoelde maatregelen en voorzieningen op samenhangende wijze toepassen;
- b. de samenwerking tussen de werkgevers die op de bouwplaats aanwezig zijn en de werkgevers die elkaar op de bouwplaats opvolgen te organiseren en te coördineren zoals voorgeschreven bij artikel 4, eerste lid, onderdeel g, bedoelde toezicht te coördineren;
- d. de voorlichting van werknemers op de bouwplaats te coördineren;
- e. het overleg met werknemers op de bouwplaats te organiseren en te coördineren zoals voorgeschreven bij de artikelen 15 en 16;
- f. de nodige maatregelen te treffen opdat alleen bevoegde personen de bouwplaats kunnen betreden;
- g. ervoor te zorgen dat de gegevens, bedoeld in artikel 4, eerste lid, onderdelen b, d, g en h, voor zover nodig, in het veiligheids- en gezondheidsplan worden vermeld;
- h. ervoor te zorgen dat het veiligheids- en gezondheidsplan, bedoeld in artikel 4, en het dossier, bedoeld in artikel 7, onderdeel c, worden aangepast indien de voortgang van het bouwwerk of de onderdelen daarvan daartoe aanleiding geven;
- i. zo nodig aanwijzingen te geven indien werkgevers of zelfstandig werkenden naar zijn oordeel niet of in onvoldoende mate of op onjuiste wijze uitvoering geven aan een samenhangende toepassing van hun verplichtingen als bedoeld in de onderdelen a en b.

Verplichtingen uitvoerende partij

Artikel 12

Overeenkomstig de artikelen 10 en 11:

- a. zorgt de uitvoerende partij ervoor dat een coördinator voor de uitvoering wordt aangesteld;
- b. neemt de uitvoerende partij zodanige maatregelen en richt hij de werkzaamheden zodanig in dat:
  1. door de coördinator voor de uitvoeringsfase taken worden uitgeoefend zoals voorgeschreven bij artikel 11;
  2. de coördinator voor de uitvoeringsfase zijn taken naar behoren kan vervullen.

Artikel 13

1. Bij de uitvoering van zijn verplichtingen op grond van de artikelen 3, 4, 6 en 30, eerste lid, van de wet, neemt de werkgever die met betrekking tot de totstandbrenging van een bouwwerk op een bouwplaats arbeid doet verrichten, doeltreffende maatregelen ter bescherming van de veiligheid en de gezondheid van zijn werknemers op die bouwplaats. Deze maatregelen hebben met name betrekking op:
  - a. het in goede orde en met voldoende bescherming van de veiligheid en gezondheid van de werknemers in stand houden van de bouwplaats;
  - b. de veilige plaatsing van de verschillende werkplekken op de bouwplaats, rekening houdend met de toegangsmogelijkheden tot die bouwplaats en de vaststelling van de verplaatsingsroutes of -zones dan wel verkeersroutes of -zones;
  - c. het interne transport van de verschillende materialen op de bouwplaats;
  - d. het onderhoud, de controle vóór inbedrijfstelling en de periodieke controle van installaties en toestellen, ten einde gebreken te voorkomen die de veiligheid en gezondheid van werknemers in gevaar kunnen brengen;
  - e. de afbakening en inrichting van zones voor definitieve opslag- en tussenopslag van verschillende materialen, met name in geval van gevaarlijke materialen of stoffen;
  - f. de voorzieningen voor de verwijdering van gebruikte gevaarlijke materialen;
  - g. de opslag en de verwijdering of afvoer van afval en puin;

- h. de aanpassing van de daadwerkelijke duur van de uit te voeren werkzaamheden met betrekking tot het bouwwerk of de fasen waarin die werkzaamheden worden uitgevoerd, afhankelijk van de ontwikkeling met betrekking tot de voortgang van het bouwwerk op de bouwplaats;
  - i. de samenwerking met andere werkgevers en zelfstandig werkenden op de bouwplaats;
  - j. de wisselwerking met exploitatiewerkzaamheden op of in de nabijheid van de bouwplaats.
2. De mede op grond van het eerste lid te treffen maatregelen voldoen in ieder geval aan de minimum voorschriften van bijlage IV van de richtlijn.
  3. De werkgever is verplicht tot naleving van en medewerking aan het veiligheids- en gezondheidsplan, bedoeld in artikel 4, voor zover en op de wijze als daarin ten aanzien van de door hem te (doen) verrichten werkzaamheden is bepaald en daarbij rekening te houden met de aanwijzingen van de coördinator voor de uitvoeringsfase.
  4. Voor zover de werkgever met betrekking tot de totstandbrenging van een bouwwerk op een bouwplaats zelf arbeid verricht, zijn de artikelen 12 van de wet, de artikelen 3 en 7 van het Besluit arbeidsmiddelen en de artikelen 3, eerste tot en met vijfde lid, zevende lid, 4 en 5 van het Arbeidsomstandighedenbesluit persoonlijke beschermingsmiddelen, ten aanzien van hem van overeenkomstige toepassing.

Verplichtingen zelfstandig werkende

Artikel 14

1. Ten aanzien van een zelfstandig werkende die met betrekking tot de totstandbrenging van een bouwwerk op een bouwplaats arbeid verricht, zijn de artikelen 12 en 30, eerste lid, van de wet, de artikelen 3 en 7 van het Besluit arbeidsmiddelen en de artikelen 3, eerste tot en met vijfde lid, zevende lid, 4 en 5 van het Arbeidsomstandighedenbesluit persoonlijke beschermingsmiddelen alsmede artikel 13 van dit besluit, van overeenkomstige toepassing.

Hoofdstuk IV

Overleg met werknemers

Werknemersoverleg

Artikel 15

1. In geval van een bouwwerk als genoemd in bijlage II van de richtlijn waaraan door meer dan 20 werknemers tegelijkertijd arbeid wordt verricht, of een bouwwerk waarvan de vermoedelijke duur meer dan 3000 mandagen beslaat, wordt vóór de aanvang van de werkzaamheden op de bouwplaats ter bevordering van de samenwerking met werknemers, een werknemersoverleg ingesteld.
2. Een werknemersoverleg bestaat uit tenminste drie leden die de bij de totstandbrenging van het in het eerste lid bedoelde bouwwerk betrokken werknemers vertegenwoordigen. De leden van het werknemersoverleg worden aangewezen door de werkgevers op de bouwplaats na overleg met de betrokken ondernemingsraden of, bij het ontbreken daarvan, de belanghebbende werknemers.
3. Indien de voortgang van het bouwwerk daartoe aanleiding geeft, vindt zonedig een wijziging in de samenstelling van het werknemersoverleg plaats. Het tweede lid, tweede volzin is van overeenkomstige toepassing.
4. Een werknemersoverleg beraadt zich omtrent de zorg voor de veiligheid, de gezondheid en het welzijn van de werknemers op de bouwplaats, pleegt regelmatig overleg daaromtrent met de coördinator voor de uitvoeringsfase en adviseert hem dienaangaande.
5. De coördinator voor de uitvoeringsfase zorgt ervoor dat aan het werknemersoverleg de benodigde informatie wordt verstrekt in verband met de taak van het werknemersoverleg.
6. De leden van het werknemersoverleg zijn bevoegd alle plaatsen op een bouwplaats te betreden voor zover dat noodzakelijk is voor de vervulling van hun taak. De werkgever stelt de leden van het werknemersoverleg in de gelegenheid in werktijd en met behoud van loon onderling overleg te voeren over de in het vierde lid bedoelde aangelegenheden waarbij zij in de uitoefening van hun taak zijn betrokken.
7. De werkgever zorgt ervoor dat de leden van het werknemersoverleg niet uit hoofde van hun taakuitoefening worden benadeeld in hun positie in het bedrijf of de inrichting waarin zij werkzaam zijn. Artikel 21, eerste lid, tweede volzin, van de Wet op de Ondernemingsraden is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 16

In geval van een bouwwerk, anders dan als bedoeld in artikel 15, eerste lid, wordt ter bevordering van de in genoemd artikel bedoelde samenwerking regelmatig overleg gepleegd over de zorg voor de veiligheid, de gezondheid en het welzijn van de werknemers op de bouwplaats tussen de coördinator voor de uitvoeringsfase en de bij de totstandbrenging van dat bouwwerk betrokken werknemers. Artikel 15, vijfde lid, is van overeenkomstige toepassing.

Hoofdstuk V

Toezicht

Eis tot naleving

Artikel 17

Betreffende de wijze waarop een of meer van de bij dit besluit gestelde regels worden nageleefd, met uitzondering van de artikelen 15, eerste tot en met zevende lid, en 16, kan een eis worden gesteld overeenkomstig artikel 36, eerste lid, van de wet.

Aanwijzing

Artikel 18

Betreffende de naleving van de artikelen 15, eerste tot en met zesde lid, en 16 kan een aanwijzing worden gegeven overeenkomstig artikel 35, eerste lid, van de wet.

Hoofdstuk VI
Slobepalingen

Artikel 19

Indien één van de bijlagen van de richtlijn, waarnaar in dit besluit wordt verwezen, wordt gewijzigd, doet Onze Minister daarvan mededeling in de Staatscourant. Hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging in acht wordt genomen.

Artikel 20

Onverminderd de bepalingen van dit besluit zijn met betrekking tot arbeid verricht op bouwplaatsen de bepalingen van het Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen 1938 van toepassing, voor zover die bepalingen een onderwerp betreffen dat niet is geregeld in dit besluit dan wel een aanvulling op de voorschriften daarvan bevatten.

Artikel 21

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin het wordt geplaatst.

Artikel 22

Dit besluit wordt aangehaald als: Bouwprocesbesluit Arbeidsomstandighedenwet.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat daarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State.

11.2 TOELICHTING

Het ontwerp-Bouwprocesbesluit Arbeidsomstandighedenwet is de uitvoering van EG-richtlijn 92/57/EEG van 24 juni 1992. Het is een *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft minimum voorschriften te geven inzake veiligheid en gezondheid van werknemers op tijdelijke en mobiele bouwplaatsen. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van kaderrichtlijn 89/391/EEG (12 juni 1989) waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor regelingen om veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

De tekst van de richtlijn voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen en de bijlagen is gepubliceerd in EG-Publikatieblad 1992, L 145.

Let wel, dit is een *ontwerp-besluit*. Dat betekent dat wij een voorbehoud moet maken ten aanzien van de definitieve wettekst en de definitieve consequenties die het besluit zal hebben. Omdat invoering van het Bouwprocesbesluit Arbeidsomstandighedenwet gevolgen heeft voor de Arbwet - de artikelen 27 en 28 zullen moeten worden aangepast - kan de definitieve versie anders luiden.

Reikwijdte

De bedoeling van dit besluit is het verbeteren van de arbeidsomstandigheden op de bouwplaats. Het besluit bestrijkt het hele bouwproces, van ontwerp tot en met de uitvoering, en richt zich tot alle betrokken personen. Niet alleen werknemers en werkgever, ook zelfstandigen, opdrachtgevers en ontwerpers hebben met dit besluit te maken.

Bijlage I van de richtlijn geeft een (onvolledige) opsomming van bouwplaatsen. Daaronder vallen niet alleen de bouw van woningen en bedrijfspanden (bijvoorbeeld kantoren, fabrieken, ateliers) maar ook:

- graafwerken;
- grondwerken;
- montage of demontage van geprefabriceerde elementen;
- inrichting of outillage;
- verbouwing;
- renovatie;
- reparatie;
- ontmanteling;
- sloop;
- instandhouding;
- onderhoud, schilder- en reinigingswerkzaamheden;
- sanering.

Baggerwerkzaamheden vallen ook onder dit besluit. Daarentegen geldt voor de winningsindustrie in dagbouw, zoals de winning van klei, zand, grind, grond, mergel en schelpen, een anderzorg besluit.

Er is sprake van tijdelijke en mobiele bouwplaatsen als de bouwactiviteiten naar tijd en plaats wisselen. Een vliegtuigfabriek of een scheepswerf zijn vaste bouwplaatsen en vallen dus niet onder dit besluit.

Verdeling verantwoordelijkheden: de opdrachtgever

Het besluit kent een tweedeling bij de toekenning van verantwoordelijkheden. De algemene verplichtingen bij bouwplaatsen en de speciale verplichtingen in verband met het ontwerp komen voor rekening van de opdrachtgever. Voor de uitvoeringsfase is de uitvoerende partij verantwoordelijk. In de praktijk is dit bijna altijd de aannemer. Opdrachtgever is degene voor wiens rekening gebouwd wordt met uitzondering van de particulier als opdrachtgever-consument. Opdrachtgever in de zin van dit besluit zijn bijvoorbeeld projectontwikkelaars, overheden, institutionele beleggers, bedrijven, instellingen.

De opdrachtgever is als eerste verantwoordelijk voor de naleving van de volgende voorschriften:

1. Vóór het begin van de werkzaamheden moet de opdrachtgever een *kennisgeving* sturen naar de ISZW. Die kennisgeving moet bevatten:
  - datum van de mededeling;
  - naam en adres van de opdrachtgever(s);
  - aard van het bouwwerk;
  - naam en adres van de bouwdirectie(s);
  - naam en adres van de coördinatoren ontwerpfasen en uitvoeringsfasen;
  - vermoedelijke datum van de aanvang van de werkzaamheden;
  - vermoedelijke duur van de werkzaamheden op de bouwplaats;
  - vermoedelijk maximum aantal werknemers op de bouwplaats;
  - gepland aantal ondernemingen en zelfstandigen op de bouwplaats;
  - naam van de reeds geselecteerde ondernemingen.

Deze kennisgeving is verplicht:

- voor bouwplaatsen waar langer dan 30 dagen en met meer dan 20 werknemers tegelijk wordt gewerkt;
- bij een werk van langer dan 500 mandagen.

2. De opdrachtgever moet een veiligheids- en gezondheidsplan (laten) opstellen dat onder andere ingaat op:

- een omschrijving van het bouwwerk: materialen, constructies, geraamde doorlooptijd, organisatie van het bouwproces, eventuele faseringen;
- een overzicht van hoofd-, onder- en eventuele nevenaannemers;
- een inventarisatie en evaluatie van risico's. Bij gevaarlijke werken en bij werken van meer dan 3000 mandagen moet hiervoor een erkende arbodienst worden ingeschakeld;
- afspraken over (toezicht op) samenwerking tussen alle betrokken partijen en over het overleg met de betrokken werknemers.

Het veiligheids- en gezondheidsplan is verplicht:

- bij een werk van langer dan 500 mandagen;
- bij een gevaarlijk werk.

Dat laatste is het geval bij:

- werken die de werknemers blootstellen aan de (bijzonder grote) gevaren van bedelving, vastraken of vallen;
- werkzaamheden die werknemers blootstellen aan chemische of biologische stoffen;
- werkzaamheden met ioniserende straling;
- werkzaamheden in de buurt van hoogspanningskabels;
- werkzaamheden met blootstelling aan verdrinkingsgevaar;
- graven van putten, ondergrondse en tunnelwerken;
- werkzaamheden met duikuitrusting;
- werkzaamheden onder overdruk;
- werkzaamheden waarbij springstoffen worden gebruikt;
- werkzaamheden in verband met de montage of demontage van zware geprefabriceerde elementen.

3. Er minimaal één coördinator-ontwerpfase wordt aangesteld als werkgevers of een combinatie van werkgever(s) en zelfstandigen op de bouwplaats zullen gaan werken. De opdrachtgever kan ook zelf als coördinator optreden. Dit voorschrift geldt niet voor de opdrachtgever-consument.

4. De coördinator-ontwerpfase moet een aantal taken uitvoeren. Dit zijn:

- a. rekening houden met veiligheidsvoorzieningen voor de bouwers. Bijvoorbeeld wegafzettingen bij de afbakening van de bouwplaats, reikwijdte van hijskranen, plaatsing van sanitair en schaftlokalen. Ook voor de veiligheid bij toekomstige werkzaamheden aan het gebouw (bijvoorbeeld onderhoud en schoonmaak) kunnen nu al voorzieningen worden getroffen zoals steunpunten voor steigers of dakrandbeveiligingen;
- b. het inventariseren en evalueren van de risico's onder a en maatregelen daartegen opnemen in het veiligheids- en gezondheidsplan;
- c. het opstellen van een dossier waarin nuttige elementen staan aangegeven voor veiligheid en gezondheid bij (latere) werkzaamheden aan het gebouw.

Verdeling verantwoordelijkheden: de uitvoerder(s)

De uitvoerende partij is als eerste verantwoordelijk voor het naleven van de volgende verplichtingen:

72

1. Het aanstellen van een coördinator-uitvoeringsfase als werkgevers of een combinatie van werkgever(s) en zelfstandigen op de bouwplaats zullen gaan werken.
2. Het behoorlijk laten uitvoeren van de taken van de coördinator-uitvoeringsfase. Die taken zijn:
  - het uitvoeren van het gezondheids- en veiligheidsplan;
  - de aanvulling en aanpassing van dit plan en het dossier aan de voortgang van de werkzaamheden;
  - het organiseren van de samenwerking tussen de diverse werkgevers en daarbij zo nodig ook de zelfstandigen betrekken;
  - het toezien op de juiste toepassing van de vastgestelde werkprocedures;
  - het treffen van maatregelen om te voorkomen dat onbevoegden de bouwplaats betreden;
  - het organiseren en coördineren van het toezicht op de naleving van de verplichtingen van werkgevers en zelfstandigen.

De hier bedoelde verplichtingen zijn het nemen van doeltreffende maatregelen ter bescherming van de veiligheid en gezondheid met name bij:

- het in goede orde en met voldoende bescherming van de gezondheid in stand houden van de bouwplaats;
- de keuze van de plaatsing van de werkplekken, rekening houdend met de toegangsmogelijkheden daartoe en de vaststelling van verplaatsingsroutes of -zones of verkeersroutes;
- de voorwaarden voor behandeling van de verschillende materialen;
- het technisch onderhoud van, de controle vóór inbedrijfstelling en de periodieke controle op het goed functioneren van de installaties en toestellen, ten einde gebreken te voorkomen die de veiligheid en gezondheid van werknemers in gevaar kunnen brengen;
- de afbakening en inrichting van zones voor definitieve en tussenopslag van verschillende materialen, met name wanneer het gaat om gevaarlijke materialen of stoffen;
- de voorwaarden voor verwijdering van gebruikte gevaarlijke materialen;
- de opslag en verwijdering of afvoer van afval en puin;
- de aanpassing van de daadwerkelijke duur van de verschillende soorten werken of werkfasen afhankelijk van de ontwikkeling van de bouwplaats;
- de samenwerking met andere werkgevers en zelfstandigen op de bouwplaats.

Bij het nemen van deze maatregelen gelden de minimum voorschriften van Bijlage IV van de richtlijn. Deel A van de bijlage geeft voor arbeidsplaatsen op bouwplaatsen algemene minimum voorschriften die betrekking hebben op:

- stabiliteit en stevigheid;
- installaties voor energiedistributie;
- vluchtroutes en nooduitgangen;
- brandmelding en bestrijding;
- ventilatie;
- blootstelling aan bijzondere risico's;
- temperatuur;
- natuurlijke en kunstmatige verlichting van werkplekken, ruimten en verkeersroutes op bouwplaatsen;
- deuren en poorten;

- verkeersroutes en gevarenczones;
- laadplatforms en -hellingen;
- bewegingsruimte op de werkplek;
- eerste hulp;
- sanitaire voorzieningen;
- verpozingsruimtes en onderkomens;
- zwangere vrouwen en zogende moeders;
- gehandicapte werknemers;
- voorschriften van uiteenlopende aard.

Deel B geeft minimum voorschriften voor de werkplekken op bouwplaatsen zowel in ruimten als in de open lucht. De voorschriften over ruimten hebben betrekking op:

- stabiliteit en stevigheid;
- deuren van nooduitgangen;
- ventilatie;
- temperatuur;
- natuurlijke en kunstverlichting;
- vloeren, muren en plafonds van de ruimten;
- ramen en bovenlichten van de ruimten;
- deuren en poorten;
- verkeersroutes;
- specifieke maatregelen voor roltrappen en -paden;
- afmetingen en luchtvolume van de ruimten.

De voorschriften over de open lucht hebben betrekking op

- stabiliteit en stevigheid;
- installaties voor energiedistributie;
- ongunstige weersomstandigheden;
- vallende voorwerpen;
- vallen van grote hoogten;
- bouwsteigers en ladders;
- hefapparatuur;
- voertuigen en grondverzet- en materiaalverladingsmachines;
- installaties, machines en uitrustingen;
- uitgravingen, bouwputten, ondergrondse werkzaamheden, tunnels, grondverzet-werkzaamheden;
- sloopwerkzaamheden;
- metaal- en betonconstructies, bekisting en zware prefabelementen;
- bouwkuipen en caissons;
- werken op het dak.

Bij gevaarlijke bouwplaatsen met meer dan 20 werknemers of bouwwerken van meer dan 3000 mandagen moet een werkoverleg ingesteld worden van minimaal drie werknemers. Zij bespreken regelmatig de gesignaleerde problemen op het gebied van arbeidsomstandigheden met de coördinator-uitvoeringsfase. Zij hebben vrije toegang tot alle werkplekken en beschikken over de nodige informatie (met name het veiligheids- en gezondheidsplan). In werktijd mogen ze zich onderling beraden.

Controle op de naleving

De I-SZW kan de verplichtingen die dit besluit oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Bij bezwaar hiertegen is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de I-SZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de ver-

plichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Naleving van de verplichting om het werkoverleg in te stellen, kan niet afgedwongen worden met een eis tot naleving, wel via een aanwijzing.

Consequenties voor overige wetgeving

Zoals aan het begin van de toelichting aangegeven, zal bij de invoering van het Bouwprocesbesluit de Arbowet moeten worden aangepast. De artikelen 27 en 28 over de verplichtingen van zelfstandigen en derden worden in die zin aangepast, dat ook personen als de opdrachtgever en de bouwdirectie verantwoordelijkheid dragen voor de veiligheid en gezondheid van werknemers.

Tevens staat in artikel 20 van dit ontwerp-besluit dat bepalingen uit het VBF die over onderwerpen gaan die niet in het Bouwprocesbesluit zijn geregeld, of die verder gaan dan neergelegd, onverminderd van kracht blijven.

Wijzigingen in de bijlagen van de richtlijn die gevolgen hebben voor de regels van dit besluit (inclusief het tijdstip waarop ze in werking treden) zullen gepubliceerd worden in de Staatscourant.

12. ONTWERP-BESLUIT WINNINGSINDUSTRIE IN DAGBOUW

12.1 WETTEKST

Definities

Artikel 1

1. In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. delfstoffen: op de bodem of onmiddellijk onder de oppervlakte daarvan aanwezige substanties van organische oorsprong, ertsen, of mineralen, zoals mergel, zand, grind, grond, klei en schelpen;
  - b. winningsindustrie in dagbouw: elke industrie, die delfstoffen wint in de open lucht;
  - c. arbeidsplaats: elke plaats die bestemd is als lokatie voor werkplekken, voor activiteiten en installaties die rechtstreeks of indirect verband houden met de winningsindustrie in dagbouw, met inbegrip van de opslagplaatsen en de eventuele verblijfsaccommodatie waartoe werknemers in het kader van hun werk toegang hebben;
  - d. wet: de Arbeidsomstandighedenwet;
  - e. richtlijn: richtlijn 92/104/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 3 december 1992 betreffende de minimum voorschriften ter verbetering van de bescherming van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers in de winningsindustrieën in dagbouw of ondergronds (PbEG L404).
2. In dit besluit wordt onder winningsindustrie in dagbouw mede verstaan:
elke industrie die prospectiewerkzaamheden verricht met het oog deze winning, of delfstoffen gereed maakt voor de verkoop, met uitzondering van werkzaamheden in verband met de verwerking van deze delfstoffen.

Toepassingsgebied

Artikel 2

Dit besluit is niet van toepassing op winningsindustrieën met behulp van baggermaterieel.

Verplichtingen van de werkgever

Algemene verplichtingen

Artikel 3

Ter verzekering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers treft de werkgever de nodige maatregelen om ervoor te zorgen, dat:

- a. de arbeidsplaatsen zodanig worden ontworpen, gebouwd, uitgerust, in bedrijf gesteld, gebruikt en onderhouden, dat werknemers hun werk kunnen verrichten zonder gevaar voor hun veiligheid of gezondheid, of de veiligheid of gezondheid van andere werknemers;
- b. wanneer bemande arbeidsplaatsen in gebruik zijn, toezicht wordt uitgeoefend door een verantwoordelijke persoon;
- c. werkzaamheden waaraan een bijzonder risico is verbonden, uitsluitend aan vakbekwaam personeel worden opgedragen en overeenkomstig de verstrekte instructies worden uitgevoerd;
- d. alle veiligheidsinstructies voor alle betrokken werknemers begrijpelijk zijn;
- e. passende eerste hulpvoorzieningen ter beschikking worden gesteld;
- f. met regelmatige tussenpozen de nodige veiligheidsoefeningen worden gehouden;
- g. situaties, die een ernstig gevaar vormen onverwijld worden gemeld aan het districtshoofd.

Samenwerking, veiligheids- en gezondheidsdocument

Artikel 4

1. Voor de toepassing van artikel 30, tweede lid, van de wet worden aangewezen de werkzaamheden verricht in de winningsindustrie in dagbouw;
2. De werkgever stelt voor de aanvang van het werk een veiligheids- en gezondheidsdocument op, waaruit met name blijkt, dat
  - a. een inventarisatie en evaluatie van de gevaren als bedoeld in artikel 4, eerste lid van de wet heeft plaatsgevonden,
  - b. afdoende maatregelen zullen worden genomen om aan de minimum voorschriften van de bijlage van de richtlijn te voldoen,
  - c. ontwerp, gebruik en onderhoud van arbeidsplaats en uitrusting veilig zijn,
  - d. indien op de arbeidsplaats meerdere werkgevers arbeid doen verrichten, voldaan is aan artikel 30, tweede lid, van de wet.
3. Onverminderd het bepaalde in het tweede lid, onderdeel d, coördineert de werkgever die verantwoordelijk is voor de arbeidsplaats de uitvoering van alle maatregelen inzake veiligheid en gezondheid en preciesert hij in het veiligheids- en gezondheidsdocument het doel, de maatregelen en de wijze van uitvoering van deze coördinatie.
4. Het veiligheids- en gezondheidsdocument wordt herzien bij elke belangrijke wijziging, uitbreiding of verbouwing van de arbeidsplaats.

Bescherming tegen brand, explosies en schadelijke atmosferen

Artikel 5

De werkgever treft op het bedrijfstype afgestemde voorzorgsmaatregelen om het ontstaan en de uitbreiding van branden en explosies te voorkomen, op te sporen en te bestrijden en om te verhinderen dat er explosieve of voor de gezondheid schadelijke atmosferen ontstaan.

Vlucht- en reddingsmiddelen

Artikel 6

De werkgever ziet erop toe dat passende vlucht- en reddingsmiddelen beschikbaar en gebruiksklaar zijn, zodat de werknemers bij gevaar de arbeidsplaatsen ordelijk, snel en veilig kunnen verlaten.

Communicatie-, waarschuwings-, en alarmsystemen

Artikel 7

De werkgever neemt de noodzakelijke maatregelen om de nodige alarm- en andere communicatiesystemen ter beschikking te stellen opdat in geval van nood onmiddellijk hulp-, vlucht-, evacuatie- en reddingsmaatregelen kunnen worden genomen.

Minimum voorschriften

Artikel 8

Arbeidsplaatsen voldoen aan de minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid opgenomen in de bijlage bij de richtlijn, met uitzondering van afdeling c van die bijlage.

Artikel 9

De werkgever is verplicht tot naleving van de bij dit besluit gestelde voorschriften en verboden.

Eis tot naleving

Artikel 10

Betreffende de wijze waarop de regels, gesteld bij dit besluit, worden nageleefd, kan een eis worden gesteld overeenkomstig artikel 36, eerst lid, van de wet.

Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 11

1. Arbeidsplaatsen die reeds voor de inwerkingtreding van dit besluit in gebruik waren, voldoen uiterlijk negen jaar hierna aan de in de bijlage, met uitzondering van in afdeling c van de richtlijn opgenomen minimum voorschriften.
2. Elke wijziging, uitbreiding of verbouwing van arbeidsplaatsen, die plaats vindt na inwerkingtreding van dit besluit, voldoet aan de in het eerste lid genoemde voorschriften.

Wijziging van de bijlage

Artikel 12

Indien de bijlage van de richtlijn, waarnaar in dit besluit wordt verwezen, wordt gewijzigd, doet Onze Minister daarvan mededeling in de Staatscourant. Hij vermeldt daarbij met ingang van welke datum de wijziging in acht wordt genomen.

Artikel 13

Onverminderd de bepalingen van dit besluit zijn met betrekking tot de arbeidsplaatsen de bepalingen van het Veiligheidsbesluit voor Fabrieken of Werkplaatsen 1938 van toepassing, voor zover die bepalingen een onderwerp betreffen dat niet is geregeld in dit besluit dan wel een aanvulling bevatten op de voorschriften daarvan.

Artikel 14

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin het wordt geplaatst.

Artikel 15

Dit besluit wordt aangehaald als: Arbeidsomstandighedenbesluit winningsindustrie in dagbouw.

Lasten en bevelen dat dit besluit met daarbij behorende nota van toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst.

12.2 TOELICHTING

Het ontwerp-Besluit winningsindustrie in dagbouw is de uitvoering van EG-richtlijn 92/104/EEG van 3 december 1992. Het is een *bijzondere* richtlijn die de bedoeling heeft minimum voorschriften te geven voor de veiligheids- en/of gezondheid van werknemers in winningsindustrieën in dagbouw en ondergronds. Deze richtlijn is zelf weer het gevolg van Kaderrichtlijn 89/391/EEG (12 juni 1989) waarin *algemene* minimum voorschriften staan voor regelingen om veiligheid en gezondheid van werknemers te waarborgen.

77

De tekst van de richtlijn en de bijlagen is gepubliceerd in EG-Publikatieblad 1992, L 404.

Let wel, het gaat hier om een *ontwerp-besluit*. Wij moeten bij de wettekst en de toelichting een voorbehoud maken. Het definitieve besluit kan er op punten anders uitzien.

Reikwijdte

De richtlijn heeft voor Nederland maar een beperkte betekenis. Hij geldt immers niet voor industrieën die delfstoffen via boringen naar boven halen (gas, olie, zout). Andere ondergrondse industrieën kent Nederland niet. Een activiteit die wel in aanmerking komt, het baggerwerk, is in een aparte regeling ondergebracht: het Besluit mobiele en tijdelijke bouwplaatsen. Wat overblijft is de industrie die in de open lucht delfstoffen wint die zich op de bodem of meteen onder de oppervlakte bevinden, zoals mergel, klei, zand, grind, grond en schelpen. Met arbeidsplaats wordt elke plek bedoeld waar (in)direct gewerkt wordt in de winningsindustrie. Daaronder vallen ook gebouwen en opslagplaatsen waar werknemers tijdens het werk toegang hebben.

Op arbeidsplaatsen in de winningsindustrie mag alleen onder toezicht gewerkt worden. Die plaatsen mogen geen gevaar opleveren voor de veiligheid en gezondheid van werknemers. Alleen vakbekwaam en duidelijk geïnstrueerd personeel mag werkzaamheden met bijzondere risico's verrichten.

Verder zijn verplicht: duidelijke veiligheidinstructies, regelmatige herhaling van veiligheidsoefeningen, passende eerste-hulpvoorzieningen. Gevaarlijke situaties moet de werkgever onmiddellijk melden aan de ISZW. Hij moet bovendien zorgen voor een veiligheids- en gezondheidsdocument dat zonodig telkens bijtijds wordt bijgesteld.

Maatregelen ter voorkoming van risico's

Als werknemers van verschillende bedrijven tegelijkertijd aan het werk zijn, moeten de veiligheidsmaatregelen gecoördineerd worden en schriftelijk vastgelegd. Dit moet in het veiligheids- en gezondheidsdocument terug te vinden zijn. De verplichte minimum voorschriften voor beschermingsmaatregelen op arbeidsplaatsen zijn de volgende.

In het algemeen:

1. Er moeten maatregelen worden genomen om de aanwezigheid van schadelijke en/of mogelijke explosieve stoffen in de lucht vast te stellen en de concentratie ervan te meten. Het veiligheids- en gezondheidsdocument kan de aanwezigheid eisen van apparatuur die automatisch:
  - continu op bepaalde plaatsen gasconcentraties registreert;
  - alarmeert;
  - de stroomtoevoer naar elektrische apparaten afsluit;
  - verbrandingsmotoren stopzet.

Bij automatische metingen moeten meetwaarden worden geregistreerd en bewaard.

2. In zones met een bijzonder brand- of explosiegevaar geldt dat de volgende beschermende maatregelen moeten worden getroffen:
  - een rookverbod;
  - geen gebruik van open vuur;
  - geen werk met ontbrandingsrisico, behalve als er preventiemaatregelen genomen zijn tegen brand of explosies.

Tegen brandgevaar:

1. In elke fase (vanaf het ontwerp van de arbeidsplaats tot en met het gebruik en onderhoud ervan) moeten preventiemaatregelen getroffen worden tegen het ontstaan of de verspreiding van brand.
2. Er moeten geschikte brandbestrijdingsmiddelen en, waar nodig, brandmelders en alarmsystemen aanwezig zijn.
3. Niet-automatische brandbestrijdingsmiddelen moeten gemakkelijk bereikbaar en bedienbaar zijn.
4. In een gedetailleerd brandbeveiligingsplan staan maatregelen om brand te voorkomen, op te sporen en te bestrijden.

Tegen explosies:

1. Er moeten preventiemaatregelen worden genomen tegen ontstaan en opeenhoping van explosieve gassen.
2. In zones met explosie-*risico* zijn preventiemaatregelen nodig tegen ontbranding.
3. In een gedetailleerd explosiepreventieplan staan gegevens over de nodige apparatuur en maatregelen.

Tegen schadelijke gassen:

1. Ter voorkoming van (mogelijke) opeenhoping van schadelijke stoffen in de lucht zijn maatregelen nodig. Dit kan door de stoffen:
  - bij de bron onschadelijk te maken;
  - bij de bron af te zuigen of te verwijderen;
  - opeenhopingen te verdunnen tot ongevaarlijke stoffen.
2. In zones met voor de gezondheid schadelijke lucht moet genoeg geschikte, goed onderhouden ademhalings- en reanimatie-apparatuur voorhanden zijn en genoeg werknemers om die apparatuur te bedienen.
3. Bij de (mogelijke) aanwezigheid van giftige gassen moet een gedetailleerd beschermingsplan aanwezig zijn met gegevens over de aanwezige apparatuur en preventieve maatregelen.

Werknemers moeten bij gevaar de arbeidsplaats op een ordelijke manier snel en veilig kunnen verlaten. Daarbij gelden de volgende minimum voorschriften.

Voor vluchtwegen en nooduitgangen:

1. Werknemers moeten alle werkplekken snel en zo veilig mogelijk kunnen ontruimen.
2. Vluchtwegen en nooduitgangen (en de verbindingswegen en -deuren ernaartoe) moeten vrij blijven. Ze moeten de kortste weg zijn naar een veilig gebied.
3. Gebruik, uitrusting en afmetingen van de arbeidsplaatsen en het maximum aantal werknemers dat zich daar kan ophouden, bepalen het aantal, de plaats en de afmetingen van de nooduitgangen en vluchtwegen.

4. Deuren van nooduitgangen moeten:
- naar buiten openen;
  - niet op slot zijn;
  - in geval van nood door iedereen gemakkelijk en onmiddellijk kunnen worden geopend;
  - waar nodig voorzien zijn van een voldoende sterke noodverlichting.

Voor evacuatie- en reddingsmiddelen:

1. Werknemers moeten getraind worden in hoe te handelen in noodgevallen.
2. Op geschikte en gemakkelijk bereikbare plaatsen moet gebruiksklare reddingsapparatuur beschikbaar zijn.

Voor veiligheidsoefeningen:

Op alle arbeidsplaatsen die gewoonlijk bemand zijn, moeten regelmatig veiligheids-oefeningen worden gehouden. Vooral voor die werknemers die in noodgevallen de opdracht krijgen met noodapparatuur te werken.

In noodsituaties moeten werknemers met elkaar contact kunnen opnemen om maatregelen te kunnen treffen voor hulp, evacuatie, vlucht of redding. De werkgever moet in die gevallen zorgen voor de nodige communicatiemiddelen.

Nieuwe arbeidsplaatsen

Nieuwe arbeidsplaatsen moeten voldoen aan de minimum voorschriften van de bijlage van de richtlijn. Dat geldt ook voor de verandering, uitbreiding of verbouwing van de arbeidsplaats.

'Nieuw' betekent hier 'voor de eerste keer gebruikt op of na de datum dat dit besluit in werking treedt'. Als dag van ingebruikneming wordt de datum aangehouden van de vergunning om de arbeidsplaats te gebruiken. De hier genoemde minimum voorschriften bevatten regels voor:

- toezicht en organisatie;
- mechanische en elektrotechnische apparatuur en installaties;
- onderhoud;
- explosieven en ontstekingsmiddelen;
- verbindingswegen;
- arbeidsplaatsen in de open lucht;
- gevarenczones;
- eerste-hulpuitrusting;
- natuurlijke en kunstmatige verlichting;
- sanitaire voorzieningen;
- mijnafval- en opslagplaatsen;
- bijgebouwen;
- zwangere vrouwen en zogende moeders;
- gehandicapte werknemers;
- ontginning.

Bestaande arbeidsplaatsen krijgen maximaal negen jaar de tijd voor aanpassing aan de eisen van dit besluit. Die aanpassingstermijn gaat in op de dag dat besluit in werking treedt.

Controle op de naleving

De I-SZW kan de verplichtingen die dit besluit aan de werkgever oplegt, afdwingen via een eis tot naleving. Als die het niet eens is met die eis, dan is beroep mogelijk bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor moet binnen zes weken een bezwaarschrift ingediend worden via de I-SZW. Indiening van zo'n bezwaarschrift heeft tot gevolg dat de verplichting wordt opgeschort, tenzij het gaat om een eis in verband met onmiddellijk gevaar voor veiligheid of gezondheid. Die kan slechts worden opgeschort door de president van de rechtbank.

Consequenties voor overige wetgeving

Op grond van 13 van dit (ontwerp-)besluit blijven bepalingen uit het VBF van kracht, voor zover zij over onderwerpen gaan die niet in dit besluit voorkomen, of wanneer de bepalingen uit het VBF verder gaan.

Wijzigingen in de bijlage van de richtlijn die gevolgen hebben voor de regels van dit besluit (inclusief het tijdstip waarop ze in werking treden) zullen gepubliceerd worden in de Staatscourant.

BIJLAGEN

ARTIKEL 24 ARBOWET

81

Hieronder vindt u volledige tekst van artikel 24 van de Arbowet.

1. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden regelen gesteld ter verzekering van de veiligheid, ter bescherming van de gezondheid en ter bevordering van het welzijn van de werknemers in verband met de arbeid. De ontwerp tekst van een algemene maatregel van bestuur wordt gepubliceerd in de Nederlandse Staatscourant, alvorens hij om advies wordt gezonden aan de Raad van State.
2. De in het eerste lid bedoelde regelen kunnen betrekking hebben op:
  - a. de afmetingen, de inrichting en de veilige staat van gebouwen, terreinen, schepen en andere arbeidsplaatsen;
  - b. verkeerswegen binnen een bedrijf of een inrichting;
  - c. vluchtwegen in verband met mogelijke gevaren;
  - d. het voorkomen, beperken en bestrijden van brand of ontploffing en de beveiliging tegen deze gevaren;
  - e. beveiliging tegen de gevaren, verbonden aan het gebruik van elektriciteit;
  - f. de beveiliging tegen stralingsgevaar;
  - g. de toetreding van daglicht;
  - h. de beveiliging tegen gevaar van het werken onder overdruk;
  - i. de verlichting;
  - j. de temperatuur en het klimaat;
  - k. de luchtverversing;
  - l. het ontstaan en de verspreiding van gassen, dampen, nevels of stof;
  - m. de zindelijkheid;
  - n. het verschaffen van drinkwater of andere dranken;
  - o. geluid en trillingen;
  - p. dag- en nachtverblijven, schuilgelegenheden en rustruimten;
  - q. kleding, kledingbergplaatsen, kleedruimtes, toiletten en wasgelegenheden;
  - r. zitgelegenheden;
  - s. het gebruik van, de omgang met of de opslag van gevaarlijke stoffen;
  - t. de deugdelijkheid, de opstelling, het gebruik en de beveiliging van installaties, machines, werktuigen, toestellen, gereedschappen, reservoirs, transportmiddelen en andere middelen die betrokken zijn bij of verband houden met het verrichten van arbeid;
  - u. persoonlijke beschermingsmiddelen;
  - v. het voorkomen van ongevallen;
  - w. het voorkomen van vergiftiging, besmetting of beroepsziekten;
  - x. de taal waarin veiligheidsaanduidingen of gebruiksaanwijzingen zijn gesteld;
  - y. communicatiemogelijkheden van werknemers die geïsoleerd arbeid verrichten;
  - z. informatieverschaffing inzake doel en resultaat van de arbeid;
  - aa. het werktempo, de inhoud en organisatie van de arbeid, alsmede de ergonomische aspecten van de arbeid voor zover niet betrekking hebbend op de veiligheid en de gezondheid;
  - ab. de andere onderwerpen dan die genoemd in de onderdelen y tot en met aa, welke worden bestreken door artikel 3, onder f, voor zover niet betrekking hebbend op de veiligheid en de gezondheid, en h;
  - ac. het uitzicht naar buiten;
  - ad. kantines en schaftgelegenheden.

3. De in het eerste lid bedoelde regelen kunnen ten aanzien van alle of bepaalde arbeid alsmede in verband met onderwerpen, als bedoeld in het tweede lid, betrekking hebben op:
  - a. de ergonomische aspecten van de arbeid voor zover betrekking hebbend op de veiligheid en de gezondheid, de wijze waarop voor het overige de arbeid wordt verricht en de overige arbeidsomstandigheden;
  - b. de ergonomische vereisten waaraan werktuigen, machines, toestellen en andere hulpmiddelen bij de arbeid moeten voldoen;
  - c. het beperken van de gevolgen van brand, van ontploffing, van straling en van verspreiding van gassen, dampen, nevels of stof;
  - d. de lichamelijke of geestelijke geschiktheid; ervaring, deskundigheid en leeftijd van personen;
  - e. het bij de arbeid uitoefenen van deskundig toezicht, de aanwezigheid daarbij van deskundige hulp en de taak van de met zodanig toezicht of zodanige hulp belaste personen;
  - f. vereisten waaraan moet zijn voldaan bij het verrichten van arbeid;
  - g. het verrichten van onderzoeken, beproevingen of metingen, het uitreiken van bewijsstukken omtrent het resultaat daarvan;
  - h. de aanwezigheid van bewijsstukken;
  - i. het registreren, melden en bewaren van gegevens;
  - j. het bij zich dragen van een middel tot herkenning van aan de arbeid verbonden gevaren;
  - k. de aanwezigheid van instructies, gebruiksaanwijzingen en waarschuwingen;
  - l. de wijze van verpakking en kenmerking van voorwerpen of stoffen;
  - m. de duur van de arbeid in verband met de daaraan verbonden gevaren;
  - n. het verschuldigd zijn van de kosten als gevolg van de toepassing van het krachtens dit lid bepaalde.

4. De in het eerste lid bedoelde regelen kunnen inhouden:
  - a. een verbod om bepaalde bij die maatregel omschreven arbeid te verrichten of te doen verrichten waaraan bijzondere gevaren voor de veiligheid of de gezondheid zijn verbonden;
  - b. een verbod om bepaalde bij die maatregel omschreven arbeid te verrichten of te doen verrichten, indien met betrekking tot die arbeid niet aan de bij of krachtens die maatregel vastgestelde voorwaarden of voorschriften is voldaan;
  - c. een verbod om bepaalde bij die maatregel omschreven stoffen of voorwerpen voorhanden te hebben, waaraan bijzondere gevaren voor de veiligheid of de gezondheid zijn verbonden;
  - d. een verbod om bepaalde bij die maatregel omschreven gevaarlijke stoffen of voorwerpen voorhanden te hebben, indien met betrekking tot die stoffen of voorwerpen niet aan de bij of krachtens die maatregel vastgestelde voorwaarden of voorschriften is voldaan.

5. Regelen als bedoeld in het eerste lid ter voorkoming of bestrijding van silicose of andere stoflongziekten, dan wel andere ziekten die het gevolg kunnen zijn van het inademen van stofdeeltjes, kunnen mede strekken tot bescherming van de gezondheid van anderen dan werknemers.

6. De in het eerste lid bedoelde regelen kunnen betrekking hebben op andere onderwerpen dan die welke zijn genoemd in het tweede en derde lid, indien dat noodzakelijk is ter uitvoering van krachtens het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap vastgestelde verplichtingen die betrekking hebben op de bescherming tegen arbeidsongevallen en beroepsziekten of op de arbeidshygiëne.

OVERZICHT VAN EG-RICHTLIJNEN EN ARBOBESLUITEN

83

RICHTLIJNEN

Richtlijn 92/85/EEG van de Raad van 19 oktober 1992 betreffende de minimum voorschriften inzake de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid op het werk van *werkneemsters tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de lactatie* (tiende bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG)

Richtlijn 92/91/EEG van de Raad van 3 november 1992 betreffende de minimum voorschriften ter verbetering van de bescherming van de veiligheid en de gezondheid in de *winningsindustrieën die delfstoffen winnen met behulp van boringen* (elfde bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG)

KADERRICHTLIJNEN

Richtlijn van de Raad van 12 juni 1989 betreffende de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de *veiligheid en gezondheid van de werknemers op het werk* (89/391/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 183 van 29.6.89, blz. 1 - 8.

BIJZONDERE RICHTLIJNEN

Richtlijn van de Raad van 30 november 1989 betreffende minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor *arbeidsplaatsen* (eerste bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG) (89/654/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 393 van 30.12.89, blz. 1 - 12.

Richtlijn van de Raad van 30 november 1989 betreffende minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid bij het gebruik van *arbeidsmiddelen* op de arbeidsplaats (tweede bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG) (89/655/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 393 van 30.12.89, blz. 13 - 17.

Richtlijn van de Raad van 30 november 1989 betreffende minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid bij het gebruik op het werk van *persoonlijke beschermingsmiddelen* door de werknemers (derde bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG) (89/656/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 393 van 30.12.89, blz. 18 - 28.

Richtlijn van de Raad van 29 mei 1990 betreffende de minimum veiligheids- en gezondheidsvoorschriften voor het *manueel hanteren van lasten* met gevaar voor met name rugletsel voor de werknemers (vierde bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG) (90/269/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 156 van 21.6.90, blz. 9 - 13.

Richtlijn van de Raad van 29 mei 1990 betreffende de minimum voorschriften inzake de veiligheid en gezondheid met betrekking tot het werken met *beeldschermapparatuur* (vijfde bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG) (90/270/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 156 van 21.6.90, blz. 14 - 18.

Richtlijn van de Raad van 28 juni 1990 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan *carcinogene agentia* op het werk (zesde bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG) (90/394/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 196 van 26.7.90, blz. 1 - 7.

Richtlijn van de Raad van 26 november 1990 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van *blootstelling aan biologische agentia* op het werk (zevende bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG) (90/679/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 374 van 31.12.90, blz. 1 - 12.

Richtlijn 92/57/EEG van de Raad van 24 juni 1992 betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en *mobiele bouwplaatsen* (achtste bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 245 van 26.8.92, blz. 6 - 22.

Richtlijn 92/58/EEG van de Raad van 24 juni 1992 betreffende de minimumvoorschriften voor de *veiligheids- en gezondheidssignalering* op het werk (negende bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG).

In: Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen, nr. L 245 van 26.8.92, blz. 23 - 42.

ARBOBESLUITEN

De besluiten zijn terug te vinden in het Staatsblad. Tussen haakjes staat het jaartal en het nummer van het Staatsblad.

Besluit arbeidsmiddelen

Besluit van 14 oktober 1993 tot vaststelling van minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid bij het gebruik door werknemers van arbeidsmiddelen op de arbeidsplaats (Staatsblad, 1993, 537).

Besluit arbeidsplaatsen

Besluit van 8 oktober 1993 tot vaststelling van minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor arbeidsplaatsen (Staatsblad, 1993, 534).

Besluit beeldschermwerk

Besluit van 10 december 1992, houdende regels met betrekking tot het verrichten van arbeid met beeldschermapparatuur (Staatsblad, 1992, 677).

Besluit fysieke belasting

Besluit van 27 januari 1993 tot vaststelling van regels ter bescherming van werknemers tegen de gevaren van fysieke belasting tijdens de arbeid (Staatsblad, 1993, 68).

Besluit kankerverwekkende stoffen en processen

Besluit van 4 februari 1994 tot vaststelling van voorschriften ter bescherming van werknemers tegen de gevaren van blootstelling aan kankerverwekkende stoffen en processen op het werk (Staatsblad, 1994, 91).

Besluit persoonlijke beschermingsmiddelen

Besluit van 15 juli 1993 tot vaststelling van minimum voorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor het gebruik op het werk van persoonlijke beschermingsmiddelen door de werknemers (Staatsblad, 1993, 442).

Besluit veiligheids- en gezondheidssignalering

Besluit van 1 oktober 1993 tot vaststelling van minimum voorschriften voor de veiligheids- en gezondheidssignalering op het werk (Staatsblad, 1993, 530).

De ontwerp-besluiten vindt u in de Staatscourant. Tussen haakjes staan de datum en het nummer.

Besluit zwangere werknemers

Besluit van 2 mei 1994 tot vaststelling van voorschriften ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid op het werk van werknemers tijdens de zwangerschap en de lactatie (Staatscourant, 17 februari 1993, 33).

Besluit biologische agentia

Besluit van 17 mei 1994 tot vaststelling van minimum voorschriften ter bescherming van werknemers tegen de gevaren van blootstelling van biologische agentia op het werk.

Ontwerp-Bouwprocesbesluit Arbeidsomstandighedenwet

Besluit houdende regels met betrekking tot het verrichten van arbeid op tijdelijke en mobiele bouwplaatsen (Staatscourant, 29 september 1993, 186).

Ontwerp-Besluit winningsindustrie in dagbouw

Besluit tot vaststelling van minimum voorschriften ter verbetering van de bescherming van de veiligheid en gezondheid van de werknemers in de winningsindustrie in dagbouw (Staatscourant, 23 juli 1993, 138).

LITERATUUR

86

De volgende publikaties zijn verkrijgbaar bij het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA, afdeling Verkoop, tel. (020) 54 98 404/465, fax (020) 64 43 102.

De Arbowet Compleet

Toelichting/wettekst/trefwoordenlijst/register

Vijfde gewijzigde druk, mei 1994, f 22,50, J.H. Kwantes, L. Hoogendijk

Het Veiligheidsbesluit Restgroepen

Complete tekst/toelichting/adressen/register

Tweede gewijzigde druk, mei 1993, f 17,50, W.C.M. te Riele,

J.H. Kwantes, L. Hoogendijk

Het Veiligheidsbesluit Fabrieken of Werkplaatsen

Complete tekst/toelichting/adressen/register

Vierde gewijzigde druk, juni 1994, f 27,-, W.C.M. te Riele, J.H. Kwantes,

L. Hoogendijk

Nieuwe grenzen aan arbeidsomstandigheden

Europese richtlijnen en hun invloed op de Nederlandse situatie

Vijfde gewijzigde druk, september 1994, f 24,-, W.C.M. te Riele,

J.H. Kwantes, L. Hoogendijk

Arbeidsomstandigheden en aansprakelijkheid

Wetgeving en jurisprudentie

Eerste druk, juni 1994, f 17,50, S. Foks, J.H. Kwantes, L. Hoogendijk

Arbowet onder de loep

Arbeidsomstandigheden en medezeggenschap

Eerste druk, maart 1994, f 26,-, J.H. Kwantes, L. Hoogendijk

Rijksoverheid en Arbowet

Taken en verantwoordelijkheden bij het invoeren van arbo-beleid

Eerste druk, april 1992, f 30,-, L. Hoogendijk

Kortcyclische arbeid

Ergonomische aanpak van nek-, schouder- en armlachten

Eerste druk, september 1992, f 38,-, G. Huppes

Ergonomie op de werkplek

Tweede gewijzigde druk, mei 1993, f 25,-, K. Poll

Naar een nieuwe werkplek

Nieuwbouw en verbouw profiteren van een ergonomische aanpak

Eerste druk, januari 1993, f 28,-, K. Poll

Prettig werk op een gezond kantoor;

Uw arbeidsomstandigheid op kantoor

Derde gewijzigde druk, mei 1994, f 30,-, J. Roorda

Serie Arbeidsomstandigheden in de Praktijk (AIP)

Prijs: f 15,- per uitgave

Veilige inrichting van de bouwplaats
Eerste druk, mei 1993, AIP-nummer 1

Veilig hijsen
Tweede gewijzigde druk, december 1992, AIP-nummer 7

Brandpreventie tijdens de bouw
Tweede gewijzigde druk, januari 1992, AIP-nummer 9

Veilige kraanbaken en kraanopstellingen
Tweede gewijzigde druk, juni 1991, AIP-nummer 10

Veilig werken op hoogte met valbeveiliging
Gewijzigde herdruk, oktober 1993, AIP-nummer 13

Gezond tillen, trekken en duwen
AIP-nummer 17, Eerste druk, april 1994

Arbo-instructieplaten:

Prijs: f 20,- per stuk

EHBO-instructieplaat
Instructieplaat brandpreventie
Instructieplaat hand- en armseinen bij het hijsen

Praktijkguides arbeidshygiëne

Prijs: f 0,85 per pagina

Opsporen en beoordelen van informatie over toxische stoffen
Eerste druk, april 1994, F.J. Jongeneelen en A.W. Zwaard

Toxische-stoffenbeleid: opzetten en uitvoeren
Eerste druk, juni 1994, A. Westenend en T. Stevens

Bronbestrijding: vrijkomen van toxische stoffen beperken
Eerste druk, juni 1994, Th. J. Heesen en A.W. Zwaard

Toxische stoffen en werkende mens effectief scheiden
Eerste druk, juni 1994, A. Westenend en T. Spee

ADRESSEN

88

Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA)

De Boelelaan 30
Postbus 75665
1070 AR Amsterdam
tel. (020) 54 98 611

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Anna van Hannoverstraat 4
Postbus 90804
2509 LV Den Haag
tel. (070) 33 34 444

Arbeidsinspecties (I-SZW):

Eerste district

Sint Pieterskade 26
Postbus 300
6200 AH Maastricht
tel. (043) 21 92 51

Tweede district

Vismarktstraat 28
Postbus 90109
4800 RA Breda
tel. (076) 22 34 00

Derde district (tevens Inspectie van de Havenarbeid)

Stadionweg 43c
Postbus 9580
3007 AN Rotterdam
tel. (010) 47 98 300

Vierde district

Florijnburg 41
Postbus 7001
3430 JA Nieuwegein
tel. (03402) 94 511

Vijfde district

Bredewater 18
Postbus 3013
2700 KN Zoetermeer
tel. (079) 71 01 01

Zesde district (tevens Inspectie van de Havenarbeid)

Leeuwendalersweg 21
1055 JE Amsterdam
tel. (020) 58 12 612

Zevende district

Engelse Kamp 4
Postbus 30016
9700 RM Groningen
tel. (050) 22 58 80

Achtste district

Smedenstraat 280
Postbus 5011
7400 GC Deventer
tel. (05700) 14 745

Arbo-adviesbureau (onderdeel van RBB)

Postbus 20012
2500 AE Den Haag
tel. (070) 37 67 410

Federatie van Arbo-en Bedrijfsgezondheidsdiensten FAB

Postbus 82157
2508 ED Den Haag
tel. (070) 35 44 200

Landelijke vereniging voor (Inter) Gemeentelijke Arbo- en bedrijfsgezondheidsdiensten LIGA

Postbus 85300
3508 AH Utrecht
tel. (030) 52 30 04

Vereniging van Onafhankelijke Arbo-diensten VOAD

Dreeftoren, Haaksbergweg 53
1101 BR Amsterdam
tel. (020) 69 17 419

TNO Preventie en Gezondheid (TNO-PG)

Postbus 124
2300 AC Leiden
tel. (071) 18 11 81

De invloed van de EG-regelgeving neemt hand over hand toe: de EG wordt de belangrijkste regelgever op arbogebied. Zo is per 1994 de Arbowet ingrijpend gewijzigd, vooral als gevolg van de EG-Kaderrichtlijn over veiligheid en gezondheid op het werk. Daarnaast zijn er tal van bijzondere EG-richtlijnen, die ook binnen de Nederlandse wetgeving zijn opgenomen of dat nog moeten worden in de vorm van 'Arbobesluiten.' De roep om vereenvoudiging van de arbowetgeving wordt steeds luider, mogelijk resulterend in één groot Arbobesluit.

Tien recente Arbobesluiten staan in dit boek centraal. Van zeven Arbobesluiten is de volledige wettekst met een uitgebreide toelichting opgenomen. Tevens is van een drietal ontwerpbesluiten de wettekst met toelichting opgenomen. Deze ontwerpbesluiten bevinden zich in een vergevorderd stadium en geven een goed beeld van het uiteindelijke Arbobesluit. In de bijlagen wordt nuttige achtergrondinformatie gegeven.

De NIA juridische reeks bestaat verder uit:

- De Arbowet compleet
- Nieuwe grenzen aan arbeidsomstandigheden
- Het Veiligheidsbesluit Fabrieken of Werkplaatsen
- Het Veiligheidsbesluit Restgroepen
- Arbeidsomstandigheden en aansprakelijkheid

Aangezien de wet- en regelgeving rondom arbeidsomstandigheden zich blijven ontwikkelen, zullen in de juridische reeks steeds herdrukken verschijnen. Wie verzekerd wil zijn van de laatste stand van zaken, kan een abonnement nemen. Zie voor prijzen, abonnement en bestelwijze de meegehechte antwoordkaart.